

การศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี

สารนิพนธ์
ของ
สมพร มโนรัตน์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

พฤษภาคม 2551

การศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี

สารนิพนธ์
ของ
สมพร มโนรัตน์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

พฤษภาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี

บทคัดย่อ
ของ
สมพร มโนรัตน์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

พฤษภาคม 2551

สมพร มโนรัตน์. (2551). การศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยี
พัฒนการสระบุรี. สารนิพนธ์ กศ.ม.(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์:
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงรัตน์ เกษรแพทย์.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมปัญหาข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วม
ดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี ใน 5 ด้าน ได้แก่ การจัดระบบ
โครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ
การดำเนินงานด้านเทคนิค โดยการใช้การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ
คณะกรรมการฝ่ายสถานีวิद्यุชุมชน ผู้นำชุมชนและประชาชน รวม 20 คน

ผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี พบว่า
ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักศึกษา ผู้นำชุมชน และ ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดระบบโครงสร้าง
การบริหารจัดการในรูปคณะกรรมการ 2 ชุด ด้านการระดมทุน ในการจัดตั้งใช้งบประมาณฝ่าย
ประชาสัมพันธ์มาดำเนินการ ต่อมาเมื่อผู้ร่วมสมทบเป็นทุนดำเนินการบ้างแต่ไม่ต่อเนื่อง มีการผลิต
และจัดรายการระหว่างเวลา 05.00-24.00 น. 17 รายการ รวม 4 ประเภท ในอัตราส่วนร้อยละ 25
เท่ากัน ได้แก่ ความรู้ :บันเทิง : ข่าว : สาธารณะ สำหรับอัตราส่วนผู้ผลิตและจัดรายการ
ประกอบด้วย ครู ร้อยละ 25 : นักศึกษา ร้อยละ 25 : นักจัดรายการ ร้อยละ 35 : ผู้นำชุมชน ร้อยละ
10 : ประชาชน ร้อยละ 5 ด้านการร่วมรับฟังและประเมินผลรายการมีอย่างสม่ำเสมอแต่ไม่เป็น
ทางการ ส่วนการดำเนินงานด้านเทคนิคมีครูและนักศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ

2. ปัญหาในการดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี มีใน
ทุกขั้นตอน ตั้งแต่ ในระบบโครงสร้างการบริหาร กรรมการจัดประชุมไม่สม่ำเสมอ ผู้นำชุมชนและ
ประชาชนเข้าร่วมเป็นกรรมการน้อย การระดมทุนหลังจากจัดตั้งแล้วยังไม่เกิดความต่อเนื่อง การ
ผลิตและจัดรายการผู้นำชุมชนและประชาชนเข้ามีส่วนร่วมน้อย เนื้อหาของรายการมีข้อมูลข่าวสาร
ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย การรับฟังและประเมินผลรายการยังดำเนินการเป็นแบบไม่เป็น
ทางการและขาดความต่อเนื่อง เช่นเดียวกับการดำเนินงานด้านเทคนิคที่ยังไม่มีบุคลากรประจำ ครู
และนักศึกษายังมีทักษะด้านเทคนิคเฉพาะไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีสระบุรี
ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรพิจารณาปรับปรุงระบบโครงสร้างการบริหารให้ผู้นำชุมชนและ
ประชาชนที่สนใจเข้าร่วมเป็นกรรมการ จัดประชุม ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน จัดทำ
แผนพัฒนาเป็นระยะๆ จัดการระดมทุนโดยการรับบริจาคและสนับสนุนจากทุกภาคส่วนที่เห็น
ความสำคัญตั้งเป็นกองทุนดำเนินงาน เปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนและประชาชนผู้สนใจเข้าร่วมการผลิต
และจัดรายการ พัฒนานักจัดรายการในเรื่องรูปแบบ วิธีการ เนื้อหารายการอย่างมีคุณภาพและจัด
รายการอย่างต่อเนื่อง จัดระบบการรับฟังและประเมินผลรายการที่เป็นทางการและสม่ำเสมอ ส่วน
การดำเนินงานด้านเทคนิคควรมีบุคลากรเฉพาะที่มีความรู้ความชำนาญมีทักษะดูแลเป็นประจำ.

A STUDY OF PARTICIPATORY OPERATION IN COMMUNITY RADIO
OF SARABURI TECHNOLOGY AND COMMERCIAL SCHOOL

AN ABSTRACT
BY
SOMPORN MANORATANA

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Education Administration
at Srinakarinwirot University

May 2008

Somporn Manoratana. (2008). *A Study of Participatory Operation in Community Radio of Saraburi Technology and Commercial School*. Master's Project. M.Ed. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Asst. Prof. Dr. Puongrat Kesonpat.

The objectives of this research were to study and collect problems and suggestions on the participative operations of community radio of Saraburi Technology and Commercial School in 5 aspects, i.e. organization structure, fund raising, programs productions, program reception and evaluation, and technical operation. Data for this research were collected by interviewing 20 key informants, i.e. Board of Director, Community Radio Committee, community leaders and the public.

The research results reveal as follows.

1. The participative operations of community radio of Saraburi Technology and Commercial School were taken by institution administrators, teachers, students, community leaders and the public in the organization structure in terms of 2 committees; fund raising for the establishment of the station was spent from the budget of school public relations, after that some donations were provided but not continuously. The radio program productions were broadcast daily between 5 AM to 12 PM. It had 17 programs classified into 4 types, 25% equally, knowledge : entertainment : news : publicity. The ratio of the producers and radio broadcasters were: teachers 25% : students 25%, radio broadcasters 35% : community leaders 10% : the public 5%. There were regular but informal evaluation of the program reception and evaluation. The technical operations were under the responsibility of teachers and students.

2. The problems in the operations of the community radio of Saraburi Technology and Commercial School were found in every aspect as follows. In the aspect of the organization structure, the meetings of the committees were not held regularly, a few of community leaders and the public joined the committees. After the establishment of the station, the fund raising activities were not implemented continuously. Few community leaders and the public took part in program productions. The information content of the programs did not cover the target groups. The program reception and evaluation was still informal and lack of continuity. There were no permanent officers to look after the technical operations. Teachers and students did not have enough technical skills.

The suggestions for the efficient participations in the community radio of Saraburi Technology and Commercial School were as follows. Should consider improving the organization structure so that more community leaders and interested person would join the committee. Hold meetings, follow up, and evaluate the operation results. Make up different stages of development plans. Implement fund raising activities to acquire donations and supports from every section to set up operating fund. Open opportunities for community leaders and the interested person to take part in the program productions. Develop the producers' quality in the areas of formats, methods and program content as well as the continuity of programs. Manage the system of program reception and evaluation which would be formal and regular. Should have permanent officers with high technical skills to look after the project.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยี
พัฒนการสระบุรี ของ สมพร มโนรัตน์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงรัตน์ เกษรแพทย์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. ทศนา แสงศักดิ์)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระ สุภากิจ)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงรัตน์ เกษรแพทย์)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. งามใจ นัยพัฒน์)

วันที่ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2551

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาเป็นอย่างดีจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ โดยกรุณาให้แนวคิด และแนวทางในการศึกษาค้นคว้า ช่วยเหลือ แนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจนติดตามความก้าวหน้าในการจัดทำสารนิพนธ์นี้มาโดยต่อเนื่องจนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ คณะกรรมการสอบโครงการสารนิพนธ์ ที่ให้ความรู้ และข้อคิดในการปรับปรุงสารนิพนธ์ รวมทั้ง อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา อาจารย์ ร้อยตำรวจเอกหญิง ดร.ปานจักษ์ เหล่ารัตนวงษ์ คณะกรรมการสอบเค้าโครงการสารนิพนธ์ ที่ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเค้าโครงการสารนิพนธ์ ตลอดจน อาจารย์ ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ อาจารย์ ดร.นิตย โรจน์รัตนวาณิชย์ นายนิพนธ์ เทพนรินทร์ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 ว่าที่ ร้อยตรี.วินัย คำหนูเอก รองผู้อำนวยการโรงเรียนเส้าไห้ “วิมลวิทยานุกูล” และ นายอนันต์ สุขโสภณ ผู้จัดการทั่วไป โรงเรียนนานาชาติ เซนต์จอร์จส์แมรี สระบุรี ที่กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและให้คำแนะนำ

ขอขอบพระคุณ คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ คณะกรรมการฝ่ายสถานีวิทยุชุมชน ครู นักศึกษา นักจัดรายการ ผู้นำชุมชน และประชาชน ผู้มีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียน เทคโนโลยีพัฒนวิชาการสระบุรี ที่กรุณาให้ข้อมูลการสัมภาษณ์อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

สำหรับบุคคลที่สำคัญเป็นกำลังใจทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี คือ ครอบครัว เพื่อนร่วมรุ่น 4 ภาคพิเศษ (ราชบุรี) สาขาการบริหารการศึกษา เพื่อนร่วมงานในสำนักงานประชาสัมพันธ์ จังหวัดสระบุรี และผู้เกี่ยวข้องของวิทยุชุมชนในจังหวัดสระบุรี ที่ให้ความกรุณาในทุกเรื่อง ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

คุณค่าและประโยชน์ของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อบูชาพระคุณของ บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้อบรมให้ความรู้แก่ผู้วิจัยมาตลอดมา

สมพร มโนรัตน์

สารบัญ

บทที่

หน้า

1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย	6
นิยามศัพท์.....	7
 2 แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย	9
การจัดตั้งวิทยุชุมชนโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี.....	9
แนวคิดและหลักการวิทยุชุมชน.....	13
แนวคิดวิทยุชุมชนต่างประเทศ.....	15
ลักษณะสำคัญของวิทยุชุมชน	18
ระดับการเป็นวิทยุชุมชน	20
วิทยุชุมชนในประเทศไทย.....	21
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนในประเทศไทย.....	23
บทบาทหน้าที่ของวิทยุชุมชน.....	25
ประโยชน์ของวิทยุชุมชน.....	28
การมีส่วนร่วม.....	28
ลักษณะของการมีส่วนร่วม	29
แนวคิดการวัดระดับการมีส่วนร่วม	30
แนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชน	31
คุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน.....	32
ทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	35
เป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	36
แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม.....	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย	46
การกำหนดผู้ให้ข้อมูล.....	46
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	47
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	47
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล	51
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทย์ชุมชน.....	52
ตอนที่ 3 การรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะ.....	62
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	67
วัตถุประสงค์การวิจัย	67
วิธีดำเนินการวิจัย	67
เครื่องมือที่ใช้ในการในการวิจัย.....	68
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
อภิปรายผล	72
ข้อเสนอแนะ.....	75
บรรณานุกรม.....	77
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แผนผังการดำเนินงานวิทย์ชุมชนของ โรงเรียนเทคโนโลยีพิชัยการสระบุรี.....	81
ภาคผนวก ข รายชื่อวิทย์ชุมชนในจังหวัดสระบุรีที่สมัครเข้าร่วมเครือข่ายกับ กรมประชาสัมพันธ์.....	84
ภาคผนวก ค การดำเนินการเตรียมความพร้อมวิทย์ชุมชน.....	91
ภาคผนวก ง โครงสร้างการบริหารงานวิทย์ชุมชนของ โรงเรียนเทคโนโลยีพิชัยการสระบุรี.....	99

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก(ต่อ)

ภาคผนวก จ ผังรายการออกอากาศ วันจันทร์ – อาทิตย์	101
ภาคผนวก ฉ เครื่องมือใช้ในการสัมภาษณ์.....	103
ภาคผนวก ช ปรัชญาและลักษณะสำคัญของวิทยุชุมชน	109
ภาคผนวก ซ มติคณะรัฐมนตรี 16 สิงหาคม 2548 เรื่อง การแก้ไขปัญหาวิทยุชุมชน	111
ภาคผนวก ฌ ภาพ วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี.....	114
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	118

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ชุมชนเป็นหน่วยรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญได้อย่างยั่งยืนและถาวร การสื่อสารของมนุษย์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อความรู้ความเข้าใจระหว่างบุคคล ซึ่ง การสื่อสารระหว่างมนุษย์มิใช่เพียงการส่งสารเพื่อก่อให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ของผู้ส่ง รวมถึงการ รับสาร การป้อนกลับมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้ส่งสารทั้งสองฝ่าย นำไปสู่ความเข้าใจร่วมกัน เป็น กระบวนการสื่อสารสองทาง ตามที่ สมควร กวียะ (2546: 13) ระบุว่า เป็นความสัมพันธ์กันในการ สื่อสาร S M C R ซึ่ง เดวิด เบอร์โล ได้จำลองพื้นฐานการสื่อสารไว้ คือ Source(แหล่งสาร) Message(สาร) Channel(กรรลอง) Receiver (ผู้ส่ง)

การสื่อสารถือเป็นส่วนหนึ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนา โดยเฉพาะการสื่อสารผ่าน สื่อมีความสำคัญมากในยุคปัจจุบัน เนื่องจากปัจจัยทางสังคมที่มีความสลับซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ ทำให้การ สื่อสารนั้นมีหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับประเทศ ระดับจังหวัด จนถึงระดับชุมชน สื่อที่สามารถใช้เพื่อ การติดต่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ ทศนคติ และประสบการณ์ ระหว่างคนที่อยู่ในชุมชนในทุก ระดับ แม้การสื่อสารในปัจจุบันจะมีหลากหลายรูปแบบ แต่วิทยุก็ยังเป็นสื่อที่มีบทบาทใกล้ชิดกับคนใน ชุมชนทุกระดับ วิทยุมีการพัฒนาด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ขนาดเล็กลง ใช้พลังงานน้อย พกพาติดตัวไป ได้ในทุกที่ เป็นสื่อที่มีความไวและมีประสิทธิภาพมาก

การสื่อสารในระดับชุมชนที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันคือ วิทยุชุมชน แรกเริ่มในการ ดำเนินงานวิทยุชุมชนในประเทศไทยนั้น ยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก ก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีการนำหลักการและแนวคิดวิทยุชุมชนมาดำเนินการ ที่เห็นชัดเจนคือ ในปี 2534 นายสุรินทร์ แปลงประสพโชค ข้าราชการกรมประชาสัมพันธ์ ในขณะที่กำลัง ศึกษาในระดับปริญญาโท ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทดลองจัดรายการ วิทยุชุมชน รายการสร้างสรรค์จันทร์ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า มีความเป็นไปได้ที่จะจัดให้มีวิทยุชุมชนในสังคมไทย ต่อมาเมื่อละเมิดสิทธิ การรับรู้ข่าวสารข้อเท็จจริง โดยมีการบิดเบือนข่าวครั้งใหญ่ในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ถือเป็นการ บิดูบิดตาประชาชน ส่งผลกระทบต่อสื่อมวลชนไทยที่มีอุดมการณ์ที่แน่วแน่ เป็นจรรยาบรรณใน วิชาชีพ ต้องรับใช้ประชาชนอย่างตรงไปตรงมา จุดเริ่มต้นของวิทยุชุมชน จึงได้เกิดขึ้นหลังจาก สื่อมวลชนและนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนเริ่มตระหนักถึงสิทธิทางการสื่อสารที่ตนเองพึงมีและ ก่อให้เกิดการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับสิทธิการสื่อสารภาคประชาชนขึ้น

วิทยุชุมชนเป็นสื่อกระจายเสียงทางเลือกที่มีลักษณะแตกต่างจากสื่อกระจายเสียงประเภทอื่น คือวิทยุของรัฐ (State Radio) และวิทยุเชิงพาณิชย์ (Commercial Radio) วิทยุชุมชน เป็นสื่อชุมชนที่ ดำเนินงานสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

ตามที่ องค์การยูเนสโกได้ให้ความหมายของวิทยุชุมชนไว้ว่า วิทยุชุมชน หมายถึง สื่อที่ประชาชนเข้าถึง (access) มีส่วนร่วม (participation) และ บริหารจัดการ ซึ่งเป็นระดับสูงสุด คือ การที่ชุมชนเป็นเจ้าของ สถานี หลักของวิทยุชุมชน คือ ต้องให้ประชาชนเข้าถึงโดยง่าย ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม และต้องเป็นวิทยุที่มีประชาชนเข้ามาบริหารจัดการด้วยตนเอง(คม สัมพันธ์รักษ์ 2548: 2)

ลักษณะสำคัญของวิทยุชุมชน เป็น 6 ลักษณะ คือวิทยุชุมชนทำอะไรเพื่อใคร มีเอกลักษณ์อะไรเป็นของตนเอง มีใครเป็นคนจัด กลุ่มเป้าหมายคนฟังเป็นใคร บริหารจัดการอย่างไร โดยวิธีไหน และใครเป็นผู้บริหารจัดการ เนื้อหาและรูปแบบรายการเป็นแบบไหน มีวิธีการติดตามประเมินผลอย่างไร ต่อเนื่องหรือไม่ แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในปัจจุบันพบว่า วิทยุชุมชนที่เกิดขึ้นมากมายทั่วประเทศนั้น มีตั้งแต่วิทยุชุมชนที่จัดตั้งโดยหลักการ และวิทยุชุมชนที่จัดตั้งเพราะสภาวะหรือความต้องการอย่างอื่น และผู้เป็นเจ้าของวิทยุชุมชนก็มีตั้งแต่ระดับองค์กรขนาดใหญ่ ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชน ระดับชุมชน และระดับบุคคลรวมอยู่ด้วย(กาญจนา แก้วเทพ 2545: 10)

วิทยุชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปสื่อวิทยุของรัฐมาปรับเป็นสื่อสาธารณะ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีความชัดเจนในการมุ่งปฏิรูปสื่อมวลชนโดยเฉพาะวิทยุและโทรทัศน์ มีเรื่องเกี่ยวกับ “วิทยุชุมชน” ขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ทำให้เป็นที่สนใจของคนในสังคม ตามที่ระบุในมาตรา 40 บัญญัติไว้ว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะให้มืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่งและกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการคมนาคมทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำเนินการตามวรรคสอง ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติ และระดับท้องถิ่นทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม” โดยจัดสรรให้ภาคประชาชนมีสิทธิใช้สื่อ ร้อยละ 20 ส่วนภาครัฐ ร้อยละ 40 และเอกชน ร้อยละ 40 (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540: 9)

คณะผู้บริหารของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ได้ให้ความสนใจในแนวคิดในการพัฒนาคน โดยใช้กระบวนการจัดการศึกษา สอดรับกับการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในการสนับสนุนการศึกษา ระบุว่า โรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีเป็นสถานศึกษาที่จัดการอาชีวศึกษาเอกชน เห็นความสำคัญของการสื่อสาร เพราะปัจจุบันการสื่อสารและเทคโนโลยีมีวิทยาการที่ทันสมัย ตลอดจนความสำคัญของการกระจายข่าวสาร และความรู้สู่ชุมชน ได้จัดตั้งวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ใช้วิทยุชุมชนเข้ามาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนและชุมชน รวมถึงการประชาสัมพันธ์กิจการของโรงเรียนให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ ตลอดจนเป็นการเสริมประสบการณ์ให้นักศึกษาเพื่อให้เกิดทักษะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (โครงการจัดตั้งวิทยุชุมชนของ โรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี) โดยคณะผู้บริหารโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี พิจารณาเห็นว่าจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตรา 63 ระบุว่ารัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุโทรทัศน์

วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปแบบอื่นเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษา นอกกระบวนการศึกษาตามอรรถศาสตร์ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมตามความจำเป็น (สิปปนนท์ เกตุทัต พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 : 17) วิทยุชุมชนสามารถเป็นสื่อการศึกษาสนับสนุนกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข และความเกื้อกูลการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆด้านของประเทศ ตามที่ระบุในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา แผนพัฒนาการอุดมศึกษา แผนการพัฒนาด้านศิลปะ วัฒนธรรม ทั้งระดับเขต พื้นที่การศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาที่สอดคล้องต่อเนื่องกันทั่วประเทศ มุ่งเน้นการพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพใน 3 ด้าน ได้แก่ สังคม คุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ในยุคของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้โลกไร้พรมแดน ส่งผลต่อการพัฒนาตามแนวคิดที่ต้องยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) เป็นแผนที่ชี้นำกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะปานกลาง ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาว และดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมและให้ความสำคัญกับกับพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยการปฏิรูประบบสุขภาพ ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เน้นการป้องกัน ปฏิรูปการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ ยุกระดับทักษะฝีมือของคนไทยให้ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิต และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถคิดเป็น ทำเป็น รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีคุณธรรม มีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2545: ข)

การจัดการศึกษาในประเทศไทย เป็นภาระหน้าที่โดยตรงของภาครัฐ แต่จากอดีตที่ผ่านมา รัฐบาลมีศักยภาพไม่เพียงพอที่จะจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง จึงเปิดโอกาสและส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาล โดยสนับสนุนให้จัดตั้งโรงเรียนเอกชน ทุกระดับ ทุกประเภท การศึกษาเอกชนจึงมีบทบาทสำคัญที่ได้สร้างสรรค์และพัฒนาประชากรส่วนหนึ่งของประเทศ ให้มีความรู้ ความสามารถ ผลผลิตทางด้านทรัพยากร ที่สำเร็จ การศึกษาจากโรงเรียนเอกชนจำนวนมาก ที่กำลังสำคัญในการสร้างความก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง ปรากฏให้เห็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจน จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาเอกชนมีส่วนในการพัฒนาประเทศอย่างยืดยาวตลอดมา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2543 : 1) ภาพรวมของโรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่มีจุดเด่นในด้านความคล่องตัวและรวดเร็วในการตัดสินใจ โดยผู้บริหารมีความรู้พื้นฐาน ทักษะ และประสบการณ์การบริหารเชิงธุรกิจและการศึกษามาอย่างดี ไม่ยึดติดอยู่

กับกฎระเบียบมากนัก ในการทำงานของโรงเรียนเอกชนจะต้องมุ่งมั่นเพื่อความอยู่รอดของกิจการ จึงต้องบริหารอย่างมีประสิทธิภาพให้คุ้มค่าการลงทุน โรงเรียนต้องพัฒนาทั้งสถานที่ บุคลากร วิชาการ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ไปพร้อมๆกัน เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อผู้พบเห็น

โรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี เป็นสถานศึกษาที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่สอดคล้องต่อความต้องการของครอบครัว สังคม และชุมชน เพื่อการพัฒนาคนให้มีความสามารถ และความพร้อมที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคม ชุมชนและประเทศชาติ มีการจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและระดับวิชาชีพชั้นสูงมีบุคลากร ผู้บริหาร นักเรียน นักศึกษา ส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนใกล้เคียงสถานศึกษา และชุมชนให้การสนับสนุนในกิจกรรมของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดตั้งวิทยุชุมชน ซึ่งเรียกตัวเองว่า วิทยุชุมชนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ตั้งอยู่เลขที่ 232 ถนนพิชัยณรงค์สงคราม ตำบลปากเปรี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ออกอากาศมาตั้งแต่เดือนวันที่ 12 สิงหาคม 2547 ด้วยคลื่นความถี่ระบบ F.M. 107.75 MHz ระหว่างเวลา 05.00 ถึง 24.00 น. มีบุคลากรทำหน้าที่ผลิตรายการที่มีคุณภาพสู่ประชาชน โดยมีรูปแบบการดำเนินงานเน้นการมีส่วนร่วมทั้ง คณะครู ผู้บริหาร นักเรียน นักศึกษา และผู้นำในชุมชน นอกจากนี้ โรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีเป็นสถานศึกษาที่มีความพร้อมทั้งในแง่ของความเป็นวิชาการ ความพร้อมด้านการบริหารจัดการ ตลอดจนการดำเนินการด้านเทคนิคและจากนโยบายของผู้บริหารโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีได้ใช้วิทยุชุมชนเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนไปถึงประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย

การดำเนินงานของวิทยุชุมชนของจังหวัดสระบุรีซึ่งมีจำนวน 57 แห่ง (ตามบัญชีรายชื่อผู้ขอเข้าร่วมเครือข่ายวิทยุชุมชนในพื้นที่ของสำนักประชาสัมพันธ์เขต 8 : จังหวัดสระบุรี)อยู่ภายใต้ความดูแลของผู้ศึกษา หลังจากได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปแล้วพบว่ามีดำเนินการในสถานศึกษา 2 แห่ง คือ วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี F.M. 107.75 MHz และ วิทยุชุมชนโรงเรียนนานาชาติเซนต์จอร์จส์ F.M. 91.75 MHz ซึ่งมีการดำเนินงานที่ต่างกัน ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ที่ให้ความสนใจศึกษาวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีเนื่องจากสามารถค้นหาข้อมูลจากเอกสารการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นถึงปัจจุบันได้พอสมควร จึงให้ความสนใจที่จะศึกษาถึงการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ใน 5 ด้าน ได้แก่ การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค ปัญหาและข้อเสนอแนะ การดำเนินงานวิทยุชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการดำเนินงานวิทยุชุมชนในสถาบันการศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนในสถาบันการศึกษา อื่นๆต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ใน 5 ด้าน ได้แก่ การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ และการดำเนินงานด้านเทคนิค
2. เพื่อรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบถึง การมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ใน 5 ด้าน ได้แก่ การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค ตลอดจน ปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ที่มี ครู นักศึกษา ผู้นำชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมสนับสนุนการบริหารการศึกษาของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

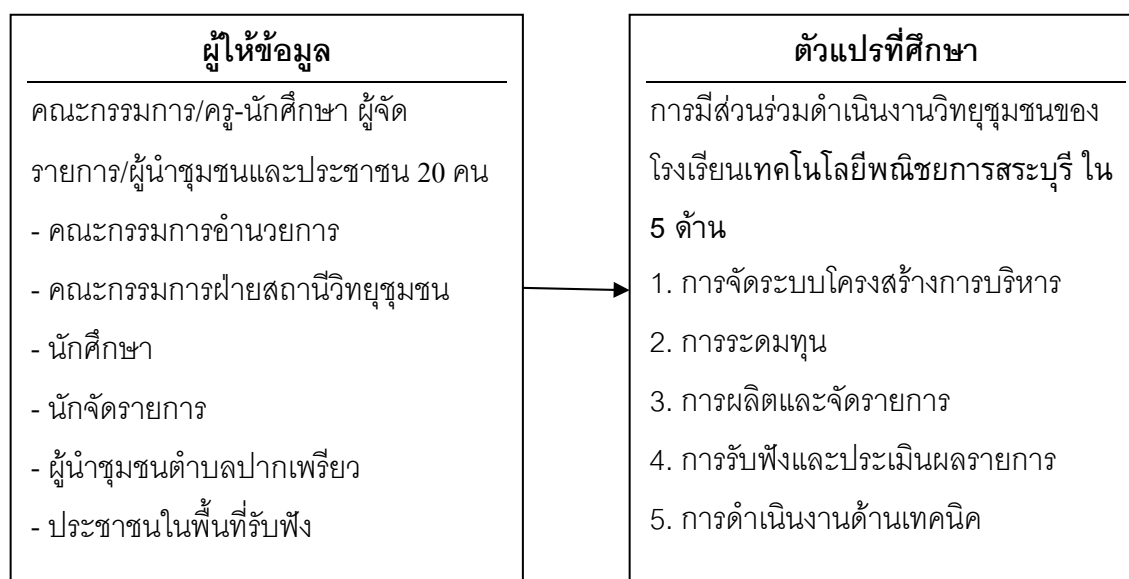
การศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ใน 2 ด้าน คือ การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ และการดำเนินงานด้านเทคนิค ปัญหาและข้อเสนอแนะ

2. ผู้ให้ข้อมูล

การศึกษานี้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี จำนวน 2 คน คณะกรรมการฝ่ายสถานีวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี จำนวน 2 คน ครู นักศึกษา ผู้จัดการวิทย์ชุมชน 8 คน และ ผู้นำชุมชน/ประชาชนตำบลปากเพรียว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี จำนวน 8 คน รวมประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ 20 คน

กรอบแนวคิดการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยี พณิชยการสระบุรี ระบบ F.M. ความถี่ 107.75 MHz ซึ่งถือว่าเป็นสื่อกระจายเสียงในระดับท้องถิ่นที่เกิดจากความต้องการของกลุ่มบุคคลในองค์กรระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชน เรียกว่า สื่อกระจายเสียงเพื่อชุมชน (Community Broadcasting) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนในประเทศไทยโดยเฉพาะมาตรา 40 เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนโดยตรง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 40 กำหนดให้คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ และกำหนดให้มืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ ทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ดังกล่าว และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยการดำเนินการดังกล่าวต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ภาพรวมๆ เรื่องการบริหารจัดการเรื่องวิทยุชุมชนในประเทศไทยยังไม่ชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาวิทยุชุมชนขึ้น คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2548 เห็นชอบให้ วิทยุชุมชนปฏิบัติ โดยใช้หลักการ เครื่องส่ง กำลังไม่เกิน 30 วัตต์ เสาสูงจากพื้นดินไม่เกิน 30 เมตร และกำลังส่งมีรีซีมีไม่เกิน 15 กิโลวัตต์ การดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการบริหารจัดการ โดยศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยี พณิชยการสระบุรี ในการจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ซึ่งหลักการดำเนินงานวิทยุชุมชนทั่วไป (กาญจนา แก้วเทพ คู่มือวิทยุชุมชน (FNS) 2545: 10) มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้

นิยามศัพท์

1. วิทยุชุมชน หมายถึง สื่อกระจายเสียงที่ตั้งขึ้นมาของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ระบบ F.M. ความถี่ 107.75 MHz ตั้งอยู่เลขที่ 232 ถนนพิชัยณรงค์สงคราม ตำบลปากเพรียว อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี (ที่เปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในตำบลปากเพรียวเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานนอกเหนือจากการเป็นผู้ฟัง เช่น ได้ร่วมกำหนดรูปแบบ เนื้อหารายการ ร่วมผลิตรายการ บริหารจัดการเพื่อเป็นสื่อที่นำเสนอรายการที่เป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชนในตำบลปากเพรียว เป็นสื่อการเรียนการสอน เสริมประสบการณ์ต่อนักศึกษา ครู)

2. การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักศึกษา ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ตำบลปากเพรียว อำเภอเมืองสระบุรี เข้ามาร่วมในการจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค ตามหลักการดำเนินงานของวิทยุชุมชนที่ต้องให้ประชาชนเข้าถึงโดยง่าย ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม และต้องเป็นวิทยุที่มีประชาชนเข้ามามีบริหารจัดการด้วยตนเอง

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้มีอำนาจในการพิจารณาสนับสนุนด้านการบริหารงานงบประมาณ บุคลากร สถานที่ ของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี เพื่อให้การดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนดำเนินการไปได้ตามโครงการจัดตั้งวิทยุชุมชนของ โรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี

ครู หมายถึง บุคลากรที่ปฏิบัติงานสอน ได้รับเงินเดือน เงินค่าตอบแทน และได้รับมอบหมายจากโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีให้รับผิดชอบตามผังรายการที่ออกอากาศ

นักศึกษา หมายถึง ผู้เรียนในสาขาต่างๆ ตามหลักสูตรของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี (ระบบ F.M. ความถี่ 107.75 MHz) ได้ใช้วิทยุชุมชนเป็นสื่อประกอบการเรียน การเสริมสร้างประสบการณ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางการศึกษา งานวิชาการ ข่าวสารท้องถิ่น เผยแพร่สู่สาธารณะ และรายการเพื่อความบันเทิงที่เป็นประโยชน์ต่อครู นักศึกษา ประชาชน

นักจัดรายการ หมายถึง นักศึกษา ครู ผู้นำชุมชน ประชาชน ที่เป็นผู้จัดรายการตามผังรายการของวิทยุชุมชนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี (ระบบ F.M. ความถี่ 107.75 MHz)

ผู้นำชุมชนตำบลปากเพรียว หมายถึง บุคคลที่เป็นคณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมต่างๆในชุมชน ในการศึกษาวิจัยนี้ จะใช้คำว่า ผู้นำชุมชน ผู้ที่เป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชนตำบลปากเพรียว อำเภอเมืองสระบุรี และเข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี (ระบบ F.M. ความถี่ 107.75 MHz) ตามหลักการของวิทยุชุมชน ประกอบด้วย การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค

ประชาชนในพื้นที่รับฟัง หมายถึง บุคคลที่อยู่ในพื้นที่ตำบลปากเพรียวซึ่งเป็นพื้นที่ให้บริการส่งกระจายเสียงของวิทยุชุมชนโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี (ระบบ F.M. ความถี่ 107.75 MHz) พักอาศัยอยู่ในพื้นที่การบริการ รัศมีไม่เกิน 15 กิโลเมตร

3. การดำเนินงาน หมายถึง การบริหารจัดการวิทยุชุมชนโดยการมีส่วนร่วม ใน 5 ด้าน ได้แก่ การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผล การดำเนินงานด้านเทคนิค ภายใต้หลักการดำเนินงานวิทยุชุมชน โดยไม่มุ่งหวังผลกำไร คนในชุมชนมีส่วนร่วม และมีระบบการตัดสินใจตามหลักประชาธิปไตย คือ เป็นของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

4. การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร หมายถึง การมีกระบวนการที่โรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ดำเนินการเพื่อให้มีคณะบุคคลรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี(ระบบ F.M. ความถี่107.75 MHz) ประกอบด้วย คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ คณะกรรมการฝ่ายสถานี

5. การระดมทุน หมายถึง วิธีการที่คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายสถานี ครู นักศึกษา นักจัดรายการ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป จัดหาเงินเพื่อดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี(ระบบ F.M. ความถี่107.75 MHz)

6. การผลิตและจัดรายการ หมายถึง การมีส่วนร่วมของบุคคลดำเนินการเพื่อให้การส่งกระจายเสียงตามผังรายการวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี (ระบบ F.M. ความถี่ 107.75 MHz) ที่มีประเภทรายการและเนื้อหาของรายการที่ระบุในผังรายการ ตั้งแต่วันจันทร์ ถึงวันอาทิตย์ ออกอากาศระหว่างเวลา 05.00 – 24.00 น. แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ รายการข่าว รายการสาระ รายการบันเทิง รายการเพื่อชุมชน รวม 17 รายการ เป็นไปตามวัตถุประสงค์การจัดตั้ง

7. การรับฟังและประเมินผลรายการ หมายถึง การให้ผู้รับผิดชอบตามโครงสร้างการบริหารจัดการวิทยุชุมชนดำเนินการและนำผลที่ได้รับมาเป็นข้อมูลประกอบการดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี(ระบบ F.M. ความถี่107.75 MHz)

8. การดำเนินงานด้านเทคนิค หมายถึง การมีส่วนร่วมของบุคคลที่รับผิดชอบตามโครงสร้างการบริหารจัดการทำหน้าที่ด้านเทคนิคของวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี(ระบบ F.M. ความถี่107.75 MHz)

9. ปัญหา หมายถึง อุปสรรคในการดำเนินงานวิทยุชุมชน หรือ สิ่งที่เป็นข้อขัดข้อง ทำให้การดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี (ระบบ F.M. ความถี่107.75 MHz) ไม่สามารถดำเนินการไปได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

10. ข้อเสนอแนะ หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีต่อการดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี(ระบบ F.M. ความถี่107.75 MHz) ซึ่งแสดงออกด้วยคำพูด หรือลายลักษณ์อักษรที่มีเจตนาให้ผู้รับผิดชอบนำไปเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับปรุงดำเนินงานให้วิทยุชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยี
พัฒนการสระบุรี ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาศึกษาเพื่อ
เป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. การจัดตั้งวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี
2. แนวคิดและหลักการวิद्यุชุมชน
 - 2.1 แนวคิดของวิद्यุชุมชนต่างประเทศ
 - 2.2 ลักษณะสำคัญของวิद्यุชุมชน
 - 2.3 วิद्यุชุมชนในประเทศไทย
 - 2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิद्यุชุมชนในประเทศไทย
 - 2.5 บทบาทหน้าที่ของวิद्यุชุมชน
 - 2.6 ประโยชน์ของวิद्यุชุมชน
3. การมีส่วนร่วม
 - 3.1 ลักษณะการมีส่วนร่วม
 - 3.2 แนวคิดการวัดระดับการมีส่วนร่วม
 - 3.3 แนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชน
 - 3.4 ทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
4. แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดตั้งวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี

วิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี ดำเนินการก่อตั้งโดยบุคคล
ที่เกี่ยวข้องของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี และประชาชนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ
กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 และโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรีในฐานะที่เป็นองค์กร
ด้านการศึกษามีภาระหน้าที่ให้ความรู้แก่สังคม มีความพร้อมทั้งทางด้านเทคโนโลยี บุคลากร
อาคาร สถานที่ เป็นที่ตั้งของศูนย์ปฏิบัติการของโรงเรียนราชภัฏ ตลอดจนมีงบประมาณในการ
ดำเนินการมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษา ครู ในโรงเรียน ตลอดจนผู้นำชุมชนและ
ประชาชนทั่วไป เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์รายการ เป็นเวทีแห่งการแสดงข้อคิด ความเห็น
เชิงสร้างสรรค์ที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมส่วนรวม รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาข้อมูลข่าวสาร
เรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ กฎหมาย และความบันเทิง โดยมีกลุ่มผู้จัดรายการ ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1

ครูในโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี กลุ่มที่ 2 นักศึกษาในโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี กลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชน และประชาชน ในพื้นที่ตำบลปากเพรียว

โรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ใช้วิทยุชุมชนเข้ามาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนและชุมชน รวมถึงการประชาสัมพันธ์กิจการของโรงเรียนให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ ตลอดจนเป็นการเสริมประสบการณ์ให้นักศึกษาเพื่อให้เกิดทักษะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยดำเนินงานตามแนวคิดวิทยุชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ ฝึกทักษะให้ครูและนักศึกษาในการใช้วิทยุชุมชน เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน
 2. เพื่อเผยแพร่การศึกษาและให้ความรู้สู่ชุมชน ผ่านรายการของวิทยุชุมชน
 3. เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ความบันเทิง โดยชุมชน เพื่อชุมชน
 4. เพื่อประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษาของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีสู่ชุมชนฝึกประสบการณ์จัดรายการทางวิทยุ เกิดทักษะและสามารถนำไปใช้ในการใช้ชีวิตประจำวันได้
- ผู้บริหารโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี กำหนดเป้าหมาย ว่า ครู นักศึกษาใช้วิทยุชุมชนเป็นอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน สอดคล้องตามสาขาวิชาที่เรียน และความสนใจ สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สาระ บันเทิง ตามหลักการวิทยุชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชนได้ ยึดการมีส่วนร่วมของชุมชน มีขั้นตอนการดำเนินงาน แผนการดำเนินงาน และการติดตามควบคุม กำกับ ตามโครงการจัดตั้งวิทยุชุมชน ไว้ประกอบด้วย

1. การจัดประชุมเพื่อชี้แจงโครงการ
2. ขออนุมัติโครงการใช้โรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีเป็นจุดเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน
3. ดำเนินการตามโครงการ
4. ประเมินผล
5. สรุปผลการดำเนินงานและจัดทำรายงานผล

ต้นทุนในการดำเนินการ ใช้เงินกองทุนเพื่อการศึกษาส่วนการประชาสัมพันธ์ และ ขอรับการสนับสนุนจากประชาชน ภาครัฐ เอกชน เป็น และระบุผลที่คาดว่าจะได้รับไว้ว่าวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีสามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สาระ บันเทิง การอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษาของโรงเรียน เกิดความรักสามัคคีในชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (โครงการจัดตั้งวิทยุชุมชน 2548. โรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี)

วิทยุชุมชนของเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี เริ่มทดลองออกอากาศเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2547 ออกอากาศในระบบ เอฟ เอ็ม ความถี่ 107.75 MHz ตั้งแต่เวลา 05.00 – 24.00 น.

รศมีการออกอากาศครอบคลุม ตำบลปากเพรียว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และชุมชนใกล้เคียง
มี คณะกรรมการบริหาร คณะทำงานประจำสถานี ประกอบด้วย

คณะกรรมการบริหาร

1. นายปัญญา	คุณประทุม	ประธานกรรมการ
2. นายณรงค์	คุณประทุม	รองประธานกรรมการ
3. นางสาวปัทมา	มณีรอด	กรรมการ
4. นางสุทธีวรรณ	แน่นอน	กรรมการ
5. นางศุภกร	มาเวียง	กรรมการและเลขานุการ
- มีหน้าที่ ดังนี้

1. ออกระเบียบวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนวิชาการสระบุรี ปี พ.ศ. 2547 ให้เสร็จเรียบร้อยภายในวันที่ 30 สิงหาคม 2547
2. ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ประจำวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนวิชาการสระบุรี
3. พิจารณานุมัติงบประมาณค่าใช้จ่ายของวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนวิชาการสระบุรี
4. เสนอและแก้ปัญหาให้วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนวิชาการสระบุรี ดำเนินไปได้
5. ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนวิชาการสระบุรี

พนักงานเจ้าหน้าที่ประจำสถานี

1. สิบเอก ชุมพล	มณีศิริ	ผู้อำนวยการสถานี
2. นายเสริมชัย	ศิริพิตร	ผู้จัดการฝ่ายการตลาด
3. นายประหยัด	หาญดี	ผู้จัดการฝ่ายผลิตและจัดรายการ
4. นายสนอง	ภูเพชร	นายช่างเทคนิค
5. นายอัศวิน	มอรรถรม	เลขานุการและบัญชี (ผู้จัดการฝ่ายบัญชี)
6. นางสาวรัตนา	ลำจวน	ผู้ช่วยเลขานุการ

มีอำนาจหน้าที่

1. ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายของประธานกรรมการ
2. ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนวิชาการสระบุรี ปี 2547
3. ออกระเบียบเพิ่มเติมให้เป็นไปตามระเบียบของวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนวิชาการสระบุรี ปี 2547
4. เสนอและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อคณะกรรมการวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนวิชาการสระบุรี ปี 2547

5. ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ประธานคณะกรรมการมอบหมาย

ให้คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้ง ปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนอย่างสูงสุด โดยเน้นรักสามัคคีในการปฏิบัติงาน มีปัญหาหรือข้อขัดข้องประการใดรีบรายงานให้ทราบโดยด่วน คำสั่งดังกล่าวมีผลตั้งแต่วันที่ 25 สิงหาคม 2547 เป็นต้นไป

ต่อมา โรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี มีคำสั่งที่ 027/ 2547 ลงวันที่ 28 กันยายน 2547 เรื่องแต่งตั้งบุคลากรประจำวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี เพื่อเพิ่มเติมบุคลากรทำงานประจำ ดังนี้

คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ

1. นายปัญญา	คุณประทุม	ประธานกรรมการ
2. จำสับเอก อู๊ด	แน่นอน	รองประธานกรรมการ
3. นายทองกลาง	แพงศรีละคร	กรรมการ
4. ว่าที่พันตรี สรณจกมน์ บุตรเขียว		กรรมการ
5. นายภิรมย์	กลั่นสุคนธ์	กรรมการ
6. สิบเอก จุมพล	มณีศิริ	กรรมการ
7. นายประหยัด	หาญดี	กรรมการ
8. นายศานิต	ดิษฐ์ลักษณ์	กรรมการ
9. นายสนอง	ภูเพชร	กรรมการ
10. นายบุญทรง	แสงชมพู	กรรมการ
11. นายฤทธิ์	วิศาลานนท์	กรรมการ
12. นายเสริมชัย	ศิริพิตร	กรรมการ
13. นางศุภกร	มาเวียง	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ ดังนี้

1. อำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่และบุคลากรสนับสนุนเพื่อผลิตรายการที่มีคุณค่าสู่ประชาชน

2. แก้ปัญหาอันอาจเกิดขึ้นขณะปฏิบัติหน้าที่
3. สนับสนุนกิจการสถานีวิทยุทุกกรณี
4. เสนอและแก้ปัญหาให้สถานีวิทยุดำเนินไปได้
5. ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายคณะกรรมการบริหารสถานี

คณะกรรมการฝ่ายสถานีวิทยุ

1. จำสับเอก อู๊ด	แน่นอน	เป็น หัวหน้าสถานีวิทยุ
2. นายภิรมย์	กลั่นสุคนธ์	เป็น หัวหน้าส่วนช่างเทคนิค
3. สิบเอก จุมพล	มณีศิริ	เป็น ผู้ช่วยส่วนช่างเทคนิค

4. นายสนอง	ภูเพชร	เป็น หัวหน้าฝ่ายควบคุมเวลาและระบบ
5. นายศานิต	ดิษฐ์ลักษณะ	เป็น ผู้ช่วยฝ่ายควบคุมเวลาและระบบ
6. นายเสริมชัย	ศิริพิตร	เป็น หัวหน้าส่วนประชาสัมพันธ์
7. นายประหยัด	หาญดี	เป็น ผู้ช่วยส่วนประชาสัมพันธ์
8. นายदनัย	ทานะมัย	เป็น หัวหน้าฝ่ายผลิตรายการ
9. นายบุญทรง	แสงชมพู	เป็น ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายผลิตรายการ
10. นายทองกลาง	แพ่งศรีละคร	เป็น ที่ปรึกษาฝ่ายกฎหมาย
11. นายฤทธิ์	วิศาลานนท์	เป็น ที่ปรึกษาฝ่ายกฎหมาย
12. ว่า.ที่พันตรี	สรณจคมน์ บุตรเขียว	เป็น ที่ปรึกษาฝ่ายผลิตรายการและ กิจการต่างประเทศ

มีหน้าที่

1. ปฏิบัติงานตามโครงสร้างของสถานีวิทยุ
2. ประชุมปรึกษาเพื่อร่วมประชาสัมพันธ์ของสถานีวิทยุ
3. หารายได้เข้าสถานีวิทยุเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของสถานี
4. วางแผนการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
5. อื่นๆ ตามที่เห็นสมควร

ความเป็นมาของการจัดตั้งวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรีข้างต้นนั้น ผู้ศึกษาจะได้ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาการดำเนินงานในประเด็นการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี ในการจัดระบบโครงสร้าง การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค ปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี

2.แนวคิดและหลักการวิทยุชุมชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งประกาศตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม 2540 ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในวงการสื่อสารมวลชนของไทยอย่างมาก โดยเฉพาะสื่อวิทยุกระจายเสียง เป็นครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้อย่างชัดเจน (มาตรา 40) เกี่ยวกับการจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และวิทยุโทรคมนาคม พอสรุปได้ว่า คลื่นเป็นของรัฐ (ไม่ใช่รัฐบาล) เป็นทรัพยากรของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือพูดแบบเข้าใจง่าย ๆ คือ เป็นของประชาชนทุกคนนั่นเอง การจัดสรรคลื่นความถี่จะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ให้มีการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมอยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรอิสระ ที่ไม่ขึ้นกับรัฐบาล หลังจากนั้น ทำให้เกิดการดำเนินงานของวิทยุชุมชนขึ้นมาอย่างมากในทุกรัฐบาลของประเทศไทย และมีการศึกษาการดำเนินงานวิทยุชุมชนจากต่างประเทศมา

เป็นแนวทางดำเนินงานและเปลี่ยนแปลงจากวิฤตชุมชนไปในรูปแบบของการประกอบธุรกิจ ที่เป็นองค์กรอิสระตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญยังไม่สามารถดำเนินการได้

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ระบุใน หมวดที่ 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ ประกอบด้วย มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพ กฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรา 8 (1) การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มาตรา 9 การจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา (1) ให้ยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

ส่วนแนวการจัดการศึกษา ระบุใน มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาในระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตาม มาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากร และการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาจัดการศึกษา (2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริหารทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ด้านของ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ระบุใน หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตรา 63 รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปอื่นเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบการศึกษาตามอัธยาศัย การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมตามความจำเป็น มาตรา 65 ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการผลิตรวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มาตรา 66 ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มาตรา 67 รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนา การผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทย มาตรา 68 ให้มีการระดมทุน เพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จากเงินอุดหนุนของรัฐ ค่าสัมปทาน และผลกำไรที่ได้จากการดำเนินกิจการด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรประชาชน รวมทั้งให้มีการลดอัตราค่าบริการเป็นพิเศษในการใช้เทคโนโลยีดังกล่าว เพื่อการพัฒนาคนและสังคม หลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรเงินกองทุนเพื่อการผลิต การวิจัยและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง มาตรา 69 รัฐต้องจัดให้มีหน่วยงานกลางทำหน้าที่พิจารณาเสนอแนะนโยบายแผน ส่งเสริม และประสานการวิจัย การพัฒนาและการใช้ รวมทั้งการประเมินคุณภาพ และประสิทธิภาพของการผลิตและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2.1 แนวคิดของวิทยุชุมชนต่างประเทศ

จุมพล รอดคำดี (2542: 21 - 23) อธิบายถึงการกระจายการใช้คลื่นความถี่แก่ประชาชนเพื่อประโยชน์สาธารณะในระดับท้องถิ่นนี้ เป็นแนวคิด ที่เกิดขึ้นและมีการปฏิบัติจริงในหลายประเทศ โดยนักวิชาการสื่อสารมวลชนชาวตะวันตก เช่น Barker (1997) ได้ให้ความเห็นว่าประชาชนของประเทศต่างๆ ยังคงยึดหลัก "ความเป็นท้องถิ่น" (Localism) และ "การรวมตัวกันเป็น

ชุมชน" (Community) ถึงแม้ว่าจะมีกระแสการไหลเวียนของข้อมูล ข่าวสาร และ วัฒนธรรมจากต่างชาตินิยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การสื่อสาร และการพัฒนาของสื่อกระจายเสียงระหว่างประเทศ ซึ่งหลักความเป็นท้องถิ่นดังกล่าวเชื่อว่า ระบบของสื่อกระจายเสียงไม่ได้เป็นเพียงสื่อข้ามชาติในระดับโลกเพียงอย่างเดียว แต่สื่อกระจายเสียงยังคง ทำหน้าที่ในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่นด้วย

สื่อกระจายเสียงในระดับท้องถิ่นนั้น นอกจากจะเป็นสื่อที่ผลิตโดยหน่วยงานของรัฐและภาคธุรกิจแล้ว ยังมีสื่ออีกประเภทหนึ่งที่เกิดจากความต้องการของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรในชุมชนระดับท้องถิ่นนั้น เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชน

ในเรื่องแนวคิดวิทยุชุมชน นั้น ลีลาวดี วัชโลบล (2548: 34-35) กล่าวว่า วิทยุชุมชนเริ่มต้นในสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ.1948 โดยกลุ่มผู้รักสันติและกลุ่มที่ไม่ชอบอยู่ในกฎระเบียบ (Anarchists) ได้สนับสนุนการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อท้องถิ่นในรูปแบบสถานีที่ไม่มุ่งผลกำไร (Nonprofit Station) ขึ้นเป็นสถานีแรกที่เมืองเบอร์คเลย์ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย และได้มีการขยายแนวคิดออกไปอย่างกว้างขวาง มีสถานีเกิดขึ้นหลายแห่ง ซึ่งไม่นานประชาชนได้มองเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างสถานีเพื่อธุรกิจ (Commercial Broadcasting) ที่มีรายได้หลักมาจากการโฆษณา และสถานีเพื่อสาธารณะ (Public Broadcasting) ที่มีรายได้มาจากรัฐ ส่วนสถานีที่ไม่แสวงหากำไร (Non-Profit Broadcasting) จะมีรายได้หลักมาจากสมาชิกในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ที่เหลือมาจากมูลนิธิหรือองค์กรการกุศล โดยรายการที่เผยแพร่ออกอากาศจะบริการเฉพาะชุมชนเท่านั้น

ในปี 1975 กลุ่มนักจัดรายการของสถานีวิทยุ ที่ไม่มุ่งแสวงหากำไร ได้รวมกันตั้งสมาพันธ์นักวิทยุชุมชนแห่งชาติขึ้น (The National Federation of Community Broadcasters) ซึ่งมีสถานีในลักษณะเดียวกันอยู่ถึงกว่า 60 สถานี เอกลักษณ์ของสถานีในกลุ่มนี้คือ ผู้จัดรายการ หรือรวมจัดรายการ ผู้อำนวยการสถานีก็จะเป็นอาสาสมัครแต่ทำงานแบบประจำเกือบทั้งหมด และการดำเนินงานจะอยู่ภายใต้แผนนโยบายของคณะกรรมการวิทยุชุมชน โดยคณะกรรมการชุดนี้ครึ่งหนึ่งจะมาจากคนในชุมชน อีกครึ่งหนึ่งมาจากเจ้าหน้าที่ของสถานี สถานีจะเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนสามารถใช้สิทธิเสรีภาพแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้ตามที่รัฐธรรมนูญให้หลักประกันเอาไว้ ซึ่งในขณะเดียวกันแนวคิดนี้ได้เกิดขึ้นในประเทศออสเตรเลีย สวีเดน และอังกฤษ

ในปี 1977 เทเรซ่า คลิฟฟอร์ด (Theresa Chifford) ได้เสนอรายงานการดำเนินงานวิทยุชุมชนในนามสมาพันธ์นักวิทยุชุมชนแห่งชาติของสหรัฐอเมริกาแก่ที่ประชุมใหญ่องค์การยูเนสโก (UNESCO) ที่กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย ในขณะนั้นว่า “ในขณะที่สถานีวิทยุชุมชนได้เพิ่มจำนวนขึ้นอยู่เรื่อย ๆ วิทยุชุมชนได้แสดงบทบาทที่สำคัญยิ่งในด้านการให้บริการตอบสนองแก่ชุมชนถึงความจำเป็นต่าง ๆ ตลอดจนผลประโยชน์ของผู้ฟังที่อยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ว่าคนกลุ่มนั้นจะเป็นกลุ่มใหญ่ หรือ กลุ่มเล็ก ทุกคนต่างทำงานเพื่อจุดมุ่งหมายของสถานีวิทยุชุมชนร่วมกัน” ในที่สุดการประชุมครั้งนั้น องค์การยูเนสโกได้สรุปว่า “การใช้สื่อวิทยุชุมชนถือ

เป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ใกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ซึ่งการสื่อสารแนวนี้นี้ได้เน้นหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การเข้าถึงสื่อ (Access) หมายถึง การเข้าถึงสื่อที่ให้บริการแก่ชุมชน สื่อยอมเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกรายการหรือ เข้าไปจัดทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตัวเองได้ทราบเท่าที่ไม่ขัดกับกฎหมาย รวมทั้งเป็นช่องทางให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นต่อรายการ เช่น การเปลี่ยนแปลงรายการและการปรับเปลี่ยนคณะผู้ผลิตรายการ

2. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมในทุกระดับในระบบการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการวางแผนการสื่อสารภายในชุมชน ตั้งแต่เริ่มคิดไปจนถึงการผลิต การจัดการ การใช้สื่อในชุมชนต่าง ๆ ประชาชนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมหรือมีโอกาสเข้าร่วมได้ทุกขั้นตอน

3. การจัดการด้วยตนเอง (Self-management) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเองตามวิถีทางกระบวนการประชาธิปไตยและการตัดสินใจนั้นประชาชนในชุมชนมีอำนาจตัดสินใจตั้งแต่เริ่มคิด วางแผน ไปจนกระทั่งการกำหนดนโยบาย การบริหารและการลงมือผลิตสื่อด้วยตนเอง ซึ่งการจัดการด้วยตนเองจะต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ส่วนการเข้าถึงสื่อและการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร มีความเป็นไปได้มาก และสามารถทำได้ง่ายกว่า วิธีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมุ่งเน้นที่สภาวะแวดล้อมผู้รับสารมากกว่าตัวผู้ส่งสาร หรือการแสดงผลการสื่อสาร สิ่งสำคัญคือให้เห็นการแสวงหาวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้รับสาร มากกว่าวิธีการสื่อสารเพียงเพื่อถ่ายทอดข่าวสารเท่านั้น โดยสรุปแล้วแนวคิดของวิทยุชุมชนจะมีหลักการ ดังนี้

ต้องเกิดขึ้นตามความต้องการของชุมชน โดยถือหลักว่าคนส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นความต้องการร่วมกัน

วิทยุชุมชนต้องได้รับการยอมรับของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

วิทยุชุมชนยอมไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมของคนในชุมชน

วิทยุชุมชนต้องยึดถือแนวทางการเสนอรายการและข่าวสารของชุมชนเป็นหลักการภายใต้แนวคิดความเชื่อ

วิทยุชุมชนต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมจัดรายการ และสามารถเข้าไปบริหารจัดการหรือปฏิบัติในสถานีได้ยูเนสโกเห็นว่า Participatory radio means a radio station that self-managed by those Participating in it

สถานีวิทยุชุมชนเป็นสถานีวิทยุที่มีรัศมีการออกอากาศครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เท่านั้น (มีลักษณะเป็น narrowcasting ไม่ใช่ broadcasting)

วิทยุชุมชนเป็นสื่อมวลชนตามแนวคิดประชาธิปไตย (Democratic Media) คือ เพื่อประชาชน โดยประชาชน และของประชาชน

2.2 ลักษณะสำคัญของวิเทศชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ (2545 : 8-10) กล่าวไว้ในคู่มือวิเทศชุมชน (FNS) ว่าวิเทศชุมชนมี 6 ลักษณะ ดังนี้

1. ทำวิเทศไปเพื่ออะไรและเพื่อใครบ้าง เป็นคำถามเรื่องเป้าหมายที่คณะผู้ทำวิเทศชุมชนจะต้องปักเอาไว้เป็นธงชัยนำทาง ดังได้กล่าวมาแล้วว่าเป้าหมายสูงสุดของวิเทศชุมชน คือ ดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่น เช่น ถ้าคนในจังหวัดจันทบุรี ทำสวนผลไม้ เนื้อหาความรู้ของวิเทศชุมชน จังหวัดจันทบุรี ก็จะต้องเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับการทำสวนผลไม้ ด้วยเหตุนี้ก่อนที่จะผลิตเนื้อหาสาระการวิเทศจะต้องมีการสำรวจความต้องการของคนในท้องถิ่นเสียก่อนเป็นอันดับแรก

เนื่องจากในแต่ละชุมชนประกอบด้วยคนหลายกลุ่ม หลายเพศ หลายวัย หลายอาชีพ ฯลฯ ดังนั้น วิเทศชุมชนจึงต้องมีหลักประกันและมาตรการว่าจะสามารถตอบสนองความต้องการของคนทุกกลุ่มได้ เช่น การมีตัวแทนของคนทุกกลุ่มเข้าไปเป็นคณะกรรมการบริหารวิเทศชุมชน หรือเป็นอาสาสมัคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำคัญกลุ่มที่ด้อยโอกาสด้านการสื่อสาร/กลุ่มที่ไม่มีปากเสียงในพื้นที่สาธารณะของวิเทศ เช่น กลุ่มผู้หญิง กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มเด็ก ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มได้ใช้สิทธิด้านการสื่อสาร ทั้งในแง่เป็นผู้รับข่าวสารและผู้ส่งข่าวสารผ่านวิเทศชุมชน

2. เอกลักษณะของวิเทศชุมชน ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าวิเทศชุมชนมีเอกลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างทั้งจากวิเทศสาธารณะและวิเทศธุรกิจที่เคยมีมาก่อน ในแง่ความแตกต่างจากวิเทศสาธารณะ วิเทศชุมชนจะดำเนินการ โดยคณะกรรมการที่เลือกตั้งมาจากตัวแทนกลุ่มของชุมชน มิใช่การแต่งตั้งแบบราชการ ส่วนวิธีดำเนินงานจะใช้การประชุมปรึกษาหารือแทนการสั่งการ

ส่วนความแตกต่างจากวิเทศธุรกิจก็คือ แม้ว่าวิเทศชุมชนจะต้องมีการแสวงหารายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายแต่เป้าหมายหลักของวิเทศชุมชนนั้นคือการไม่แสวงหาผลกำไรเช่นวิเทศธุรกิจ

3. ใครเป็นคนจัด/ใครเป็นคนฟัง ในขณะที่วิเทศกระจายเสียงทั่วไปมักจะมีที่ตั้งอยู่ในเมืองแล้วมีการถ่ายทอดข่าวสารเรื่องราวจากในเมืองไปสู่ชนบทเพียงทางเดียว โดยที่ผู้จัดรายการผู้ดำเนินรายการจะเป็นคนในเมือง คนฟังก็จะเป็นชาวบ้านในชนบท การแบ่งแยกบทบาทระหว่างคนจัดรายการวิเทศกับคนฟังจะเป็นไปอย่างเด็ดขาด กล่าวคือ คนจัดก็ไม่เคยมาเป็นคนฟัง คนฟังก็ไม่เคยได้เข้าไปเป็นคนจัด

สำหรับภาพของวิเทศชุมชนจะแตกต่างออกไปโดยสิ้นเชิง คือ

ทั้งฝ่ายคนจัดและคนฟังล้วนเป็นคนในชุมชนทั้งสิ้น ผู้จัดรายการ/วิทยากร/แขกรับเชิญในวิเทศอาจจะเป็นกำนันหรืออาสาสมัครหรือชาวบ้านคนใดคนหนึ่งของชุมชน

การเล่นบทบาทเป็นคนจัดรายการและผู้ฟังจะผลัดเปลี่ยนกัน เป็นการผลัดกันพูดผลัดกันฟังที่เรียกว่าเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (มิใช่เป็นแบบรถเดินทางเดียว)

แม้แต่การเล่นเป็นบทบาทผู้ฟัง ชาวบ้านก็จะเป็นเพียงผู้ฟังที่ฟังแล้วเงียบเฉย ๆ แต่ผู้ฟังสามารถจะเข้าไปมีส่วนร่วมในรายการวิทยุได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์เข้าไปในรายการขณะมีการสัมภาษณ์ เขียนจดหมายไปติชมรายการ ฯลฯ

4. บริหารจัดการอย่างไร/แบบไหน/โดยใคร ในปัจจุบันเราอาจรับฟังรายการวิทยุจำนวนมากที่ใช้ชื่อว่า รายการวิทยุชุมชนบ้าง หรือเป็นรายการที่ให้บริการข่าวสารแก่ชุมชน รายการที่เปิดให้มีประชาชนร้องทุกข์เข้าไปได้ ฯลฯ ถึงแม้รายการเหล่านี้จะมีหน้าตาละม้ายคล้ายคลึงกับวิทยุชุมชน แต่ก็ยังไม่ใช่ว่าจริงเสียงจริง เพราะโดยส่วนใหญ่แล้ววิทยุดังกล่าวยังคงเป็นเพียงแค่วิทยุ “เพื่อ” ชุมชน แต่ยังไม่ใช่วิทยุ “โดย” ชุมชน การบริหารจัดการโดยชุมชนมีหลักการสำคัญดังนี้

เป็นรูปแบบบริหารจัดการโดยคณะกรรมการที่ประกอบด้วยบุคคลจากหลายฝ่าย เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาการ แต่ที่สำคัญและเป็นหลักก็คือ ตัวแทนของชุมชนที่มาจากกลุ่มบุคคลในชุมชนดังที่กล่าวมาแล้ว

คณะกรรมการต้องมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน ต้องปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำของรัฐ นักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มธุรกิจ ฯลฯ

มีรูปแบบการดำเนินงานที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

มีการทำงานที่มีการวางแผนงานมีมาตรการดำเนินงาน มีลักษณะที่โปร่งใสสามารถเปิดให้ตรวจสอบได้ และมีหลักเกณฑ์ในการทำงานที่ชัดเจนแน่นอน

5. เนื้อหา/รูปแบบรายการเป็นแบบไหน ลักษณะสำคัญของเนื้อหา รูปแบบรายการของวิทยุชุมชนจะเป็นมาตรวัดว่าวิทยุชุมชนนั้นได้ทำหน้าที่ตามสมญานามหรือไม่ คือ

เป็นเนื้อหา/รูปแบบที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนแต่ละแห่ง

มีเนื้อหา/รูปแบบที่หลากหลาย ครอบคลุมความสนใจ ความต้องการและผลประโยชน์ของคนทุกกลุ่ม และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนที่มีหลากหลายมิติ เช่น เรื่องการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน การปกครอง ศิลปวัฒนธรรม มรดกด้านภูมิปัญญาของชุมชน ส่งเสริมศีลธรรมศาสนา การพักผ่อนความบันเทิงและการละเล่น ประเพณีพิธีกรรม ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน

เนื่องจากการสื่อสารเป็นสิทธิอย่างหนึ่งของชุมชน ดังนั้น เนื้อหา/วิธีการนำเสนอ/และรูปแบบรายการจึงควรให้สิทธิแก่ชุมชนในการดำเนินการให้สอดคล้องกับประเพณีและวัฒนธรรมหรือรสนิยมของชุมชน ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนคือ การใช้ภาษาท้องถิ่น ดังนั้นเนื้อหาและรูปแบบรายการของวิทยุชุมชนในแต่ละที่จึงไม่จำเป็นต้องเป็นสูตรเดียวกันทั่วประเทศ

นอกจากนั้น ลักษณะของเนื้อหาและรูปแบบของรายการจะต้องส่งเสริมการสื่อสารในแนวนอนคือ การสื่อสารระหว่างประชาชนกับประชาชนมากกว่าจะเป็นการสื่อสารในแนวตั้งจากรัฐบาลสู่ประชาชนเท่านั้น

6. มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลมักจะเป็นจุดอ่อนของการทำงานในระบบวิทยุสาธารณะ ส่วนระบบวิทยุธุรกิจนั้นก็จะเป็นเพียงการประเมินปริมาณของผู้ฟังเพื่อการขายโฆษณาเท่านั้นแต่การประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นหัวใจห้องที่สองของการทำวิทยุชุมชนที่จำเป็นต้องการดำเนินการอย่างจะขาดเสียมิได้ เป้าหมายและแง่มุมที่จะเมินนั้น ต้องมีหลากหลายมากกว่าการประเมินปริมาณผู้ฟังเท่านั้น โดยที่การประเมินนั้นจะเป็นทั้งการ “เหลียวไปข้างหลัง” เพื่อดูว่าเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ั้นบรรลุหรือไม่และเป็นทั้งการ “แลไปข้างหน้า” เพื่อแสวงหาแนวทางพัฒนาวิทยุชุมชนต่อไป

โดยสรุป หลักการดำเนินงานวิทยุชุมชนทั่วไปที่สำคัญต้องประกอบด้วย การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ และการดำเนินงานด้านเทคนิค และต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เพื่อให้การดำเนินงานวิทยุชุมชนดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับของการเป็นวิทยุชุมชน

จุมพล รอดคำดี (2542: 8-9) ระบุไว้ในวิทยุชุมชนของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน อุดมราชธานี ในการปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม ว่าหลักการพิจารณาระดับของการเป็น “วิทยุชุมชน” ตามสภาพความเป็นจริงต้องเริ่มจากวิทยุที่กำลังมีอยู่อย่างค่อยเป็นค่อยไปที่ละก้าว แบบอ่อนๆจนถึงเข้มข้น มี 6 ระดับ มีดังนี้

1 ระดับรายการ “เพื่อชุมชน” แนวคิด คือ การจัดรายการเพื่อบริการประชาชน รายการเป็นของสถานีหรือเป็นผู้จัด ผู้ฟัง หรือประชาชนจะส่งจดหมายหรือโทรศัพท์แจ้งข่าวสาร ผู้จัดรายการจะเป็นผู้เลือกเนื้อหาและพูดด้วยตนเองผู้ฟังหรือประชาชน ไม่มีสิทธิ์เลือกเนื้อหา หรือวิธีการนำเสนอตลอดจนเป็นเจ้าของรายการได้

2 ระดับที่มีประชาชนเข้ามาเป็นผู้ร่วมรายการ ที่มีแนวคิดการจัดการโดยเนื้อหาเป็นการรายงานโดยตรงจากประชาชน ผู้ฟังเป็นผู้กำหนดเนื้อหาและวิธีการนำเสนอตามที่สถานีกำหนดกรอบให้รายงาน แต่ประชาชนยังไม่สามารถเป็นเจ้าของรายการได้ สถานีหรือผู้จัดรายการยังเป็นผู้ควบคุมหรือเป็นเจ้าของรายการ

3 ระดับรายการโดยชุมชน ที่มีแนวคิดการจัดรายการในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของสถานีที่ยินยอมให้จัดเนื้อหาประเด็นที่นำเสนอจะมาจากความคิดเห็นจากตัวแทนของประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกขึ้นในรูปของ “คณะกรรมการวิทยุชุมชน” จะพิจารณาให้ความเห็นชอบว่าจะจัดรายการอย่างไร เจ้าหน้าที่รายการของสถานีจะรับเอามติของคณะกรรมการไปปฏิบัติ ลักษณะนี้จะเห็นว่าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของรายการสามารถกำหนดเนื้อหาและวิธีการนำเสนอตามแนวของตนได้

4 ระดับสถานี ที่มีอาสาสมัครเข้ามาเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในสถานีบริหารรายการทั้งหมด โดยกลุ่มอาสาสมัครที่เป็นตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ การกำหนดเนื้อหาในชุมชน การจัด

รายการจะทำด้วยตนเองทั้งสิ้น โดยมีเจ้าหน้าที่ของสถานีย่อยให้คำแนะนำ แต่สถานีย่อยยังเป็นหน่วยงานของรัฐ งบประมาณมาจากรัฐ ประชาชนไม่ใช่เจ้าของ

5 ระดับชุมชนเป็นเจ้าของสถานีย่อยที่มีใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ ซึ่งในแนวคิดนี้ประชาชนในชุมชนสามารถรวมตัวกันยื่นขอคลื่นความถี่จากรัฐ และลงทุนจัดตั้งสถานีย่อยเป็นของชุมชนตนเองแล้วตั้งตัวแทนเข้าไปบริหารสถานีย่อยในรูปแบบคณะกรรมการวิทยุชุมชน ซึ่งคณะกรรมการจะทำหน้าที่กำหนดนโยบายการบริหารสถานีย่อยรวมทั้งการแต่งตั้งจัดสรรบุคลากรที่จะมาทำงานในสถานีย่อย

6 ระดับของสถานีย่อยมีใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ ซึ่งในระดับนี้ ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้งสถานีย่อย และขอใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่จากรัฐเช่นเดียวกับระดับที่ 5 แต่จะแตกต่างกันตรงที่ การดำเนินงาน คือตั้งแต่ระดับกรรมการวิทยุชุมชนไปจนถึงเจ้าหน้าที่ของสถานีย่อยทุกคน จะเป็นอาสาสมัครทั้งสิ้น โดยอาสาสมัครดังกล่าวจะผ่านการอบรมจากผู้เชี่ยวชาญในด้านการบริหารสถานีย่อย การจัดรายการ การสือข่าว เขียนข่าว และอื่น ๆ ที่จำเป็น ซึ่งชุมชนเป็น ผู้ว่าจ้างให้มาอบรมให้ หรือหน่วยงานภาครัฐที่มีความเชี่ยวชาญจะเข้ามาให้ความช่วยเหลือก็เป็นได้

2.3 วิทยุชุมชนในประเทศไทย

ในอดีตรูปแบบวิทยุชุมชนตามแนวคิดดังกล่าวข้างต้นยังไม่ปรากฏอย่างสมบูรณ์ แต่จะมีสถานีย่อยกระจายเสียงที่ตั้งอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค ทั้งสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ กองทัพบก กองทัพอากาศ ทหารเรือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ อ.ส.ม.ท. ฯลฯ แต่ทุกสถานีย่อยยังเป็นของหน่วยงานราชการอยู่ ถึงแม้สถานีย่อยฯ เหล่านั้นจะพยายามให้บริการข่าวสารหรือจัดรายการเพื่อประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งการจัดสรรเวลารายการแก่ภาคประชาชนเพื่อผลิตรายการในท้องถิ่นก็ตามก็ยังไม่เป็นสถานีย่อยชุมชน ตามหลักการสากล ดังที่ได้กล่าวมาแล้วเนื่องจากเนื้อหาสาระทั้งหมดและความเป็นเจ้าของยังไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่ม และบริหารจัดการของประชาชนในชุมชนโดยตรงในช่วงต่อมาก็ได้เกิดสถานีย่อยกระจายเสียงในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ดำเนินรายการในรูปแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินรายการ คือ สถานีวิทยุ จ.ส.100 เป็นของกองทัพบกร่วมกับบริษัทแปซิฟิคคอร์ปอเรชั่น จำกัด ออกอากาศรายการจราจรและสถานีย่อยสวพ.91 ของกรมตำรวจ ซึ่งออกอากาศรายการ ข่าวจราจร เช่นกัน โดยรายการทั้งสองสถานีนี้ประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนนจะร่วมเป็นผู้รายงานสถานการณ์จราจรให้ผู้ฟังได้รับทราบ ซึ่งก็เท่ากับประชาชนได้เข้าไป ร่วมคิด ร่วมจัดรายการ ร่วมเป็นสมาชิกของสถานีย่อย ด้วย แต่ก็ยังเป็นเพียงประชาชนบางส่วนเท่านั้นและก็ยังไม่ได้ถือเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะผู้ดำเนินรายการในห้องส่งวิทยุฯ และฝ่ายข้อมูลของสถานีจะเป็นผู้กลั่นกรองข้อมูลจากประชาชนที่รายงานเข้ามาเพื่อออกอากาศ นอกจากนี้ สำนักข่าว INN ได้จัดทำรายการ “ร่วมด้วยช่วยกัน” ทางสถานีย่อย อ.ส.ม.ท. โดยให้ผู้ฟังโทรศัพท์แจ้งข่าวสารต่าง ๆ ผ่านทางรายการตลอดเวลา

ในปี 2534 ได้มีการทดลองจัดทำรายการวิทยุชุมชนที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี โดย นายสุรินทร์ แปลงประสบโชค นิสิตปริญญาโทสาขานิเทศศาสตร์ พัฒนาการ คณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์ โรงเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ในขณะนั้น โดยการทดลองครั้งนั้นได้ยึดกรอบแนวคิดของวิทยุชุมชนตามหลักการของ Democratic Media และ Participatory Communication คือ การให้ประชาชนเข้าถึงสื่อได้ง่าย ช่วยกันคิด ช่วยกันวางแผน ช่วยกันกำหนดเนื้อหาาร่วมกันผลิตรายการ และเป็นเจ้าของมีอำนาจการตัดสินใจในการบริหารรายการด้วยตนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่ของสถานี เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำด้านการจัดรายการ การดำเนินการเริ่มจากการเลือกกรรมการตัวแทนของประชาชนในเขตพื้นที่บริการกำลังเครื่องส่งฯ กิโวลด์ ซึ่งผู้แทนของประชาชนที่เข้าร่วมเป็นกรรมการที่จะมีทั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครผู้สนใจ โดยกรรมการจะมีการประชุมเมื่อจะต้องตัดสินใจ หรือดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับการจัดรายการ ตั้งแต่การกำหนดเวลาออกอากาศรายการก็ต้องประชุมกรรมการและขอความเห็นจากประชาชน การกำหนดรูปแบบการนำเสนอรายการก็กำหนดโดยการประชุม ซึ่งเนื้อหาของรายการส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ อาทิ การทำสวนผลไม้ การทำนาทำไร่ รวมทั้งปัญหาของชุมชน ซึ่งวิธีการดำเนินรายการคือ นำเรื่องใกล้ตัวของประชาชน ผู้ฟังมานำเสนอโดยเชิญผู้รู้มาให้ข้อมูลในแต่ละเรื่อง และให้ประชาชนร่วมแสดงความเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นแนวทางการแก้ปัญหา หากเรื่องใดไม่สามารถหาทางออกได้ก็ประสานหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อแนะนำและช่วยเหลือ

ผลการทดลองจัดรายการวิทยุชุมชนครั้งนั้น ได้รับผลดีเป็นที่สนใจจากประชาชนในท้องถิ่นบางหมู่บ้านได้ถ่ายทอดสัญญาณรายการออกทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้รับฟัง (หอกระจายข่าวฯ ก็น่าจะเป็นหลักการเดียวกับวิทยุชุมชน แตกต่างเพียงอุปกรณ์กระจายเสียง) ซึ่งทำให้สรุปได้ว่าการจัดทำรายการเพียงบางส่วนของสถานี เพื่อให้เป็นไปตามแนวคิดวิทยุชุมชนก็สามารถทำได้แต่ยังไม่ถือว่าเป็นวิทยุชุมชนอย่างสมบูรณ์ เพราะประชาชนไม่ได้เป็นเจ้าของความถี่ และสถานี ตามหลักการและแนวคิดวิทยุชุมชน อย่างแท้จริง สถานียังเป็นของรัฐไม่ใช่ของชุมชน ข้อสรุปจากการทดลองเป็น “การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อชุมชน” (ไม่ใช่วิทยุชุมชน ตามหลักการและแนวคิดที่กล่าวข้างต้น) ในประเทศไทยได้มีมานานแล้ว แต่อยู่ในลักษณะของข้อมูล และการกำหนดเนื้อหาให้ฟังอย่างเดียว และในปัจจุบันการดำเนินการวิทยุชุมชนก็ยังมีส่วนใหญ่ที่ไม่ได้เป็นไปตามหลักการและแนวคิด ถึงแม้ว่าประชาชนสามารถมีสถานีเป็นของตนเองที่ตั้งอยู่ในชุมชน แต่การได้มีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นประเด็นที่น่ายกย่องลักษณะการมีส่วนร่วม

อรรถกร ปิลันธน์โอวาท (2545: 23) สรุปว่า การดำเนินการวิทยุชุมชนในสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการเข้าเป็นคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชน และคณะอนุกรรมการผลิตรายการวิทยุชุมชน โดยเชิญกลุ่มตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วมเป็นกรรมการ ซึ่งมีผู้อำนวยการสถานี และหัวหน้าฝ่ายรายการเป็นคณะกรรมการร่วมด้วย โดยประชาชนที่เข้ามาทั้งที่เป็นคณะกรรมการบริหารฯ และ

คณะอนุกรรมการผลิตรายการฯ เป็นอาสาสมัคร ไม่มีผลตอบแทนใด ๆ แต่ในระยะเริ่มแรกจะเป็นประชาชนระดับ ปัญญาชน ที่มีใจรักและความสามารถในการจัดรายการวิทยุฯ เข้ามาก่อนแล้วค่อย ๆ ขยายออกไป โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี จัดสรรเวลาให้กับรายการวิทยุชุมชน ส่วนประชาชนในฐานะผู้ฟังยังไม่รู้จักคำว่า “วิทยุชุมชน” เท่าใดนัก หรือแทบไม่รู้จักเลยแต่ส่วนใหญ่ได้แสดงแนวโน้มในการเข้าใจว่าการมีวิทยุชุมชนแสดงว่าชาวบ้านจะได้จัดรายการเอง แต่การมีส่วนร่วมของผู้ฟังยังเป็นลักษณะ “ฟังอย่างเดียว” มีการตอบโต้ทางโทรศัพท์และจดหมายน้อยมาก แต่ประชาชนที่มีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร เป็นกลุ่มที่มีจำนวนมาก

2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนในประเทศไทย

กาญจนา แก้วเทพ (2545:10-13) กล่าวในคู่มือวิทยุชุมชนว่าเนื่องจากวิทยุเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับกิจการสาธารณะ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเป็นการดำเนินการภายใต้กฎหมายสำหรับวิทยุชุมชน ในปัจจุบันนั้น เป็นแนวคิดที่เกิดจากการปฏิรูปทางการเมืองของไทยที่มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 จนกระทั่งถึงการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ในกฎหมายฉบับนี้มีมาตราที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวิทยุชุมชนอยู่ 3 มาตรา คือ มาตรา 39,40 และ 41 และมีอีกหลายมาตราที่เกี่ยวข้องโดยทางอ้อมเช่น มาตรา 37, มาตรา 58,59,60

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนโดยตรง ได้แก่ มาตราที่รองรับเสรีภาพในการสื่อสาร และที่เกี่ยวกับการจัดสรรคลื่นความถี่ คือ

มาตรา 39 ซึ่งเป็นกฎหมายที่รับรองเสรีภาพในการสื่อสาร มีข้อความสำคัญ 5 ววรรค คือ

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น (ในมาตรานี้หมายความว่าประชาชนมีสิทธิที่จะเป็นผู้รับสารและผู้ส่งข่าวสารได้)

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ เพื่อลดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้จะกระทำไม่ได้

การให้นำข่าวหรือรายงานไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนจะไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามความในวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของ เอกชน รัฐจะกระทำมิได้

มาตรา 40 มีข้อความสำคัญ 3 ววรรค คือ

คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุ โทรคมนาคมเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่งและ กำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ตามที่ กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนใน ระดับชาติ และระดับท้องถิ่นทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์ สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

จากข้อความในทั้ง 3 ววรรคนี้ จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงแนวคิดจากเดิม คือเรื่อง การเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ ซึ่งแต่เดิม “รัฐหรือรัฐบาล” เคยเป็นเจ้าของ ในมาตรา 40 นี้ ได้ ระบุอย่างชัดเจนว่า คลื่นความถี่นั้นเป็น “ของชาติ” ซึ่งหมายความว่า เป็นของประชาชนทุกคน นั้นเอง และยังกำหนดเป้าหมายของการใช้คลื่นความถี่เอาไว้อย่างชัดเจนว่า ต้องเป็นไปเพื่อ ประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งเราก็จะเห็นว่า ทั้งหมดนี้ก็คือ เงื่อนไขเอื้ออำนวยของการถือกำเนิดของวิทยุท้องถิ่นนี้เอง

ทั้งนี้ เนื่องจากวรรค 2 ของมาตรานี้ ทำให้เกิดพระราชบัญญัติ (พรบ.) องค์การ จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ (ที่รู้จักกันในนามย่อว่า กสช.) และกิจการโทรคมนาคม (หรือ กทช.) ในปี พ.ศ.2543 ใน พรบ. นี้มีมาตราที่สำคัญและชี้ได้ชัดเจน ยิ่งขึ้น คือ มาตรา 26 วรรค 4 บัญญัติไว้ว่า “การจัดทำแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการ โทรทัศน์ และการอนุญาตให้ประกอบกิจการดังกล่าวต้องคำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่าง ผู้ประกอบการภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยจะต้องจัดให้ภาคประชาชนได้ใช้คลื่น ความถี่ไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบ” ซึ่งก็เท่ากับว่าได้ระบุเอาไว้อย่างชัดเจนว่าต้องกันพื้นที่เอาไว้ 20% ให้เป็นวิทยุชุมชนที่ประชาชนเป็นเจ้าของคลื่นเอง เป็นเจ้าของสถานีเอง และเข้ามาดำเนินการเอง

มาตรา 41 เป็นกฎหมายที่รับรองเสรีภาพของพนักงาน ลูกจ้างในกิจการ สื่อมวลชนของรัฐ และเอกชน อันมีข้อความสำคัญดังนี้

พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือ วิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัด ตาม รัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือเจ้าของ กิจการนั้น แต่ต้องไม่ผิดจรรยาบรรณแห่งการประกอบอาชีพ

ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจในกิจการวิฤกระจ่ายเสียงหรือวิฤโทรทัศน์ย่อมมีเสรีภาพ เช่นเดียวกับพนักงานหรือ ลูกจ้างของเอกชนตามวรรคหนึ่ง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิฤชุมชนโดยทางอ้อม

นอกจากกฎหมายทั้ง 3 มาตราที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรคลื่น เสรีภาพในการสื่อสาร ของประชาชนและเสรีภาพของผู้ที่ทำงานด้านการสื่อสารแล้ว ยังมีกฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารซึ่งเป็นพื้นฐานรองรับการทำงานวิฤชุมชน ได้แก่

มาตรา 37 ได้รับรองให้บุคคลที่มีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันได้โดยทางที่ชอบ ด้วยกฎหมายในทางปฏิบัติ หมายความว่า ประชาชนมีสิทธิที่จะส่งข่าวสารเพื่อเผยแพร่ให้คนอื่น ๆ ทั้งในและนอกชุมชนได้รู้โดยผ่านวิฤชุมชนหรือสื่อมวลชนอื่น ๆ

มาตรา 58 ได้รับรองสิทธิของบุคคลในการรับทราบข้อมูล หรือข่าวสารสาธารณะ ของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น มาตรานี้ช่วยให้ประชาชน สามารถแสวงหาข่าวสารสาธารณะที่เป็นของหน่วยราชการ เช่น งบประมาณพัฒนาตำบล แผนการ สร้างสาธารณูปโภคของชุมชนได้

มาตรา 59 ได้รับรองสิทธิของบุคคลที่จะได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจาก หน่วยราชการ ฯลฯ ก่อนการอนุญาตหรือดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม สุขอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้ส่วนเสียสำคัญอื่น ๆ และสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมา ก่อนในสังคม กฎหมายข้อนี้ ทำให้ประชาชนมีสิทธิที่จะขอให้หน่วยราชการหรือธุรกิจเอกชนต้อง เปิดเผยข้อมูลแก่ชุมชนที่เรารู้จักกันในนามของ “การทำประชาพิจารณ์” ในกรณีที่จะมีการก่อสร้าง ท่อก๊าซ โรงงานพลังงานนิวเคลียร์ และอื่น ๆ

มาตรา 60 ได้รับรองสิทธิของบุคคลในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของ เจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางการปกครองที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ

2.5 บทบาทหน้าที่ของวิฤชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ (2545: 13-15) ได้กล่าวไว้ในคู่มือวิฤชุมชนว่า จากผลงานวิจัย วิฤชุมชนที่เป็นโครงการนำร่องของกรมประชาสัมพันธ์ในเขตจังหวัดนครราชสีมาและบุรีรัมย์ โดย วีรพงษ์ พลนิกรกิจ และคณะ (2545: 19) ได้วิเคราะห์ตัวเนื้อหารายการ และได้พบว่า วิฤชุมชนที่มีสถานภาพเพียงแต่ระดับรายการ (ระดับที่ 3) เท่านั้น ก็ยังสามารถแสดงบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ได้อย่างมากมาย โดยสามารถเล่นทั้งบทบาทเดิมๆ ที่วิฤทั่วไปเคยแสดง และการเพิ่มเติมบทบาทใหม่ๆ ที่วิฤทั่วไปไม่สามารถจะแสดงได้

จากบทบาทที่หลากหลาย ในที่นี้จะแบ่งประเภทบทบาทโดยใช้เกณฑ์ 2 เกณฑ์ คือ ทิศทางของการไหลของข่าวสาร (Information Flow) และบทบาทในการพัฒนาชุมชน

การแสดงบทบาทของวิทยุชุมชนตามทิศทางการไหลของข่าวสาร

แบ่งได้เป็น 2 ทิศทาง คือ

1. ในแนวดิ่ง

1.1 ในแนวดิ่งการไหลของข่าวสารจากบนลงล่าง (top-down flow) มักเป็นบทบาทเดิมที่วิทยุสาธารณะ/วิทยุส่วนกลาง/วิทยุแห่งชาติแสดงอยู่ คือ

บทบาทเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารของหน่วยงานราชการไม่ว่าจะเป็นส่วนกลางหรือหน่วยงานท้องถิ่นสู่ประชาชน

บทบาทในการแจ้งข้อมูลข่าวสารทั่วไป เช่น ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวการเมือง ข่าวสังคม

บทบาทในการให้การศึกษา/ให้ความรู้จากหน่วยงานสถาบันการศึกษา

บทบาทในการเป็นเครื่องมือทางการเมืองระดับชาติ เช่น การให้ความรู้เรื่อง การเลือกตั้ง

บทบาทในการธำรงรักษาวัฒนธรรมหลักของสังคม เช่น ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

1.2 การไหลของข่าวสารจากล่างขึ้นบน (bottom-up flow) เป็นทิศทางการไหลที่ตรงกันข้ามกับบทบาทเดิมที่วิทยุเคยแสดงอยู่ เช่น

บทบาทในการเป็นช่องทางการร้องเรียนและสอบถามข้อมูล เช่น ที่เราอาจคุ้นเคยในรายการ “ร้องทุกข์ชาวบ้าน” ของสถานีโทรทัศน์

บทบาทในการเป็นช่องทางติดตามตรวจสอบปัญหาของประชาชนในขณะที่ยบทบาทแรกทีกล่าวถึงนั้นเป็นเพียงครึ่งทางเท่านั้น ซึ่งหากมีปรากฏการณ์ว่า “ร้องเรียนแล้ว แต่ก็เงียบหายไป หรือไม่เห็นมีอะไรเกิดขึ้น” การร้องเรียนที่เป็นหมั่นย่อมนำให้ประชาชนเบื่อหน่ายต่อการส่งข่าวสารจากล่างขึ้นบน เพื่อให้แก้ปัญหาที่มีลักษณะครบวงจร วิทยุชุมชนจะต้องแสดงบทบาทในการติดตามตรวจสอบการแก้ปัญหาไปจนสุดเส้นทาง

การนำเสนออัตลักษณ์ ศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของชุมชนออกสู่โลกภายนอก เช่น บรรดารายการ “ของดีบ้านเฮา” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ทั้งหลาย

2. ในแนวนอน การเล่นบทบาทเป็นช่องทางการติดต่อสื่อสารในแนวนอนระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านด้วยกันเองนั้น ถือได้ว่าเป็นมิติใหม่ของวิทยุชุมชนทีเดียว การแสดงบทบาทในเชิงแนวนอนมีกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น

การเป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับประชาชนกันเอง เช่น เป็นจุดนัดพบระหว่างชาวบ้านที่เป็นวิทยากรกับเป็นผู้ฟังที่สนใจ

บทบาทในการเป็นเวทีแสดงความคิดเห็น ทั้งความคิดเห็นต่อเรื่องราวทั่ว ๆ ไป (เช่น เพศที่สาม รักในวัยเรียน ฯลฯ) และความคิดเห็นต่อปัญหาของชุมชน รวมทั้งเป็นพื้นที่รวบรวมข้อมูลเสนอแนะต่อการแก้ปัญหาอันเป็นไปตามหลักการที่ว่า “หลายหัวดีกว่าหัวเดียว”

เป็นจุดประสานความช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างชุมชน ในประเพณีดั้งเดิมของไทยมีคำว่า “พริกอยู่บ้านเหนือ” เกลืออยู่บ้านใต้ หัวตะเภาอยู่บ้านเพื่อน” อันหมายความว่า การช่วยเหลือเอื้ออาทรระหว่างชุมชนเมื่อเกิดเหตุภัยกับชุมชนใกล้เคียง ซึ่งในปัจจุบันนี้วิญญูชนจะสามารถแสดงบทบาทเป็นตัวต่อสายความช่วยเหลือให้ได้ถึงกันได้

การแสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชน

ในการแสวงหาพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ในปัจจุบันนี้ วิญญูชนสามารถจะเป็นพลังสำคัญพลังหนึ่งในการเข้าร่วมกับการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. บทบาทในการเสริมพลังทางเศรษฐกิจ เช่น การเผยแพร่สินค้าของชุมชน การแนะนำอาชีพ ฯลฯ
 2. บทบาทในการติดตาม/จับตามอง/วิพากษ์วิจารณ์การเมืองระดับท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบแนวทาง/นโยบาย/การปฏิบัติงานของการเมืองในชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ
 3. บทบาทในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแสดงโคราช ลิเก ประเพณีแข่งเรือ ฯลฯ
 4. บทบาทในการขัดเกลาทางสังคม เช่น การส่งเสริมค่านิยมเรื่องความขยันขันแข็ง รักถิ่นกำเนิด รักษาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
 5. บทบาทในการระดมความร่วมมือ (Mobilization) เช่น ในช่วงเวลาที่ต้องการการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรณรงค์ป้องกันพิษสุนัขบ้า โรคเอดส์ ฯลฯ
 6. บทบาทในการเตือนภัย วิญญูชนสามารถทำหน้าที่เป็นยามป้องกันชุมชนให้รู้ตัวล่วงหน้าจากภัยอันตรายต่าง ๆ การที่วิญญูชนจะแสดงบทบาทนี้ได้ก็ต้องหมายความว่า แม้ว่าเนื้อหาของวิญญูชนจะเป็นเรื่องราวในชุมชน แต่ผู้รับผิดชอบวิญญูชนก็ต้องเปิดตัวเปิดรับข่าวสารจากโลกภายนอกเพื่อจะได้เป็น “แถวหน้าของการรับรู้ข่าวสาร” และนำมาบอกต่อให้แก่ชุมชน เช่น ภัยจากน้ำท่วม ไฟป่า โรคระบาด ฯลฯ
 7. บทบาทในการประสานความสามัคคี (integration) หรือเป็นสื่อกลางในการจัดการกับความขัดแย้ง แน่นอนว่า ในทุกชุมชนย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงความขัดแย้งทั้งที่มาจากภายในชุมชนเอง หรือความขัดแย้งที่เกิดมาจากภายนอก ในท่ามกลางความขัดแย้งดังกล่าว วิญญูชนอาจจะเล่นบทเป็น “พื้นที่เจรจา” ให้ทุกฝ่ายได้เข้ามาเจรจาตกลงต่อรองกัน
 8. บทบาทในการสร้างบุคลิกภาพแบบใหม่ให้แก่คนในชุมชน เมื่อวิญญูชนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ได้เข้ามามีปากเสียงในพื้นที่สาธารณะ ก็เท่ากับว่าวิญญูชนได้เป็นเวทีสำหรับฝึกซ้อมให้ประชาชนรู้จักแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ
- สำหรับบทบาทที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะสามารถใช้เป็นกรอบเพื่อประเมินความก้าวหน้าของวิญญูชน กล่าวคือ ยิ่งนับวันสัดส่วนของการแสดงบทบาทเพื่อเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอนควรจะมากขึ้น ในขณะที่สัดส่วนของการสื่อสารจากบนลงล่างควรจะลดลง จึงจะหมายความว่า วิญญูชนได้ทำหน้าที่เข้าใกล้กับโฉมหน้าที่แท้จริงของวิญญูชนมากยิ่งขึ้น

2.6 ประโยชน์ของวิเทศชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ (2545: 16-17) ได้กล่าวไว้ในคู่มือวิเทศชุมชน (FNS) ว่าจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ได้มีโอกาสสัมผัสกับวิเทศชุมชนจากงานวิจัยเรื่องวิเทศชุมชนหลายต่อหลายชิ้น พอจะประมวลประโยชน์ของวิเทศชุมชนจากทัศนะของชาวบ้านได้ดังนี้ เช่น

1. วิเทศชุมชนให้โอกาสประชาชนได้มีสิทธิแสดงความคิดเห็นผ่านที่สาธารณะได้พูดในสิ่งที่อยากพูด
2. ช่วยให้ประชาชนได้รับทราบข่าวที่ต้องการทราบ
3. ช่วยให้ประชาชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนกับรัฐบาล (จากแต่เดิมที่รับฟังรัฐบาลอยู่ฝ่ายเดียว) โดยเฉพาะเรื่องการแลกเปลี่ยนการแก้ปัญหาชุมชน เพราะชาวบ้านจะรู้เรื่องของชุมชนดีกว่ารัฐบาล
4. ชาวบ้านสามารถใช้วิเทศชุมชนติดตามและตรวจสอบการทำงานสาธารณะได้
5. ชาวบ้านสามารถใช้วิเทศชุมชนเป็นช่องทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตได้ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการทำความากิน สุขภาพอนามัย วัฒนธรรมศีลธรรม การปกครอง สิ่งแวดล้อม ฯลฯ
6. เนื่องจากวิเทศชุมชนได้นำเอาเรื่องราวที่เป็นความภาคภูมิใจ เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านไปเล่าสู่กันฟัง ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของตัวเอง และมีความมั่นใจในตนเอง
7. วิเทศชุมชนเป็นช่องทางให้ชาวบ้านได้แสดงความต้องการให้โลกภายนอกได้รับรู้ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วม

เจริญ ภัสระ (2540: 1-3) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าหมายถึง ความพร้อมและโอกาสที่ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชนหรือชุมชนยอมรับผิดชอบและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทัศนะที่แตกต่างกัน 4 ความหมาย คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการของประชาชนซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้ที่อยู่ในวงนอกระบบราชการได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกในสังคมและในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิด สร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับ แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เข้ามามีความต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญ และแสดงวิธีแก้ปัญหาและลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะทำงานร่วมกับกลุ่มทั้งโดยตรงหรือผ่านองค์กรในชุมชน เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรภายในชุมชน และเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของสมาชิกภายในกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.1 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (ปาริชาติ วลัยเสถียร 2543: 141; อ้างอิงจาก WHO/UNICEF 1978 Report of International Conference on Primary Health Care. Pp 41-49) ได้เสนอรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน(Planning) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผลและประการสำคัญคือ การตัดสินใจ

2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation)ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ และการบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรและควบคุมทางการเงินและการบริหาร

3. การใช้ประโยชน์(Utilization) ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอา กิจกรรมมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและควบคุมทางสังคม

4. การได้รับประโยชน์ (Obtaining benefits)ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่าย ผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่าเทียมกัน ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวในสังคมหรือในรูปของวัตถุก็ได้

โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (ปาริชาติ วลัยเสถียร 2543: 139-140; อ้างอิงจาก Cohen ;& Uphoff 1980 Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarify Through Specifity. pp 213-218) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ(Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ
 3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์(Benefits) ประกอบด้วย ผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคมและส่วนบุคคล
 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล(Evaluation)
- สรุปได้ว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่การค้นหาค้นหาปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การปฏิบัติ การใช้ประโยชน์ การประเมินผลและการร่วมรับผลประโยชน์

3.2 แนวคิดการวัดระดับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ สามารถพิจารณาจากแนวคิดในการวัดระดับการมีส่วนร่วม ตามที่ คาสเปอร์สันและบริทบาร์ท (Kasperson ;& Breitbart 1974: 3-4) ได้เสนอมาตรวัดระดับของการมีส่วนร่วม สรุปได้ 3 ประการ คือ

1. พิจารณาจากการกระทำของแต่ละบุคคล มิใช่การกระทำโดยกลุ่ม ซึ่งอาจจะทำให้การวิเคราะห์หรือได้รับข้อมูลที่ต้องการเพราะการแสดงออกของแต่ละบุคคลในการมีส่วนร่วมนั้นจะเห็นได้ถึงค่านิยม การรับรู้ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล กล่าวคือ กริยาที่ถือว่าเป็นส่วนร่วมก็คือ กริยาที่มีการแสดงต่อผลของการกระทำนั้นโดยตรงของแต่ละบุคคล
2. พิจารณาจากความถี่หรือความหนาแน่นของการกระทำ ซึ่งแสดงออกโดยการกระทำที่บ่อยครั้ง มีระยะเวลาของการกระทำกิจกรรมที่ยาวนาน หรือมีความผูกพันและมีแรงจูงใจในการกระทำ
3. พิจารณาจากคุณภาพของการเข้าร่วม ซึ่งพิจารณาจากผลและผลกระทบของการกระทำ เช่น ความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้างยอมรับความสามารถ ความคิดเห็นของผู้อื่นและการประเมินผล

ชาปิน (Chapin 1977: 317) ได้เสนอการวัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนทางสังคม โดยกำหนดระดับความสำคัญของการมีส่วนร่วมกิจกรรมของสมาชิกในชุมชน ดังนี้

1. มีความสนใจและเข้าร่วมประชุม ได้แก่ การให้ความสนใจ ติดตามข่าวสารต่างๆ ของส่วนรวม และการเข้าร่วมประชุม
2. การให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ได้แก่ การอุทิศเงิน เวลา ให้แก่ส่วนรวม
3. การเข้าเป็นสมาชิกและกรรมการ ได้แก่ การอุทิศแรงงานในการทำกิจกรรมของส่วนรวม โดยการสมัครเป็นสมาชิกหรือเป็นกรรมการของชุมชน

4. การเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการ ได้แก่ การยอมรับใช้ในการทำกิจกรรมต่างๆตามที่
ได้รับมอบหมายจากผู้มีอำนาจสั่งการ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การกระทำของแต่ละบุคคล ซึ่งพิจารณาจากฤทธิ์ของ
การกระทำ ระยะเวลาของการทำกิจกรรม คุณภาพในการทำกิจกรรม การให้การสนับสนุนช่วยเหลือ
การเข้าเป็นสมาชิกและกรรมการ ความสนใจต่อข่าวสาร หรือความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

3.3 แนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชน

การพัฒนาเปลี่ยน การสื่อสารเพื่อพัฒนาก็เปลี่ยนไปด้วย เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้ง
แนวคิดและการสื่อสาร ซึ่ง กาญจนา แก้วเทพ (2543: 19-20) ได้ประมวลข้อสรุปของ “การ
เปลี่ยนแปลง” ไว้ เป็นวิชาการ ดังนี้

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการพิจารณาเรื่องการพัฒนาการสื่อสารแบบ Positivist
-Instrumentalist (มองการพัฒนาในลักษณะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง) ซึ่งใช้ตัวบ่งชี้การพัฒนา / การ
สื่อสารแบบเชิงปริมาณ มาเป็นแนวทัศนะแบบมีปทัสสถาน ที่มองว่าการพัฒนาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการ
การวางมาตรฐานบางอย่างให้สังคมและชีวิตมนุษย์ โดยเน้นวิธีการดำเนินการและวิธีการศึกษาที่มี
ลักษณะเชิงคุณภาพและเชิงโครงสร้าง

2. เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการให้คำนิยามที่เคยกำหนดเป้าหมายสุดท้ายไว้อย่าง
เป็นสากล ซึ่งใช้ได้กับทุกสังคมและสามารถคาดเดาได้ว่าสังคมจุดหมายปลายทางของแต่ละสังคมจะ
ไปถึงตรงไหน มาสู่คำนิยามใหม่ที่ว่า “การพัฒนาเป็นกระบวนการที่โยงใยอย่างแยกไม่ขาดกับการ
เปลี่ยนแปลงสังคมแต่ละสังคม” ซึ่งไม่สามารถคาดเดาจุดหมายปลายทางของสังคมใดได้

3. เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสูตรสำเร็จสูตรเดียวของการพัฒนาตามแบบอย่าง
ตะวันตกมาเป็นแนวทางการพัฒนาที่หลากหลาย

4. เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการเน้นเฉพาะปัจจัยภายในสังคม เช่น ความล้าหลัง
ของประเทศ โลกที่สาม มาสู่การให้ความสนใจกับปัจจัยภายนอกสังคม เช่นการเอาเปรียบจาก
ประเทศที่พัฒนาแล้ว

5. เป็นการเปลี่ยนแปลงหน่วยของวิเคราะห์ที่เคยใช้หน่วยของ “ระดับโลก” มา
เป็นการผสมผสานระหว่างหลาย ๆ หน่วยการวิเคราะห์หลายระดับ เช่น ระดับกลุ่มในหมู่บ้าน ระดับ
เครือข่ายหมู่บ้าน

6. เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการเน้นการพัฒนาในมิติ เศรษฐกิจเพียงมิติเดียวมาสู่
มิติที่หลากหลาย ทั้งการเมือง สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ฯลฯ

7. เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการวิเคราะห์ที่มีลักษณะเป็นส่วน ๆ (Segmentary)
มาสู่การวิเคราะห์แบบองค์รวมและถือเอาปัญหาของชุมชนเป็นตัวตั้ง

8. เป็นการเปลี่ยนแปลงจากยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบเพิ่มพูนปริมาณหรือปฏิรูป เช่นการเพิ่มรายได้มาสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างและระดับนโยบาย เช่นการคืนอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของชุมชนเอง ซึ่งต้องใช้นโยบายการพัฒนาแบบกระจายอำนาจ

ในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อจากพัฒนา สื่อมีส่วนสำคัญ โดยเฉพาะ สื่อมวลชน ตามที่ แสงทอง อนันตภักดิ์ (2547: 21) ระบุว่า สื่อที่มีศักยภาพที่จะตอบสนองความต้องการการพัฒนาตั้งกล่าวข้างต้นได้เป็นอย่างดี คือ สื่อมวลชน ตามที่ เบอริแกน (Berrigan : 1997) ได้สรุปรูปแบบการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาในยุคแรกพร้อมข้อสังเกต ดังนี้

1. ข่าวสารนั้นจะไหลจากเมืองหลวงส่วนกลางไปสู่บริเวณชนบทรอบนอก ซึ่งส่วนใหญ่ มักไม่มีช่องทางที่จะให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นป้อนกลับ (Feedback)
2. ทิศทางการไหลของข่าวสารจะเป็นแบบทางเดียว (One-way) คือไหลจากส่วนกลาง ไปสู่รอบนอก ไหลจากข้างบนลงสู่ข้างล่าง
3. การสร้างเนื้อหาสารมักไม่ค่อยนึกถึงผลกระทบและทัศนคติของผู้รับสาร
4. วิธีการสร้างสารถูกกำหนดจากผู้ผลิตกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง ที่อยู่นอกชุมชนที่ไม่ได้มีการสำรวจความต้องการของผู้รับสารว่ามีความต้องการข่าวสารแบบไหน จึงเป็นการยากที่เนื้อหา สารที่ผ่านวิธีการผลิตอย่างนี้จะตอบสนองความต้องการของชุมชนได้
5. การสื่อสารแบบกระแสหลัก จะเน้นที่การบอก การแจ้งข่าวสารและการอบรมสั่งสอน ที่ฝ่ายผู้ส่งสารซึ่งคิดว่าตนเองเป็นผู้รู้ทั้งหมด และส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารซึ่งถูกรับรู้ว่าไม่รู้อะไรเลย

คุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน (Community communication)

การสื่อสารในปัจจุบัน มีการพัฒนาไปไกล เนื่องจากความก้าวหน้าของระบบ เทคโนโลยี นวัตกรรม อัจฉริยะกุล (2531: 18). ระบุว่า ข้อมูลข่าวสารต่างๆจะสามารถไปสู่ชุมชนได้ หลากหลายช่องทางโดยผ่านสื่อแต่ละประเภท ซึ่งต้องคุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน ดังนี้

- 1.1 เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) ผู้ส่งและผู้รับสาร สามารถมีปฏิริยาโต้ตอบกันได้ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างคู่สื่อสารอยู่ตลอดเวลา
- 1.2 ทิศทางการไหลของข่าวสาร มีหลากหลายมาจากทุกทิศทาง ทั้งจากบนลงล่าง จากล่างขึ้นสู่บนและแบบแนวนอน จึงทำให้ข่าวสารอาจจะไหลจากเจ้าหน้าที่ไปสู่ประชาชน จาก สื่อมวลชนไปสู่ผู้รับสารในชนบท ในเวลาเดียวกันชาวบ้านอาจส่งข่าวสารขึ้นไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือมีการแลกเปลี่ยนส่งข่าวสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านด้วยกันเอง
- 1.3 เป้าหมายของการสื่อสารชุมชน มีวิธีการและแง่มุมที่กำหนดเป้าหมายของการ สื่อสารเพื่อชุมชน เช่น
 - กำหนดเป้าหมายโดยการใช้ระดับผู้เกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์ ซึ่งการสื่อสารชุมชนจะมี เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ ดังนี้
 - ระดับชุมชนเป็นการสื่อสารที่มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน

ระดับหน่วยงานนอกชุมชน เป็นการสื่อสารที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง องค์กรหรือหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนาและการสื่อสาร

ระดับสังคมส่วนรวม เป็นการสื่อสารที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม ในระดับกว้าง

กำหนดเป้าหมายโดยสอดคล้องกับทิศทางการไหลของข่าวสาร ซึ่งในแง่มุมนี้อาจกำหนดเป้าหมายของชุมชนได้เป็น 3 เป้าหมายย่อย คือ

เพื่อทำการถ่ายทอด ข้อมูล ข่าวสาร และโน้มน้าวชักจูงใจ ซึ่งมักจะเป็นทิศทางการไหลของข่าวสารจากบนลงล่าง

เพื่อเป็นช่องทางแสดงออกซึ่งตัวตนของชุมชน หมายถึง การแสดงออกซึ่งความต้องการของชุมชน การแสดงออกซึ่งสิทธิ ศักดิ์ศรี ภูมิปัญญาของชุมชน

เพื่อพัฒนาความเป็นตัวเองของบุคคล ซึ่งหมายถึงการสื่อสารชุมชนจะทำหน้าที่เป็นเวทีแห่งการศึกษาเรียนรู้ที่ช่วยให้ศักยภาพของปัจเจกบุคคล ได้พัฒนาอย่างเต็มที่

1.4 เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นและดำเนินไปเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน (Need-oriented) ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะประการสำคัญของกระบวนการพัฒนาแนวใหม่ แทนการพัฒนาที่แต่เดิมจะตอบสนองความต้องการของรัฐเป็นหลัก

1.5 หน้าที่ของการสื่อสาร ประกอบด้วย

หน้าที่ในการแสดงออก (Expressive Function) คือทั้งบุคคลและกลุ่มสามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมาเพื่อการสร้างเอกลักษณ์ของตัวเอง

หน้าที่ทางสังคม (Social Function) คือการเข้ามีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อจะสร้างความรู้สึกร่วมเป็นชุมชนเดียวกัน

หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information Function) ซึ่งเป็นหน้าที่พื้นฐานของการสื่อสาร แต่ในการสื่อสารชุมชนนั้น ทิศทางการไหลของข่าวสารจะเป็นไปอย่างรอบด้าน ซึ่งผู้เข้าร่วมกระบวนการสื่อสารทุกคนจะได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ในเรื่องการสื่อสารและทักษะการถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่น

หน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติการ (Control Activation Function) โดยการสื่อสารจะเป็นช่องทางนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลและชุมชน มีลักษณะเป็นการสื่อสารสองทาง

ในกรณีของประเทศไทย กาญจนา แก้วเทพ (2543: 7) กล่าวว่า มีนักวิชาการไทย ได้รวบรวมคุณลักษณะที่สำคัญๆ ที่ครอบคลุมองค์ประกอบย่อยของการสื่อสารทั้ง 4 ลักษณะ คือ S-M-C-R ว่าควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ระดับความยาก-ง่ายของสื่อ ต้องเหมาะสมกับระดับและความสามารถในการรับสารของชาวบ้าน ยิ่งถ้าเป็นสิ่งพิมพ์ จะต้องคำนึงถึงความสามารถในการอ่านของชาวบ้าน

2. ประเภทของเนื้อหาของสื่อ ต้องเป็นเรื่องที่เน้นหนักลงไปปัญหาเร่งด่วนหรือปัญหาในชีวิตประจำวันของคนในสังคมนั้น ๆ

3. กลุ่มเป้าหมาย

4. วิธีการนำเสนอ ควรนำเสนอสิ่งที่ เป็นเนื้อหา หรือสภาพที่ก่อให้เกิดปัญหา แล้วเสนอให้ผู้รับสารช่วยกันคิดแก้ปัญหา

5. ความเกี่ยวข้องกับเนื้อหา เนื้อหาของสื่อควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

6. บทบาทของสื่อ จะต้องมีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง

7. ความน่าสนใจ สื่อต้องมีลักษณะง่าย ๆ แต่น่าสนใจ โดยอาศัยภาพและเสียงเป็นตัวดึงดูดความสนใจ

8. ความเกี่ยวข้องกับผู้รับ โดยสื่อควรจะมีส่วนช่วยให้ผู้รับสารสามารถประเมินตัวเองได้ เช่นหลังจากที่นำเสนอปัญหาและสาเหตุของปัญหาแล้วอาจจะมีคำถามว่าผู้รับสารเป็นส่วนใดของสาเหตุของปัญหา

ส่วนแนวคิดของวิทยุชุมชนมีหลักการ ตามที่ จุมพล รอดคำดี (2542: 31) สรุปไว้ดังนี้

1. ต้องเกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชน โดยถือหลักว่าคนส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นความต้องการร่วมกัน

2. วิทยุชุมชน ต้องได้รับการยอมรับของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

3. วิทยุชุมชน ย่อมไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมของคนในชุมชน

4. วิทยุชุมชน ต้องยึดถือแนวทางการเสนอรายการและข่าวสารของชุมชนเป็นหลักภายใต้แนวคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ในท้องถิ่นเป็นหัวใจของการนำเสนอข่าวสารและรายการ

5. วิทยุชุมชน จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมจัดรายการสามารถเข้าไปบริหาร จัดการ หรือเป็นผู้ปฏิบัติในสถานีได้ ยูเนสโกได้เน้นว่า “Participatory radio means a radio station that self - managed by those participation” นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงใดๆ ในสื่อวิทยุชุมชนให้เป็นไปตามแนวคิดและความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยยึดหลักการทางประชาธิปไตย

6. วิทยุชุมชน เป็นสถานีวิทยุที่มีรัศมีการออกอากาศครอบคลุมเฉพาะพื้นที่ (มีลักษณะเป็น Narrowcasting ไม่ใช่ Broadcasting) กำลังส่ง 1 กิโลวัตต์

7. วิทยุชุมชน เป็นสื่อมวลชนตามแนวคิดประชาธิปไตย (Democratic Media) เพื่อประชาชนโดยประชาชน ของประชาชน

การสื่อสารเพื่อชุมชนจึงเป็นตัวแสดงให้เห็นถึงพลังอำนาจ และความสำคัญของปัจเจกชนบุคคลขั้นพื้นฐาน ก่อนที่จะนำไปสู่การพัฒนาในระดับประเทศจึงต้องสร้างรากฐานทางความคิดโดยเริ่มศึกษามาตั้งแต่วัฒนธรรม สังคมของท้องถิ่น และสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตนที่แท้จริงของกลุ่ม

ก่อน ทั้งยังเป็นแนวทางในการปกครองที่คนในชุมชนสามารถลุกขึ้นมาแสดงพลังอำนาจที่มาจากพลังเงียบในสังคมเดิม ๆ ให้ได้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการสื่อสารได้ด้วยตนเอง

ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชนมาเป็นองค์ประกอบร่วม ในการศึกษาถึงการสื่อสารผ่านรายการวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการศึกษาระบุรี ที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดให้เกิดเนื้อหาในรายการวิทยุเพื่อชุมชน โดยคนในชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการสื่อสารผ่านสื่อวิทยุเพื่อแสดงออกถึงความเป็นตัวตนที่แท้จริงของชุมชน เป็นเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ร่วมเรียนรู้ และแสดงทัศนะร่วมกันในปัญหาหรือข้อขัดแย้งและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นชุมชนเดียวกันและเป็นไปตามเป้าหมายการสื่อสารเพื่อชุมชนหรือไม่

3.4 ทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)

รุจิรา สุภาษา (2542: 49-55). ระบุว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบหนึ่งที่สำคัญของการสื่อสารชุมชน ซึ่งจะต้องพิจารณาแนวคิดทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย การสื่อสารและการมีส่วนร่วม ที่ต้องเกี่ยวข้องกับคน ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญ

ที่มาของแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม จากประวัติศาสตร์การมีชีวิตสาธารณะในโลกตะวันตกที่มักถอยหลังไปเริ่มต้นในยุคสมัยของกรีก ซึ่งในครั้งนั้นผู้ที่เป็พลเมืองของรัฐกรีกสามารถที่จะไปมีส่วนร่วมแบบโดยตรงในประเด็นการตัดสินใจสาธารณะได้ทุกเรื่อง ด้วยการเปิดอภิปรายชี้แจงข้อมูลและตัดสินใจออกเสียงลงคะแนนที่เรียกว่าเป็นรูปแบบ “ประชาธิปไตย” อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมใหม่ มีขนาดใหญ่ขึ้น รูปแบบประชาธิปไตยแบบโดยตรงนั้นเป็นไปได้ จึงเกิดประชาธิปไตยแบบผ่านตัวแทนโดยคนส่วนใหญ่จะเลือกตัวแทนของตนไปดำเนินการตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ แต่การใช้ประชาธิปไตยแบบผ่านตัวแทนก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น เมื่อประชาชนคัดเลือกตัวแทนเพียงครั้งเดียว แต่ผู้แทนจะไปทำการตัดสินใจในทุกเรื่องแทนประชาชนในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ แต่ในทางปฏิบัติ บ่อยครั้งที่ผู้แทนไม่สามารถตัดสินใจแทนประชาชนได้หมดทุกเรื่อง นอกจากนั้นประชาชนยังขาดกลไกในการควบคุมตัวแทนของตนเอง เช่น ไม่มีอำนาจบังคับให้ผู้แทนตัดสินใจตามความต้องการของประชาชน และเมื่อระบบการเมืองพัฒนารูปแบบที่ซับซ้อนขึ้น ทั้งการตั้งพรรคการเมือง ยิ่งทำให้การตัดสินใจของผู้แทนต้องถูกผลักดันจากพลังแรงอื่น ๆ แทนที่จะเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

การมีส่วนร่วมในองค์ประกอบของการสื่อสาร จากต้นกำเนิดแนวคิดการพัฒนาเรื่อง การมีส่วนร่วม ในระยะแรก ๆ ที่มีการนำแนวคิดนี้มาใช้ในทางปฏิบัติ เนื่องจากการรับรู้และความเข้าใจร่วมต่อแนวคิดดังกล่าวยังไม่ชัดเจน จึงเกิดการปฏิบัติที่แตกต่างกันและถึงกับมีการปฏิบัติที่เบี่ยงเบนออกไปจากเป้าหมายเดิม เช่น มีการรณรงค์ว่า ในการทำโครงการพัฒนาชนบทนั้น ต้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมด้วยการนำเงินทองและแรงงานเข้ามามีส่วนร่วม แต่ในขั้นตอนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น

เป็นการวางแผน การจัดการการดำเนินงาน การแบ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นยังอยู่ในอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐเหมือนเดิม สำหรับเรื่องการมีส่วนร่วมในการสื่อสารก็อาจจะมีปัญหาเช่นเดียวกัน กล่าวคือมีระดับต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปของการเข้ามามีส่วนร่วมของการสื่อสาร ปัจจัยที่จะเข้ามามีส่วนกำหนดระดับความมากน้อยของการมีส่วนร่วมนั้น จะเกี่ยวข้องกับเป้าหมายและระดับของการสื่อสาร ดังนี้

เป้าหมายการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ประกอบด้วย

1. ลักษณะสองทาง และ Interactivity ของการสื่อสาร ยิ่งการสื่อสารที่เอื้ออำนวยให้กับลักษณะตอบโต้กันอยู่ตลอดเวลามากขึ้นเท่าใด โอกาสที่ชุมชนจะเข้ามาในมีส่วนร่วมก็ยิ่งจะมีมากขึ้นนั้น

2. ใครคือผู้ส่งสาร ในชุมชนเองโอกาสที่คนส่วนใหญ่จะได้เข้ามาเป็นผู้ส่งสารมีมากน้อยและทั่วถึงหรือไม่หรือเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างนักสื่อสารมวลชนอาชีพ เจ้าหน้าที่รัฐ และชาวบ้าน สัดส่วนที่จะได้เป็นผู้ส่งสารเป็นอย่างไรบ้าง (ตัวอย่างในกรณีของสื่อมวลชนก็เช่น บรรดารายการ News & Talks นั้น ตัวแทนชุมชนได้มีโอกาสเป็น ผู้ส่งสารหรือเปล่า)

3. ประเภทของเนื้อหาสาระ เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนหรือเปล่า ตัวอย่างเช่นปัจจุบันนี้ แม้ในโทรทัศน์ จะมีรายการประเภทวิเคราะห์ข่าวและสถานการณ์ปัจจุบัน แต่ทว่าเนื้อหาทั้งหมดยังคงเป็น “วาระแห่งชาติ” เป็นส่วนใหญ่ โอกาสที่ประเด็นท้องถิ่นจะได้เข้าไปเป็นเนื้อหาในสื่อมวลชนยังมีอยู่น้อย นอกจากนั้นวิธีการนำเสนอเนื้อหาหากมีลักษณะของการสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน (dialogue) แสวงหาความร่วมมือจากหลายฝ่าย (Collaboration) และก่อให้เกิดการตัดสินใจโดยกลุ่ม (Group decisionmaking) ก็ยิ่งทำให้การมีส่วนร่วมมีโอกาสมากขึ้น

4. ประเภทของช่องทาง / สื่อ โดยหลักการทั่วไปแล้ว สื่อขนาดเล็ก เช่น สื่อเฉพาะกิจจะเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้มากกว่าสื่อมวลชน สื่อที่ชาวบ้านคุ้นเคย เช่น สื่อประเพณี ก็เอื้ออำนวยให้ชาวบ้านเข้าร่วมได้ง่ายกว่าสื่อสมัยใหม่ที่แปลกหน้า อย่างไรก็ตาม นี่ก็ได้หมายความว่าปิดโอกาสโดยสิ้นเชิง สำหรับสื่อสมัยใหม่หรือสื่อที่มีขนาดใหญ่ เช่น สื่อมวลชน เพียงแต่มีข้อพิงตรงกันถึงความยากง่าย ในการเข้ามีส่วนร่วมของสื่อประเภทต่าง ๆ และควรคิดค้นสร้างสรรค์กิจกรรมและช่องทางแบบใหม่ จะอำนวยความสะดวกในการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน

5. ผู้รับสารและการมีปฏิกิริยาป้อนกลับ (feedback) สำหรับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม นั้น จะมีความเชื่อพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสารที่แตกต่างไปจากการสื่อสารเพื่อการพัฒนากระแสหลักโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ กระบวนทัศน์ใหม่นี้จะเชื่อว่าผู้รับสารนั้นมีใช้ผู้ที่วางเปล่าและไม่รู้อะไรเลย เกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่จะสื่อไป หากแต่ความรู้ที่ผู้รับสารมีนั้น อาจจะเป็นความรู้คนละชุดที่แตกต่างจากผู้ส่งคาดคิดเอาไว้ ตัวอย่างเช่น แนวคิดเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในหมู่ประชาชนก็มีแนวคิดเช่นนี้อยู่ แต่อาจจะแตกต่างไปจากแนวคิดเรื่อง “ความจำเป็นขั้น

พื้นฐาน” (จปฐ.) ของกระทรวงสาธารณสุข และนอกจากผู้รับสารจะมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสารแล้ว วิธีการรับสารของประชาชนก็ได้เป็นไปอย่าง passive หากทว่าเป็นไปอย่าง active และประชาชนผู้รับสารมักจะมีปฏิกิริยาป้อนกลับ (feedback) ทั้งแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ประจักษ์พยานที่เห็นได้อย่างชัดเจน ในกรณีที่เนื้อหาสื่อ่นั้น มีความผูกพันใกล้ชิดกับประชาชน เช่นการพูดคุยหลังจากดูละครโทรทัศน์แล้ว ดังนั้น ไม่ว่าชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับการสื่อสารในระดับใดก็ตาม การจัดช่องทางสำหรับปฏิกิริยาป้อนกลับก็เป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างขาดไม่ได้ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนนั้น กระทำได้ในหลายระดับ และได้มีนักวิชาการหลายท่านจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเอาไว้หลาย ๆ แบบ ในที่นี้ จะขอจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเอาไว้ 3 ระดับ โดยเรียงลำดับจากระดับที่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด ดังนี้

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร / ผู้ใช้สาร (Audience / Receiver / Users)

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง / ผู้ผลิต / ผู้ร่วมผลิต / ผู้ร่วมแสดง (Sender / Producer / Co-producer / Performance)

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Maker / Planner)

การมีส่วนร่วมในแต่ละระดับนี้จะเรียกประเภทของกิจกรรมและเงื่อนไขต่าง ๆ แตกต่างกัน ดังนี้

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร / ผู้ใช้สาร

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับล่างที่สุด กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่อยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นการเลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอไปจนกระทั่งการเลือกช่องทางสื่อที่จะใช้เผยแพร่ และผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้อาจจะเปลี่ยนแปลงไปสำหรับฐานะของผู้รับสารในการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมก็คือ

ต้องมีการขยายแนวคิดของผู้รับสาร ให้ตระหนักถึงสิทธิที่จะรู้ของตน (Right to know / Right to be inform) และนอกจากนั้นสิทธินี้ยังขยายไปถึงสิทธิที่จะบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของตนต่อสาธารณะด้วย (Right to inform)

จะต้องสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร ทั้งในช่วงขาเข้า (Input) และช่วงขาออก (output) เช่นในช่วงนำเข้าข้อมูล จะต้องมีการสำรวจว่ามีช่องทางข่าวสารอะไรบ้างสำหรับชุมชน โอกาสในการเข้าถึงเป็นอย่างไร เนื้อหาของข่าวสารนั้นเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือไม่ และมีรูปแบบการนำเสนอในลักษณะอย่างไร (ตามเกณฑ์ของการสื่อสารชุมชนที่ได้กล่าวข้างต้น) ในช่วงของการส่งข้อมูลออกจากชุมชนก็เช่นนั้น

ปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารก็คือช่องทางข่าวสาร (Channel) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางช่วงเวลาที่เป็นช่วงระยะเวลาสำคัญของชุมชน ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการณิรัฐมนตรีสัญจรหรือการทำประชาพิจารณ์ในต่างจังหวัดและมีการถ่ายทอดรายการดังกล่าวผ่านสื่อมวลชน จะต้องมีการสำรวจว่า มีช่องทางอะไรบ้างที่ประชาชนในบริเวณดังกล่าว จะได้รับ-ส่งข่าวสารอย่างทั่วถึง ในกรณีเช่นนี้มาตรการการเพิ่มช่องทางการสื่อสาร (Addition of Channel) เป็นสิ่งที่จำเป็น

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมแสดง

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมากและจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ เพิ่มเติมหรือต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเก่า ๆ ที่มีอยู่ การเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตหรือผู้ร่วมผลิตนั้น ยังแบ่งออกได้เป็นหลายขั้นตอนตามหลักแนวคิดของการผลิตสื่อ คือ

1. ขั้นก่อนการผลิต (Pre-production Stage) อันได้แก่ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการผลิตสื่อ กิจกรรมในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วย การเลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกแง่มุมที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ การเขียนบทแบบต่าง ๆ การคัดเลือกจากและตัวแสดง ฯลฯ
2. ขั้นการผลิต (Production Stage) ได้แก่ขั้นตอนของการผลิต เช่น การเข้าห้องจัดรายการ ในการกรณีของวิทยุ การลงมือถ่ายทำในการกรณีของวิดีโอ โทรทัศน์ / ภาพยนตร์ ฯลฯ
3. ขั้นหลังการผลิต (Post-production Stage) ได้แก่ขั้นตอนการถ่ายทำเสร็จแล้วก็ต้องมีการตัดต่อ การอัดเสียงประกอบ การเพิ่มเติมด้านเทคนิคต่าง ๆ ฯลฯ

ชุมชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการผลิตอาจจะต้องมีการสร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ เช่น หากต้องการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการผลิต ก็จำเป็นต้องมีการอบรมให้ชาวบ้านเรียนรู้การใช้อุปกรณ์เสียก่อน อย่างไรก็ตาม จะเป็นการดียิ่งที่จะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดในลักษณะการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ระหว่างนักสื่อมวลชนกับชุมชน แม้ว่าชาวบ้านอาจจะไม่มีเวลาที่จะมาเรียนรู้การใช้อุปกรณ์เครื่องมือได้อย่างชำนาญ จนถึงขั้นการลงมือผลิตได้ด้วยตัวเองก็ตาม อันที่จริงการใช้เครื่องมือเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นของการมีส่วนร่วม ซึ่งชาวบ้านอาจจะไม่จำเป็นต้องลงมือใช้เครื่องมือเอง แต่ก็สามารถจะเข้าร่วมได้อย่างเต็มที่ เช่นในขั้นตอนก่อนการผลิต การให้ชาวบ้านเป็นคนเลือกประเด็น/วิธีการที่จะนำเสนอ เลือกหาสถานที่ ที่จะใช้เป็นฉากถ่ายทำ และหลังจากที่ถ่ายทำออกมาแล้วก็นำมาฉายให้ชาวบ้านชมก่อน เพื่อแสดงความคิดเห็นพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนะกัน

สำหรับในขั้นตอนหลังการผลิตนั้น ก็นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการตัดต่อเทปเสียงหรือเทปโทรทัศน์นั้นมีความสำคัญในการถ่ายทอดความหมายออกไป ในขั้นตอนนี้ อาจจะใช้รูปแบบการทำงานตัดต่อร่วมกันระหว่างนักสื่อมวลชนกับชาวบ้าน หรือหลังจากที่นัก

สื่อมวลชนติดต่อเสร็จเรียบร้อยแล้วก็นำไปให้ชาวบ้านดูเพื่อรับฟังความคิดเห็นแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

นอกเหนือจากความจำเป็นในการสร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ เช่น การฝึกอบรมด้านการใช้เครื่องมือการผลิตแก่ชาวบ้านแล้ว การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับการผลิตนี้ ยังต้องมีการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปเงื่อนไขเก่า ๆ บางประการอีกด้วย เช่น การปฏิรูปองค์กรสื่อสารมวลชนและวิธีการทำงานของนักสื่อสารมวลชน

วีระวรรณ ยังกิจการ (2545:15) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าโครงสร้างและวิธีการทำงานขององค์กรสื่อสารมวลชนนั้น จะมีลักษณะเป็นลำดับชั้น (Hierarchical) คนที่อยู่ข้างบนจะมีอำนาจตัดสินใจ ในขณะที่คนระดับกลางและระดับล่างผู้เป็นคนลงมือทำงานจะต้องคอยฟังคำสั่งตัดสินใจจากข้างบน โครงสร้างและวิธีการทำงานเช่นนี้ ขัดแย้งโดยสิ้นเชิงกับรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่กล่าวมา และหากจะมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและวิธีการทำงาน พวกที่อยู่ข้างบนก็คงไม่ค่อยพอใจอย่างแน่นอน เพราะกับเป็นการบั่นทอนอำนาจของตนโดยปริยาย นอกจากนั้น แม้แต่ในระดับคนทำงานเองก็อาจจะมีผลประโยชน์ส่วนตัวบางประการแอบแฝงซ่อนอยู่ เช่น การทำข่าวบันเทิงหรือการเขียนคอลัมน์วิจารณ์ ภาพยนตร์ อาจจะมีผลประโยชน์ตอบแทนบางประการ ดังนั้น การปรับเปลี่ยนสื่อให้หันกลับมาตอบสนองความต้องการของชุมชนอาจจะขัดแย้งกับผลประโยชน์ที่เคยมีเคยได้ของกลุ่มผู้ทำงาน

นอกจากประเด็นความขัดแย้งเรื่องอำนาจและผลประโยชน์แล้วยังอาจเกิดความขัดแย้งในเรื่องเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาชีพ ตามปกตินักสื่อสารมวลชนมักจะทำงานอย่างมีเสรีภาพและใช้หลักสุนทรียะ เป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติงานและโดยส่วนใหญ่แล้วมักจะมีคามภาคภูมิใจในความเป็นอิสระ ความเป็นกลางรวมทั้งมีความเคยชินกับวิธีการทำงานดังกล่าวแต่เมื่อมีการปรับเปลี่ยนมาทำงานสื่อสารแบบมีส่วนร่วม บรรทัดฐานดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไป การทำงานร่วมกับชุมชนอาจทำให้นักสื่อสารมวลชนรู้สึกขาดความเป็นอิสระ รวมทั้งไม่ค่อยจะเป็นกลาง และตามปกติ ชาวบ้านมักจะสนใจเรื่องเนื้อหาสาระมากกว่ารูปแบบการนำเสนอหรือเทคโนโลยี ซึ่งตรงกันข้ามกับมาตรฐานของนักสื่อสารมวลชน ปัญหาทั้งหมดนี้ เรียกร้องให้นักสื่อสารมวลชนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้มีวิธีการทำงานแบบใหม่โดยการปล่อยวางความเคยชินทางวิชาชีพ เช่น การที่เคยใช้ approach การสื่อสารเพื่อเป้าหมายการโน้มน้าวชักชวน (Persuasion) มาเป็นการเปิดรับปฏิกริยาป้อนกลับหรือกระตุ้นให้มีการพูดคุยกันต่อไปอย่างไม่ปิดประเด็นง่าย ๆ

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนั้น ถือว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม และดังที่ได้สังเกตเห็นว่า ยิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงขึ้นมากเท่าใด สัดส่วนของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ก็จะเล็กลง กล่าวคือ ในระดับของผู้รับสาร คนในชุมชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้แต่เมื่อขึ้นมาถึงขั้นการผลิต ก็อาจจะมีคนบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่จะเข้า

มีส่วนร่วมจนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ ระดับการวางแผนและนโยบายนี้ ก็คงมีตัวแทนบางคนเท่านั้นจากชุมชนที่จะเข้ามาดำเนินกิจกรรมในระดับนี้

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายการใช้สื่อของชุมชนนั้น หมายถึง การวางแผนและนโยบายดำเนินการใช้สื่อที่รวมเอาชุมชนเข้ามาอยู่ในโครงสร้างการสื่อสารของชุมชน กล่าวในระดับกว้าง อาจจะหมายถึงการวางแผนและกำหนดนโยบายของการสื่อสารทุกประเภทที่มีอยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใด เช่น สื่อมวลชน (วิทยุหนังสือพิมพ์ หมู่บ้าน) สื่อเฉพาะกิจ (วีดีโอ โปสเตอร์ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย) สื่อประเพณี รวมทั้งสื่อบุคคล การวางแผนนั้นจะเป็นการสร้างเชื่อมโยงระหว่างสื่อแต่ละประเภทเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการพิจารณาการวิทยุที่เสนอสารคดีเรื่องการปรับปรุงดินด้วยวิธีการแบบชีวภาพ หน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการสื่อสารของชุมชน ก็อาจจะติดต่อขอเทปดังกล่าวมาออกอากาศผ่านหอกระจายข่าว เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงให้แก่ชาวบ้านหรืออาจจะส่งต่อให้โรงเรียนจัดทำออกมาเป็นโปสเตอร์เพื่อให้เป็นสื่อที่คงทนถาวร เหมาะสำหรับการศึกษามากขึ้น เป็นต้น

การมีส่วนร่วมในระดับที่แคบลงมา อาจจะหมายถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนและนโยบายของสื่อบางประเภทที่จะเข้ามาในชุมชน ตัวอย่างที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย คือ การทำวิทยุชุมชนที่ในโครงสร้างของการดำเนินงานจะมีตัวแทนชาวบ้านเข้าไปอยู่ในทุกขั้นตอน คือ ทั้งระดับคณะกรรมการบริหารวิทยุ ทั้งระดับการผลิต กล่าวคือเป็นการรับผิดชอบร่วมกัน ชุมชนเองก็ต้องรับผิดชอบการดำเนินงานของสื่อ ซึ่งรวมทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์ บุคลากร ฯลฯ ส่วนสื่อนั้นก็ต้องตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

วิระวรรณ ยังกิจการ (2545:17-18) ระบุถึงการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนอกจากจะมีแนวทางการศึกษาลักษณะ การเข้าถึงสื่อ (access) การมีส่วนร่วม (participation) และการจัดการด้วยตัวเอง (self-management) แล้ว ยังมีอีกกระบวนการหนึ่ง คือ กระบวนการสื่อสารในลักษณะสนทนาโต้ตอบกัน (dialogical communication) ซึ่งเป็นแนวทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบประชาธิปไตย คือ การสนทนาโต้ตอบกันระหว่างบุคคลที่อยู่ในสังคมต้องดำเนินไปภายใต้ความเท่าเทียมกัน การศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมได้ยึดถือแนวคิดการสร้างการเข้าใจการยอมรับความมีเกียรติมีศักดิ์ศรีของประชาชน การยอมรับอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลาย (Diversity) ความไม่เป็นเพียงหนึ่งหรือความมีมากกว่าหนึ่ง (Plurality) ซึ่งหมายความว่ามนุษย์ย่อมมีความแตกต่างกันในด้านความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ การยอมรับการมีความหลากหลายทางความคิด การใช้ชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละบุคคล หรือกลุ่มบุคคลย่อมไม่เหมือนกัน การยอมรับว่าทุกคนบนโลกมีหลายเผ่าพันธุ์ หลายเชื้อชาติ ไม่จำเป็นต้องให้มีเพียงเผ่าพันธุ์เดียว เชื้อชาติเดียวหรือมีประเพณีเดียว วัฒนธรรมเดียวเท่านั้น เพราะฉะนั้นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมต้องอยู่บนพื้นฐานการยอมรับในสิ่งเหล่านี้

สุภาวค์ จันทวานิช (2540: 21-22) กล่าวว่า การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเป็นการศึกษาวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการ

วิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาการดำเนินการ การติดตามผล จนถึงขั้นประเมินผล ส่วนใหญ่แล้วมักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง หรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่งแล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกขั้นตอนเป็นสิ่งที่ชุมชนหรือชาวบ้านร่วมรับรู้ และใช้ประโยชน์ ชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชน และสู่ทางแก้ไขปัญหาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจและยืนยันเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น กระบวนการวิจัยดำเนินไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ข้อสรุปเป็นขั้น ๆ ชาวบ้านจะค่อย ค่อย พัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชน และค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตนเอง วิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วมนี้ข้อมูลที่ได้จะมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านของชาวบ้าน ตลอดจนนิสัยใจคอความต้องการและแบบแผนการดำเนินชีวิตของเขา

ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้เป็นแนวทางในการศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยการสังเกตการณ์ ตรวจสอบข้อมูลการเข้าร่วมการดำเนินงาน ร่วมรายการ การดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี เพื่อให้เกิดเป็นวิทยุชุมชนที่สมบูรณ์

4. แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participative Management)

ประภากร ดลกิจ (2544: 41-44) กล่าวว่าทฤษฎีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของ Linkert (1961) เกิดจากการศึกษาความแตกต่างระหว่างองค์การที่ประสบความสำเร็จกับองค์การที่ไม่ประสบความสำเร็จ พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์การที่เพิ่มขึ้นทุกระดับ จะช่วยให้องค์การผลิตงานได้มากขึ้น ดังนั้น การจัดโครงการองค์การควรออกแบบให้เกิดการทับซ้อนกันระหว่างสมาชิกแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เกิดการประสานงานและการทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นอย่างดี ทฤษฎีนี้จึงเน้นการจัดโครงสร้างองค์การที่เชื่อมโยงกลุ่มงานอย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจว่าองค์การควรกำหนดโครงสร้างองค์การรูปแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่องค์การที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญคือ ไม่มีโครงสร้างองค์การรูปแบบใดที่สามารถคงสภาพเดิมไว้ได้ตลอดเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป ดังนั้น โครงสร้างองค์การที่เหมาะสมจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสถานการณ์ ดังจะเห็นได้จากการดำเนินงานด้านหนังสือพิมพ์ในเมืองเล็ก ๆ ย่อมแตกต่างจากการทำงานโฆษณาในเมืองใหญ่

นอกจากนี้ ผู้บริหารที่ต้องการประสบความสำเร็จในองค์กรมิใช่เพียงความสามารถของตนเอง แต่ขึ้นอยู่กับบุคคลอื่นด้วย ตามที่ ประภากร ดลกิจ (2544: 44) กล่าวถึง แทนเนนบัม และ สมิธ Tannenbaum ;& Schmidt (1973) ระบุว่า ผู้บริหารที่ต้องการประสบความสำเร็จต้องเข้าใจว่า ไม่ใช่แค่ความสามารถของเขาเพียงคนเดียวที่จะนำองค์การไปสู่ความสำเร็จ แต่ต้องขึ้นอยู่กับบุคคลอื่นๆ ในองค์การ รวมทั้งสภาพสังคมด้วย ดังนั้นในการออกแบบองค์การต้องพิจารณาถึงอิทธิพลที่เกิดจากปัจจัย 3 ประการ คือ อิทธิพลจากผู้บริหาร ผู้ใต้บังคับบัญชา และสถานการณ์โดยอิทธิพลจาก

ผู้บริหารจะรวมไปถึงค่านิยมและบุคลิกความเป็นผู้นำว่าจะเลือกใช้อำนาจหรือการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ส่วนอิทธิพลที่แสดงออกจากผู้ใต้บังคับบัญชา ประกอบด้วย ความต้องการอิสระ ความเต็มใจรับผิดชอบ ต่อภาระหน้าที่ รวมทั้งระดับความเข้าใจและความเห็นชอบต่อเป้าหมายองค์กร ขณะที่อิทธิพลจากสถานการณ์ก็คือ ประเภทขององค์กร ข้อจำกัดด้านเวลา ความต้องการของผู้บริหารระดับสูงและความต้องการของรัฐ หรือสังคม

โครงสร้างองค์การสื่อกำหนดขึ้นจากปัจจัยมากมาย การจัดโครงสร้างองค์การที่เป็นทางการเกี่ยวข้องกับการทำให้ส่วนต่างๆ ขององค์การรวมกันเข้าอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการจัดการเกี่ยวกับเอกภาพของคำสั่ง ขอบเขตของการควบคุม การแยกงานและการจัดหน่วยงาน ส่วนโครงสร้างองค์การที่ไม่เป็นทางการเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานและสมมติฐานที่ว่า “งานจะสำเร็จได้ด้วยคน”

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ผู้ศึกษาได้หยิบยกแนวคิด เรื่อง การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มาเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างการดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิชญา รัตนพล (2540: 13) ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการสื่อสาร ความคาดหวังผลประโยชน์และความน่าเชื่อถือ ของรายการสถานีวิทยุเพื่อสังคมและชุมชน : ศึกษากรณีสถานีวิทยุชุมชน พบว่า คุณลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารรวมทั้งระดับความคาดหวังผลประโยชน์ต่อตนเอง และต่อสังคมจากสถานีวิทยุชุมชน ระดับความน่าเชื่อถือด้านผู้ดำเนินรายการและข้อมูลข่าวสารในสายตาของสมาชิกล้วนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสาร ทั้งสิ้น

งานวิจัยเรื่องนี้ ชี้ให้เห็นว่า การรวมตัวเป็นกลุ่มสมาชิกของชุมชนก็เพราะสมาชิกมีความคาดหวังผลประโยชน์ และความเชื่อถือจากสถานีวิทยุเพื่อสังคมและชุมชน เพราะฉะนั้นถ้าหากคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินรายการ กำหนดเนื้อหาเองจะยิ่งทำให้สถานีวิทยุเพื่อสังคมจะทำให้มีการสื่อสารผ่านคลื่นวิทยุเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมพัฒนา และเป็นช่องทางในการพึ่งพาอาศัยกัน งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นแนวทางในการนำผลไปศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาและปรับปรุงการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชน (City Radio) ตลอดจนสถานีอื่นที่มีลักษณะเดียวกันให้มีข้อมูลประกอบการจัดรายการให้ตรงตามความต้องการของผู้รับฟังรายการ และเหมาะสมกับคุณลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ของคนในชุมชน

นาฏยา เสวกแก้ว (2541: 12) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรีต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ” พบว่า บทบาทที่วิทยุท้องถิ่นกำลังกระทำมากที่สุด ในปัจจุบัน ได้แก่ การนำเสนอข่าวสาร การสร้างจิตสำนึก การให้แนวทางปฏิบัติ การให้ความรู้ ส่วนบทบาทที่กระทำน้อย ได้แก่ การเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหา การเป็นแกนนำในการปฏิบัติและเฝ้า

ระวัง สำหรับความคาดหวังของผู้รับสารในท้องถิ่น ต้องการให้วิทยุท้องถิ่นแสดงบทบาทที่กำลังกระทำ อยู่ คือ การสร้างจิตสำนึก และการให้ความรู้ให้มากขึ้น การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงบทบาท ของวิทยุท้องถิ่นมีปัจจัยภายใน ได้แก่ นโยบายองค์กร ทศนคติของนักจัดรายการ จำนวนและความ ถนัดของบุคลากร และงบประมาณ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ แหล่งข่าว / แหล่งข้อมูล และผู้สนับสนุน รายการ ซึ่งผู้ส่งสารมีทัศนะว่า ปัจจัยด้านงบประมาณเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด

งานวิจัยเรื่องนี้ ชี้ให้เห็นว่า ในฐานะผู้ส่งสารนั้น การจะจัดทำรายการวิทยุท้องถิ่น จะต้อง มีเหตุปัจจัยหลายประการที่จะทำให้เห็นว่า บทบาทหน้าที่ที่ผู้ส่งสารพึงกระทำมีอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทาง ในการจัดวิทยุให้เกิดประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่นมากที่สุด และเหตุปัจจัยใดบ้างที่จะมีส่วนในการกำหนด รูปแบบและเนื้อหาต่อการจัดรายการวิทยุเพื่อท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเหตุปัจจัยภายนอก หรือปัจจัย ภายใน เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินผลิตรายการวิทยุเพื่อท้องถิ่น งานวิจัยชิ้นนี้ยังแสดงให้เห็นว่า วิทยุกระจายเสียงในปัจจุบันยังไม่ได้เสนอแนวคิดในการแก้ปัญหาให้กับท้องถิ่นเท่าที่ควร และยังไม่เป็น เวทีสาธารณะให้ประชาชนและความคิดเห็นย้อนกลับ (feedback)

รุจิรา สุภาษา (2542: 9) ศึกษาเรื่อง “การสร้างสื่อแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความรู้เรื่อง สิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชน” พบว่า ประชาชนเข้าร่วมในการสร้างสื่อ 3 ระดับ ด้วยกันคือ ระดับผู้รับสาร , ระดับผู้ผลิต, และระดับผู้วางแผน ระดับผู้รับสารจะมีการเข้าร่วมในรูปแบบของการแสดง ความคิดเห็นมากที่สุด ส่วนการเข้าร่วมระดับผู้วางแผน มีการเข้าร่วมในขั้นตอนก่อนการผลิตมากที่สุด ในบทบาทของการเป็นผู้ให้ข้อมูลและการช่วยกำหนดประเด็นในการนำเสนอ ในส่วนของขั้นตอนการ ผลิต ประชาชนได้เข้าร่วมเป็นนักแสดงหรือผู้ใช้สื่อ และในส่วนของขั้นตอนหลังการผลิต ประชาชนมีส่วนร่วม สูงขึ้น โอกาสในการเข้าร่วมสูงขึ้น โอกาสในการเข้าร่วมของประชาชนยิ่งน้อย

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการพิสูจน์ว่าการมีส่วนร่วมยิ่งสูง โอกาสในการเข้าร่วมยิ่งน้อยนั้นจริง หรือไม่ อย่างไร และเป็นงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในสื่อต่างๆ นำไปสู่การ พัฒนาได้อย่างไรในองค์กรอื่น ๆ รวมทั้งการพัฒนาชุมชน

จิระวรรณ ตันภูรณันท์ (2542: 11) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมและบทบาทผู้นำชุมชนชาว ไทยภูเขาในการจัดการวิทยุชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน” พบว่า ผู้นำชาวไทยภูเขา มีบทบาทในการให้ ความรู้และการระดมความคิดเห็นจากสมาชิกวิทยุชุมชน รวมทั้งการวางแผนจัดการวิทยุชุมชน ส่วน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการวิทยุชุมชน ผู้นำชุมชนแสดงความคิดเห็นตรงกันว่า ปัญหาค่าใช้จ่าย ในการจัดการเป็นปัญหาอันดับหนึ่ง ตามด้วยปัญหากฎหมาย ปัญหาความมั่นคงปลอดภัย และปัญหา ความรู้ความชำนาญ ซึ่งได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาว่า ในเรื่องค่าใช้จ่ายนั้นอาจต้องให้ส่วน ราชการให้การสนับสนุน ส่วนปัญหากฎหมายนั้น เป็นเรื่องที่สามารถทำการศึกษาเพิ่มเติมได้ เช่นเดียวกับปัญหาความรู้ความชำนาญ ส่วนปัญหาความมั่นคงปลอดภัยเป็นปัญหาด้านชนกลุ่มน้อย ตามแนวชายแดน ดังนั้น ในการจัดสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนต้องพิจารณาพื้นที่ที่ไม่ห่างไกลมาก เกินไป

ทิวาพร แสนเมืองชิน (2543: 11) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย

แสดงให้เห็นว่า ประชาชนเข้าถึงสื่อในลักษณะติดตามรับฟังด้วย เห็นประโยชน์ของรายการต่อการดำเนินชีวิตการแจ้งข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นและการร้องทุกข์ ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตรายการและการวางแผน ส่วนการบริหารจัดการด้วยตนเองของประชาชนในการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนยังไม่สามารถทำได้

อรรณพ ปิลันธน์โอวาท (2544: 8) ศึกษาเรื่อง “การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของประชาชนในวิทยุชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดระยอง” พบว่า การดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนเพื่อชุมชนของทั้งสองจังหวัดมีผู้อำนวยการ สวท. และเจ้าหน้าที่ฝ่ายผลิตรายการ รวมทั้งประชาชนได้ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชน และมีคณะกรรมการผลิตรายการอีกชุดหนึ่งซึ่งเป็นการร่วมมือระหว่างฝ่ายรัฐและฝ่ายประชาชน โดยรัฐให้ความช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์ ส่วนประชาชนพยายามผลิตรายการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน รูปแบบเนื้อหาที่น่าสนใจเป็นข่าวสารในท้องถิ่น บริการด้านสาธารณสุขโรคและสิ่งแวดล้อม ข่าวสารเกี่ยวกับการกินอยู่เกษตรกรรม สาธารณสุข การศึกษา วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยใช้ภาษาถิ่น มีรายการสัมภาษณ์ พยายามให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วยการโทรศัพท์หรือส่งจดหมายเข้ามา

ประกิจ อาษา (2548: 14) ศึกษาเรื่อง “ความต้องการของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ที่มีผลต่อการรับฟังรายการวิทยุชุมชนมหาวิทยาลัยรังสิต” พบว่า กลุ่มตัวอย่างการรับฟังเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย พฤติกรรมการรับฟังรายการส่วนใหญ่รับฟังในช่วงค่ำ มีความสนใจฟังรายการวิทยุชุมชนของฟังรายการวิทยุชุมชนมหาวิทยาลัยรังสิต เพราะต้องการฟังข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากที่สุด รองลงมา คือ ฟังข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์ต่องาน ส่วนทางด้านเนื้อหารายการ พบว่า ผู้ฟังต้องการฟังรายการประเภทการเมืองมากที่สุด

ฮอชไฮม์เมอร์ (Hochheimer 1991: 1-26) ศึกษาโครงสร้างของวิทยุชุมชน และพบว่า การบริหารจัดการสถานีวิทยุชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีบรรยากาศการเป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้ การรักษาบรรยากาศดังกล่าวนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายต่อการจัดการ ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการละเลยประชาธิปไตยในการสื่อสาร ซึ่งจากการศึกษาสถานีวิทยุชุมชนในยุโรปตะวันออก ฮอชไฮม์เมอร์ พบว่าในการดำเนินกิจกรรมมีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้น และยากต่อการคิด และตัดสินใจ ได้แก่

1. ใครคือผู้ที่จะได้โอกาสในการสื่อสารผ่านสื่อวิทยุชุมชน เรื่องราวที่จะนำเสนอควรเกี่ยวข้องกับเรื่องใดบ้าง และใครคือผู้มีอำนาจตัดสินใจคัดเลือกเรื่องราวเพื่อนำเสนอสู่ท้องถิ่น
2. อะไรจะเกิดขึ้น หากมีสมาชิกใหม่มีแนวคิดเรื่องการจัดการผลประโยชน์ ความต้องการ หรือแนวคิดทางการเมืองมีผลต่อการกำหนดวาระ หรือประเด็นที่จะนำเสนอไม่ตรงกับสมาชิกเก่า ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งกลุ่ม
3. การตัดสินใจโดยอิงหลักประชาธิปไตยจะทำได้อย่างไรในสถานการณ์ที่การปกครองแบบชนชั้นยังแอบแฝงอยู่ในบรรยากาศของการจัดการวิทยุชุมชนเพื่อประชาธิปไตย

จอห์นสันและไบร์ค (Johnson and Birk 1993: 41-47) ได้ศึกษาถึงพันธกิจทางด้านการบริการการศึกษาของสถานีวิทยท้องถิ่นที่มีชาวอเมริกันเชื้อสายแอฟริกัน-อเมริกันเป็นเจ้าของว่าเป็นเช่นไร และจากการศึกษา จอห์นสันและไบร์ค พบว่า กว่าร้อยละ 98 ของสถานีวิทยประเภทนี้ในสหรัฐอเมริกา มีพันธกิจในการส่งเสริมการศึกษาแก่ชุมชน ทั้งในลักษณะการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวงการศึกษา การให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม การชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษากับการประสบความสำเร็จในชีวิต รวมทั้งการส่งเสริมชุมชนให้รู้จักสร้างชุมชนตนเองให้เข้มแข็งทั้งด้านสังคมและการเมือง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค ปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิทยุชุมชน โดย ศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยี
พัฒนการสระบุรี ระบบ F.M. คลื่นความถี่ 107.75 MHz ตำบลปากเปรี้ยว อำเภอเมืองสระบุรี
จังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก
(Indepth Interview) ในการเก็บข้อมูลผู้ศึกษาได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive
Sampling) เพื่อดูรายละเอียดของการมีส่วนร่วมดำเนินงาน ประกอบด้วย ครู นักเรียน ผู้จัดรายการ
ผู้นำชุมชนและประชาชน ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ศึกษาจะดำเนินการตามขั้นตอน
ดังนี้

1. การกำหนดผู้ให้ข้อมูล
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษครั้งนี้ กำหนดผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการวิद्यุ
ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี คณะกรรมการฝ่ายสถานีวิทยุชุมชนของโรงเรียน
เทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี ครู นักศึกษา ผู้จัดรายการวิทยุชุมชน และผู้นำชุมชน/ประชาชนตำบล
ปากเปรี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

โดยผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงตามสถานภาพ ใน 4 กลุ่ม รวม 20 คน
กลุ่มที่ 1 คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี ซึ่ง
ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง คือ เลือกประธานกรรมการ และกรรมการ รวม 2 คน กลุ่มที่ 2
คณะกรรมการฝ่ายสถานีวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี ซึ่งได้มาจากการเลือก
แบบเฉพาะเจาะจง คือ เลือก หัวหน้าส่วนประชาสัมพันธ์ และ หัวหน้าฝ่ายผลิตรายการ รวม 2 คน
กลุ่มที่ 3 สุ่มเลือกผู้แทนครู 4 คน นักศึกษา 4 คน ที่เป็นผู้จัดรายการวิทยุชุมชนของโรงเรียน
เทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี รวม 8 คน กลุ่มที่ 4 สุ่มเลือกเฉพาะเจาะจงผู้นำชุมชนที่มีส่วนร่วมใน
การดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี 4 คน และสุ่มเลือก
เฉพาะเจาะจง ประชาชนตำบลปากเปรี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
วิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี จำนวน 4 คน

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาสร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาการสร้างแบบสัมภาษณ์จากหนังสือวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพของ สุรางค์ จันทนิช (2542: 74 - 95) และบุญสม ศรีสะอาด (2543: 75 - 77) และเอกสารตำรา วารสารอื่นๆ เกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์

2. สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi - Structure Interviews) โดยกำหนด ขอบข่ายการสัมภาษณ์ด้วยการตั้งคำถาม ตามประเด็นที่ศึกษา ซึ่งผู้ตอบสามารถพูดเรื่องนั้นๆ ได้ อย่างเป็นกว้าง และสามารถเพิ่มเติมจากประเด็นย่อยอื่นได้ในขณะที่สัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ มี 2 ส่วน คือ

แบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 2 ข้อมูลการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यชุมชนของโรงเรียน เทคโนโลยีพัฒนาระบบการสรบุรี ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้าน เทคนิค ปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิद्यชุมชน

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและให้ ข้อเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความสอดคล้อง ของประเด็นข้อคำถามกับความมุ่งหมายขอบเขตการศึกษา หรือ ข้อมูลที่ต้องการ ตลอดจนการใช้ ภาษาและถ้อยคำที่ถูกต้อง ดังมีรายนามต่อไปนี้

อาจารย์ ดร.จรรุวรรณ พลอยดวงรัตน์ ผู้ช่วยคณะบดีคณะศึกษาศาสตร์ ฝ่าย เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

อาจารย์ ดร. นิตย โรจน์รัตนวานิชย์

นายนิพนธ์ เทพนรินทร์ รองผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1

ว่าที่ ร้อยตรี วินัย คำหนูเอก รองผู้อำนวยการโรงเรียนเสาไห้ “วิมลวิทยานุกูล”

นายอนันต์ สุขโสภณ ผู้จัดการทั่วไป โรงเรียนนานาชาติเซนต์จอร์จส์ สระบุรี

5. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและผ่านความเห็นชอบของ อาจารย์ที่ปรึกษา แล้วจัดพิมพ์เพื่อนำไปใช้ในการจัดเก็บข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการสนทนาอย่างมี เป้าหมาย เฉพาะเจาะจงระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูล ในลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์แบบ

เผชิญหน้าซึ่งกันและกัน และมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นกันและกันอย่างเป็นธรรมชาติ มีความสนใจในสิ่งเดียวกัน และมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นกันอย่างเป็นธรรมชาติ มีความสนใจในสิ่งเดียวกัน และมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยประสานผู้บริหารโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนุชการสระบุรี ขออนุญาต ขอความร่วมมือ และนัดหมาย ในการสัมภาษณ์ คณะกรรมการอำนวยการ 2 คน คณะกรรมการฝ่ายสถานี่ 2 คน ครู นักศึกษา ผู้จัดการรายการ 8 คน และประสานผู้นำชุมชน ประชาชน ในตำบลปากเพรียว 8 คน
2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และ สัมภาษณ์ด้วยตนเอง ระหว่างวันที่ 22 ถึง 30 มีนาคม 2551

3. ขั้นตอนการเตรียมการก่อนเก็บรวบรวมข้อมูล มีลำดับขั้นตอนดังนี้

- 3.1 เตรียมตัวในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เนื่องจากผู้วิจัย คือผู้ที่เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมให้กัลปตนเอง
- 3.2 เตรียมแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์และฐานความคิดการวิจัย ซึ่งมีความยืดหยุ่น และปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของแต่ละสถานการณ์
- 3.3 เตรียมเครื่องบันทึกเสียงระบบดิจิทัล เพื่อใช้ในการบันทึกข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบและป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูล ควบคู่ไปกับการจดบันทึกการให้สัมภาษณ์
- 3.4 ติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลทุกคนสะดวกในการมาสัมภาษณ์ที่ห้องรับรองโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนุชการสระบุรี ดังนั้น การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยต้องไปสัมภาษณ์ที่โรงเรียน โดยเริ่มนัดสัมภาษณ์ ตั้งแต่วันที่ 22 ถึง 30 มีนาคม 2551 รวม 9 วัน

4. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์แบบบรรยาย ซึ่งเป็นการแจกแจงข้อค้นพบที่สำคัญที่สุดในเชิงอธิบาย โดยจัดแยกตามหัวข้อที่ศึกษา คือ

- 4.1 การมีส่วนร่วม ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ(รายการวิทยุชุมชนที่ออกอากาศ ตั้งแต่เวลา 05.00 – 24.00 น. ตั้งแต่วันจันทร์ ถึง วันอาทิตย์ เป็นรายการออกอากาศในช่วงเดือนมีนาคม 2551) การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค ปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิทยุชุมชน การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค

- 4.2 รวบรวมปัญหาในการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนุชการสระบุรี ที่พบให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาหาแนวทางการแก้ไข เพื่อให้ผู้บริหารของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนุชการสระบุรี ได้สามารถใช้วิทยุชุมชนเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียน

การสอน มีการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนและชุมชน รวมถึงการประชาสัมพันธ์กิจการของโรงเรียนให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ ตลอดจนเป็นการเสริมประสบการณ์ให้นักศึกษาเพื่อให้เกิดทักษะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยดำเนินงานตามระบอบประชาธิปไตยภายใต้แนวคิดวิทยุชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน

4.3 รวบรวมข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำเสนอผู้บริหารวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสาระบุรี นำไปประกอบการพิจารณาสนับสนุนการดำเนินงานวิทยุชุมชน ตามที่ ผู้บริหารโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสาระบุรี กำหนดเป้าหมาย ว่า ครู นักศึกษาใช้วิทยุชุมชนเป็นอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน สอดคล้องตามสาขาวิชาที่เรียน และความสนใจสามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร สาระ บันเทิง ตามหลักการวิทยุชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยี
พัฒนการสระบุรี ตำบลปากเพรียว อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา
โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ในการเก็บข้อมูลผู้ศึกษาได้กำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูล
เพื่อดูรายละเอียดของการรายการวิทย์ การมีส่วนร่วมดำเนินงานจากครู นักเรียน ผู้จัดการรายการ ผู้นำ
ชุมชนและประชาชน ตลอดจนปัญหา ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทย์ชุมชนของโรงเรียน
เทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ดังรายละเอียดในตาราง 1

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยี
พัฒนการสระบุรี ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน
การผลิตและจัดการรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค

ตอนที่ 3 การรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทย์ชุมชนของ
โรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ลักษณะ	จำนวน (20 คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	17	85
หญิง	3	15
ที่พักอาศัย		
ในชุมชนตำบลปากเพรียว	18	90
นอกชุมชนตำบลปากเพรียว	2	10
ประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิถุชุมชน		
เคย	15	75
ไม่เคย	5	25
สถานภาพในการดำเนินงานวิถุชุมชน		
กรรมการฝ่ายอำนวยการ	2	10
กรรมการฝ่ายสถานีวิถุ	2	10
ครู	4	20
นักศึกษา	4	20
นักจัดรายการวิถุ(บุคคลภายนอก)	2	10
ผู้นำชุมชน	3	15
ประชาชน	3	15

จากตาราง 1 พบว่า ผู้ให้ข้อมูล เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 85 และเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 15 ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนตำบลปากเพรียว คิดเป็นร้อยละ 90 และเคยมีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิถุชุมชนมาก่อน คิดเป็นร้อยละ 75

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค ปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิद्यุชุมชน

1. การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร

การจัดระบบโครงสร้างการบริหารวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี มีคำสั่งที่ 027/ 2527 ลงวันที่ 28 กันยายน 2547 เรื่อง แต่งตั้งบุคลากรประจำวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ประกอบด้วย คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ คณะกรรมการฝ่ายสถานีวิทยุ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบผลการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ

วิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีมี ผู้บริหารโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี เป็นประธาน มีรองประธานและคณะกรรมการประกอบด้วย บุคลากรที่เป็น นักวิชาการ นักวิชาชีพ นักธุรกิจ นักกฎหมายที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเข้าร่วมเป็น คณะกรรมการ และทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา อีก 13 คน มีหน้าที่ อำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ และบุคลากรสนับสนุนเพื่อผลิตรายการที่มีคุณค่าสู่ประชาชน ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของ พนักงานเจ้าหน้าที่ประจำวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี พิจารณานุมัติงบประมาณค่าใช้จ่ายของวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี แก้ไขปัญหาอันอาจเกิดขึ้นขณะปฏิบัติหน้าที่ สนับสนุนกิจการสถานีวิทยุทุกกรณี เสนอและแก้ปัญหาให้สถานีวิทยุ ดำเนินไปได้ และ ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายคณะกรรมการบริหารสถานี เพื่อให้การดำเนินงาน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี

1.2 คณะกรรมการฝ่ายสถานีวิทยุ

วิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่าย สถานีวิทยุ ประกอบด้วย หัวหน้าสถานีวิทยุ มีหัวหน้าและผู้ช่วยส่วนช่างเทคนิค ส่วนประชาสัมพันธ์ ฝ่ายควบคุมเวลาและระบบ ฝ่ายผลิตรายการ ที่ปรึกษาฝ่ายกฎหมายและ ที่ปรึกษาฝ่ายผลิตรายการ และกิจการต่างประเทศ รวม 12 คน โดยทำหน้าที่ ปฏิบัติงานตามโครงสร้างของสถานีวิทยุ ผลิตและ จัดทำรายการให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดที่คณะกรรมการบริหาร พิจารณาตัดสินใจเชิญบุคคล หรือ องค์กรมาให้ข้อมูลหรือร่วมจัดรายการตามความเหมาะสมกำหนด รวมถึงการประสานงานกับ แหล่งข้อมูลทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐในท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชนรวมทั้งประสานงานกับแหล่งข้อมูล ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐในท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชนรวมทั้งประสานงานกับอาสาสมัครวิद्यุชุมชน นอกจากนี้ ยังดำเนินการ คัดเลือกประเด็นเนื้อหาและจัดหาเนื้อหาการผลิตรายการ ประชาสัมพันธ์รายการในรูปแบบต่าง ๆ จัดทำจึงเกิด ข้อความประกาศต่าง ๆ ของสถานี

ดำเนินการด้านเทคนิค เช่น ควบคุมเสียง งานเทคนิคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

2. การระดมทุน

การมีส่วนร่วมเพื่อการจัดตั้งวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีมีการดำเนินงานในด้านทุนหรืองบประมาณ แบ่งเป็น ระยะแรก และปัจจุบัน มีการดำเนินการ ดังนี้

2.1 การหาทุนหรือระดมทุนเพื่อการจัดตั้งในระยะแรก

วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ได้รับการสนับสนุนทุนเพื่อการจัดตั้งทั้งในด้านของวัสดุอุปกรณ์ อาทิ เครื่องส่ง ห้องส่งอุปกรณ์ส่วนควบอื่น ๆ โดยทุนของวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีที่สนับสนุนผ่านการขอตั้งงบประมาณของฝ่ายประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ซึ่งในระยะแรกได้รับงบประมาณเพื่อการดำเนินการประมาณ 8-9 แสนบาท

จากการศึกษาพบว่าวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี มิได้ดำเนินการจัดระดมทุนจากทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อการจัดตั้งวิทยุชุมชนตามหลักการหรือแนวคิดของวิทยุชุมชนทั่วไปในระยะแรก เนื่องจากคณะผู้บริหารของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี มีเงินทุนประกอบการที่สามารถจัดสรรมาเพื่อดำเนินการก่อตั้ง และพิจารณาเห็นว่า การขอรับการสนับสนุนทุนจากกลุ่มองค์กรภายนอก กลุ่มบุคคล หรือบุคคลอาจจะให้การดำเนินการวิทยุชุมชนไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะกลุ่มหรือบุคคลส่วนใหญ่ที่แสดงความจำนงให้การสนับสนุนทุนเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมือง จึงอาจจะนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในด้านการเมืองในอนาคตได้ ตามที่กรมประชาสัมพันธ์ กำหนดเงื่อนไขระยะเวลาในการเตรียมการจัดตั้งวิทยุชุมชนภายใต้การจัดตั้ง “จุดเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน” ภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2548 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี กำลังเตรียมการที่จะดำเนินการศึกษาเพื่อการจัดตั้งวิทยุชุมชนอยู่ในช่วงนั้นด้วย

2.2 การบริหารจัดการทุนหรืองบประมาณในปัจจุบัน

ภายหลังการจัดตั้งวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีขึ้นและทดรองออกอากาศ ตั้งแต่วันที่ 12 สิงหาคม 2547 ในระบบ เอฟ เอ็ม ความถี่ 107.75 MHz เวลา 05.00 – 24.00 น. รัศมีการออกอากาศครอบคลุม ตำบลปากเพรียว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และชุมชนใกล้เคียง วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการบริหารงานโดยตรง ทั้ง ค่าสาธารณูปโภค ค่าล่วงเวลาบุคลากร ตลอดจน ค่าการซ่อมแซม หรือบำรุงรักษาอุปกรณ์ ต่อมา มีผู้สนใจมาสมัครเป็นนักจัดรายการวิทยุชุมชน และมีผู้ต้องการประชาสัมพันธ์กิจการโดยยินดีสนับสนุนเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ด้วย คณะกรรมการฝ่ายสถานีวิทยุ จึงได้ประชุมหารือร่วมกันและเสนอต่อคณะกรรมการฝ่ายอำนวยการว่า เห็นควรรับข้อเสนอเพื่อสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางของนักจัดรายการ หรือ การ

มอบหมายให้นักจัดรายการซึ่งมีทั้ง นักศึกษา ครู ลงพื้นที่ชุมชนในการประสานข้อมูล ซึ่ง คณะกรรมการฝ่ายบริหารเห็นด้วย แต่ให้ดำเนินการในลักษณะของการประชาสัมพันธ์ตาม หลักเกณฑ์ซึ่งกรมประชาสัมพันธ์ระบุให้ได้เฉลี่ยไม่เกินชั่วโมงละ 3 นาที โดยให้จัดทำบัญชีรับจ่าย เพื่อตรวจสอบเป็นปัจจุบัน

3. การผลิตและจัดรายการ

จากการศึกษาพบว่าวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี มีการกำหนดผังรายการ จากการประชุมคณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ คณะกรรมการฝ่ายสถานี นักจัดรายการที่ได้ลงพื้นที่สอบถามความต้องการของคนในชุมชน และประชาชน ในพื้นที่ตำบลปากเพรียว อำเภอเมืองสระบุรี เพื่อตอบสนองความต้องการตามเวลา เนื้อหา และกลุ่มผู้ฟัง ออกอากาศระหว่างเวลา 05.00 – 24.00 น. แบ่งเป็น 17 รายการต่อสัปดาห์ มี ครู นักศึกษา นักจัดรายการ ผู้นำชุมชน และ ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมผลิต คิดเป็นอัตราส่วน ครู 25 : นักศึกษา 25 : นักจัดรายการ 35 : ผู้นำชุมชน 10 : ประชาชน 5 ขอนำผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ประเภทรายการ เนื้อหารายการ วิธีการเข้าร่วมผลิตและจัดรายการ รูปแบบการส่งเสริมให้ชุมชน เข้ามาร่วมผลิต / จัดรายการและรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน / ประชาชนในฐานะผู้ฟังรายการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประเภทรายการ

จากการศึกษาพบว่ามีรายการที่กลุ่มบุคคล หรือบุคคลที่เป็นบุคลากรภายในวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการผลิตหรือจัดรายการในฐานะตัวแทนขององค์กรภายในและภายนอกวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี เข้าร่วมผลิตรายการ รวม 4 ประเภท คือ ประเภทความรู้ ประเภทบันเทิง ประเภทข่าว ประเภทสาธารณะ ซึ่งมีการกำหนดอัตราส่วนให้ดำเนินรายการ ในอัตราส่วน ความรู้ ร้อยละ 25 : บันเทิง ร้อยละ 25 : ข่าว ร้อยละ 25 : สาธารณะ ร้อยละ 25 มีรายการที่จัดอยู่ในแต่ละประเภท ดังนี้

1.1 รายการประเภทความรู้ ประกอบด้วย รายการ ข่าวสารการศึกษา /สาระดี ๆ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รายการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น /ประชาธิปไตยชุมชน รายการ เสี่ยงธรรมจากชุมชน รายการ โลกของเด็ก รายการ ศิลปวัฒนธรรมชุมชน

จากการศึกษาพบว่า รายการประเภทความรู้ต้องมีแทรกในทุกรายการ อยู่ในอัตราส่วน 25%

1.2 รายการประเภทบันเทิง ประกอบด้วย รายการ รับอรุณลูกทุ่งเก่า รายการ สาระ-บันเทิง เพื่อชีวิต รายการ ลูกทุ่งยามบ่าย รายการ เพลงเพื่อชีวิต รายการ เพลงสตริง รายการ เพลงลูกทุ่ง รายการ ลูกทุ่งหมอลำ

จากการศึกษาพบว่า รายการประเภทบันเทิง ต้องมีแทรกในทุกรายการ อยู่ในอัตราส่วน ร้อยละ 25

1.3 รายการประเภทข่าวประกอบด้วย ข่าวประจำวัน ช่วงเวลา 07.00–08.00 น. 12.00 – 13.00 น. , 19.00 – 20.00 น. และ ทุกต้นชั่วโมง เวลา 5 นาที รับสัญญาณถ่ายทอดจาก สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ F.M. 92.5 MHz รายการ ข่าวฝากจาก ชุมชน / ข่าวท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่า รายการข่าวต้องมีแทรกในทุกรายการ อยู่ในอัตราส่วน 25%

1.4 รายการประเภทสาระณะ ประกอบด้วย รายการ ที่มีอาชีพ/ ข่าวสารจัดงาน รายการกองทุนหมู่บ้าน รายการ สรรหามาเล่า รายการเสนาปัญหาชุมชน

จากการศึกษาพบว่า รายการประเภทสาระณะต้องมีแทรกในทุกรายการ อยู่ในอัตราส่วน ร้อยละ 25

2. เนื้อหารายการ

จากการศึกษาพบว่ารายการที่นำเสนอทางวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยี พณิชยการสระบุรี มี 17 รายการ ออกอากาศระหว่างเวลา 05.00 – 24.00 น. เป็นเวลา 7,980 นาที/สัปดาห์ แบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

รายการที่รับสัญญาณการถ่ายทอด เป็นรายการข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เป็นเวลา 1,980 นาที/สัปดาห์

รายการที่ผลิตเองโดยครู นักศึกษาของโรงเรียน และ รายการที่ นักศึกษา ครู ในนามบุคคลภายนอก ผู้นำชุมชน และนักจัดรายการที่เป็นประชาชนทั่วไป จัดรายการเอง เป็นเวลา 2,620 นาที/สัปดาห์

รายการที่นักศึกษา ครู ซึ่งเป็นบุคลากรภายในโรงเรียน จัดรายการเอง นักศึกษา ครู ในนามบุคคลภายนอก ผู้นำชุมชน และนักจัดรายการทั่วไป ร่วมจัดรายการ 3,480 นาที

รายการที่ผลิตมีลักษณะเนื้อหาที่หลากหลาย ประกอบด้วย

2.1 เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวสาร เป็นการนำเสนอข่าวสารในรอบวัน โดยการถ่ายทอดข่าวประจำวัน รับสัญญาณถ่ายทอดจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ F.M. 92.5 MHz ช่วงเวลา 07.00–08.00 น. , 12.00–13.00 น. , 19.00 – 20.00 น. และ ทุกต้นชั่วโมง เวลา 5 นาที มีรายการข่าวฝากจากชุมชน /ท้องถิ่น เป็นเรื่องรอบตัวในลักษณะ การเล่าข่าว คอยข่าว

2.2 เนื้อหาเพื่อความรู้ เช่น ผลการดำเนินงานของโรงเรียนเทคโนโลยี พณิชยการสระบุรี ในแผนกต่างๆ เป็นเชิงวิชาการ ได้รับการนำมาเสนอโดย นักศึกษา และครู ผ่านรายการข่าวสารการศึกษา /สาระดีๆเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ถูกนำมาถ่ายทอดเพื่อเป็นความรู้สู่ชุมชน

2.3 เนื้อหาเพื่อความรู้ที่สอดแทรกเรื่องราวของชุมชนและสอดแทรกความบันเทิง เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาธิปไตยชุมชน เสียงธรรมจากชุมชน โลกของเด็ก

ศิลปวัฒนธรรมชุมชน บางรายการได้นำบทเพลงสากลมาเสนอพร้อมการแปลคำศัพท์ที่ถูกนำมาถ่ายทอดผ่านเนื้อร้องในเพลง หรือรายการโลกของเด็กเป็นนิทาน 2 ภาษาก็มีลักษณะการนำเสนอเชิงสาระและบันเทิง นอกจากนี้ยังมีรายการที่จัดทำโดยนักศึกษา ครู ผู้นำชุมชน ในวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรี ก็เป็นลักษณะรายการประเภทความรู้เป็นส่วนใหญ่พร้อมกับสอดแทรกความบันเทิงที่เป็นเพลง บทกลอน

2.4 เนื้อหาเกี่ยวกับความบันเทิง ประกอบด้วย รายการที่นำเสนอเพลงทั้งเพลงไทยลูกทุ่ง เพลงเพื่อชีวิต เพลงสตริงประเภทต่าง ๆ หมอลำ ตลอดจนการพูดคุยเพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีเนื้อหาของรายการที่นำเสนอโดยผู้นำชุมชนที่เข้ามาร่วมผลิตและจัดรายการ ประกอบด้วย

รายการเกี่ยวกับความรู้ เพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย เนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองระดับชาติ และระดับท้องถิ่น อาทิ รายการประชาธิปไตยชุมชน รายการเสวนาปัญหาชุมชน เป็นต้น

รายการเกี่ยวกับสุขภาพและกีฬา เช่น รายการ สาระดีๆ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รายการเสวนาปัญหาชุมชน

รายการเกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม อาทิ รายการเสียงธรรมจากชุมชน รายการ ศิลปวัฒนธรรมชุมชน

ในการผลิตและจัดรายการ ยังพบอีกว่า มีกลุ่มบุคคลเข้าร่วมผลิตและจัดรายการ แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบุคคล หรือบุคคลภายในโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรี อาทิ นักศึกษา ครู และผู้นำชุมชน นักจัดรายการ หรือประชาชนภายนอกวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การผลิตโดยกลุ่มบุคคล / บุคคลภายใน

จากการศึกษาพบว่าวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรี มีวิธีการเปิดโอกาสให้นักศึกษา ครูในแผนกต่าง ๆ เข้าร่วมผลิตและจัดรายการ ใน 2 รูปแบบ คือ

1.1 วิธีการผลิตและจัดรายการในนามของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรี รายการที่นำเสนอโดยนักศึกษา ครู ของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรีข้างต้น ซึ่งดำเนินรายการโดยครู นักศึกษาหรือบุคลากรที่ได้รับมอบหมายคิดเป็นเวลาออกอากาศประมาณ 2,620 นาที เป็นการที่ นักศึกษา ครู เข้ามาผลิต/จัดรายการ ในนามของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรี เป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสในการนำเสนอข้อมูลความเคลื่อนไหว ตลอดจนให้ความรู้ ความบันเทิงแก่ นักศึกษา ครู บุคลากร ภายในโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรี ผู้นำชุมชน และประชาชนภายในชุมชนตำบลปากเพรียวและใกล้เคียง

การผลิตและจัดรายการในนามบุคคล จากการศึกษาพบว่าการผลิตและจัดรายการโดย วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรียังเปิดโอกาสให้ครู / นักศึกษา / บุคลากรภายในวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรี เข้าร่วมผลิตและจัดรายการใน

นามของบุคคลหรือเข้ามาจัดรายการเองในรูปแบบหลากหลายทั้งรายการประเภทสาระและบันเทิง รายการที่มี ครู / นักศึกษา / ผู้นำชุมชน / ประชาชน แสดงความจำนงเข้าร่วมผลิต ในฐานะนักจัด รายการในนามของบุคคล หรือขอเวลาวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีเข้าจัด รายการด้วยตนเอง ซึ่งพบว่ามีส่วนส่วนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับรายการที่ออกอากาศของวิทยุ ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีทั้งหมด คิดเป็นเวลาออกอากาศประมาณ 3,480 นาที

1.2 วิธีการผลิตและจัดรายการ โดยผู้นำชุมชน / ประชาชนภายนอก

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ประชาชนในนามของนักจัดรายการ รายการ ในการผลิตและจัดรายการในวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี พบว่ามี ประชาชนหรือผู้นำชุมชนภายนอกวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ซึ่งเป็นเขต บริการออกอากาศของวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ร่วมผลิตและจัดรายการ มีสัดส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับกรเข้าร่วมผลิตและจัดรายการของกลุ่มบุคคล / บุคคลภายในวิทยุ ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี โดยในรอบสัปดาห์ คิดเป็นเวลาออกอากาศ ประมาณ 2,620 นาที

3. รูปแบบการส่งเสริมให้ชุมชน / ประชาชนเข้าร่วมผลิตและจัดรายการ แบ่งเป็น การ ส่งเสริมภายใน และ ภายนอก

3.1 ในการรูปแบบการส่งเสริมภายใน ประกอบด้วย

การจัดทำหนังสือแจ้งไปยังแผนกต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการ สระบุรี เพื่อการเชิญชวนเข้าร่วมผลิต หรือจัดรายการโดยแจ้งหรือยื่นความจำนงเข้ามายัง คณะกรรมการฝ่ายสถานวิทยุชุมชน เดือนละ 1 ครั้ง

การประกาศเชิญชวนทางเสียงตามสาย แผ่นพับ เว็บไซต์ไปรษณีย์ครู บุคลากร และ นักศึกษาทั่วไปที่สนใจเข้าร่วมผลิตหรือจัดรายการ เฉลี่ย รายการละ 2 ครั้ง/วัน

การบอกเล่าจากผู้จัดด้วยตนเองไปยังกลุ่มผู้ฟังอื่นภายในลักษณะปากต่อปาก ทำ ทุกครั้งเมื่อมีโอกาส

3.2 รูปแบบการส่งเสริมภายนอก

ได้ดำเนินการแจ้งเวียนหนังสือเพื่อเชิญชวนเข้าเป็นคณะกรรมการและร่วมผลิต และจัดรายการวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี 3 เดือน/ครั้ง

ประกาศเชิญชวนแนะนำผ่านรายการที่ออกอากาศในลักษณะร่วมรับฟังเสนอแนะ แจ้งผลการรับฟัง รายการละ 3 ครั้ง/วัน

4. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนในฐานะผู้ฟังรายการ

จากการศึกษาพบว่านอกจากการมีส่วนร่วมของชุมชน / ประชาชนในฐานะผู้เข้า ผลิตและจัดรายการเพื่อออกอากาศทางวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ซึ่งมีทั้ง ประชาชนภายในและภายนอกโรงเรียน แล้วยังพบว่าชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะ ผู้ฟังรายการที่ออกอากาศในช่วงเวลาต่าง ๆ ดังนี้

การเขียนจดหมายและไปรษณียบัตรเข้ามายังรายการ เฉลี่ย 5-10 ฉบับ/สัปดาห์
 การโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยในรายการ (Phone – in) เฉลี่ย 30-40 ครั้ง /สัปดาห์
 การเขียนกระทู้ในเว็บบอร์ด (Webboard) กระดานสนทนาของโรงเรียน
 เทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี 10-15 คน /สัปดาห์
 การส่งข้อความสั้นผ่านทางโทรศัพท์มือถือ (SMS) ของนักจัดรายการ เฉลี่ย 50-60
 ครั้ง/สัปดาห์
 ด้านสาระสำคัญของเนื้อหาที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรายการต่าง ๆ พบว่า
 การเข้ามาแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมช่วง
 ระยะเวลาสั้น ๆ คิดเป็นร้อยละ 25
 การบอกกล่าวเล่าเหตุการณ์ที่ตนเองมีประสบการณ์กับผู้จัดรายการและผู้ฟังทั่วไป
 พร้อมขอคำแนะนำหรือเสนอแนะแนวทางป้องกันแก้ไขปัญหา 30
 พูดคุยแนะนำเพลงที่ตนเองชื่นชอบ หรือแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตนเองกำลัง
 ดำเนินการอยู่ในสาธารณชนได้รับรู้ คิดเป็นร้อยละ 45

4. การรับฟังและประเมินผลรายการ

จากการศึกษาพบว่าวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี โดย
 คณะกรรมการอำนวยการ ได้กำหนดแนวคิดในการประเมินผลไว้ว่า จะจัดส่งบุคลากรออกสำรวจผล
 การรับฟังและข้อเสนอแนะของประชาชนในเขตบริการรับฟังทุก 3 เดือน แต่เนื่องจากบุคลากรที่จะ
 เข้าไปดำเนินการมีภารกิจอื่น ๆ มากทำให้การประเมินผลอย่างเป็นทางการไม่สามารถทำได้ แต่
 อย่างไรก็ตามวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ได้ทำการตรวจสอบผลการรับฟัง
 อย่างไม่เป็นทางการในเบื้องต้น ในลักษณะดังนี้

1. การโทรศัพท์เข้ามายังรายการของกลุ่มผู้ฟัง (Phone – in) รายการละ 1 ครั้ง/
 สัปดาห์
2. การส่งข้อความผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (SMS) ของนักจัดรายการ รายการละ 1
 ครั้ง/สัปดาห์
3. การเขียนกระทู้ในเว็บบอร์ด (Webboard) กระดานสนทนาของโรงเรียน รายการละ
 1 ครั้ง/สัปดาห์
4. การเขียนไปรษณียบัตร จดหมายเข้ารายการ รายการละ 1 ครั้ง/สัปดาห์

อย่างไรก็ตามแม้วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี มิได้ดำเนิน
 ประเมินผลการรับฟังอย่างเป็นทางการ ดังกล่าวข้างต้นแต่จากการศึกษาพบว่านับตั้งแต่วิทยุชุมชน
 ของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ได้ออกอากาศตั้งแต่วันที่ 12 สิงหาคม 2547 เป็นต้นมา
 มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาและประเมินผลการรับฟังในลักษณะการศึกษาดูงาน การประชุมร่วมกันเพื่อรับ

ฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ในการนำไปปรับปรุงดำเนินงานทั้ง วิทยุชุมชนของโรงเรียน เทคโนโลยีสระบุรี และของวิทยุชุมชนอื่นๆ ในระยะแรก โดย นายปัญญา คุณประทุม ในฐานะผู้บริหาร เป็นหลักในการประชุมหารือ และเชิญผู้เกี่ยวข้องมาร่วมรับฟัง พร้อมให้ข้อเสนอแนะด้วย แต่ไม่ได้ทำการจัดบันทึกการประชุมเป็นลายลักษณ์อักษร และมอบหมายนักศึกษา ครู นักจัดรายการ ผู้นำชุมชน สอบถามข้อมูลผลการรับฟังจากประชาชนในหัวข้อ “ความต้องการของประชาชนในชุมชนตำบลปากเปรี้ยว และตำบลใกล้เคียง ในพื้นที่อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี ที่มีผลต่อการรับฟังรายการวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี” โดยผลการดำเนินงานสรุปได้ว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย พฤติกรรมการเปิดรับฟังส่วนใหญ่รับฟังในช่วงเช้า มีความสนใจฟัง รายการวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี เพราะต้องการฟังข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ใช้ชีวิตประจำวันมากที่สุด รองลงมาคือ เป็นข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่องานอาชีพ ผู้ฟังต้องการฟังรายการประเภทการเมืองมากที่สุด ทั้งนี้ วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรีเองได้ใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการดำเนินงานในปัจจุบันด้วยเช่นเดียวกัน

5. การดำเนินงานด้านเทคนิค

จากการศึกษาพบว่าวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี ดำเนินงานด้านเทคนิคเพื่อจัดตั้งจุดเตรียมความพร้อมเพื่อออกอากาศโดยการว่าจ้างบริษัทเอกชนเข้ามาติดตั้งอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด อาทิ เครื่องส่ง ห้องส่ง เสาอากาศ และอุปกรณ์ส่วนควบอื่น ๆ โดยวิศวกรควบคุมการติดตั้งที่มีความเชี่ยวชาญในการติดตั้งอุปกรณ์วิทยุกระจายเสียงมาก่อน จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการด้านเทคนิควิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี มีดังนี้

1. วัสดุอุปกรณ์ที่ติดตั้งเพื่อออกอากาศเป็นอุปกรณ์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ราคาวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ประมาณ 8-9 แสนบาท
2. อาคารสถานที่ติดตั้งวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี ใช้อาคารที่อยู่ในโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี เป็นอาคารออกอากาศโดยมิได้สร้างอาคารที่ดำเนินการขึ้นมาใหม่เพื่อการออกอากาศวิทยุชุมชน
3. ด้านบุคลากร วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี ใช้บุคลากรของโรงเรียน จากแผนกไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความรู้ทางด้านวิทยุกระจายเสียง และมีคุณสมบัติทางการศึกษา เป็นเจ้าหน้าที่กำกับและควบคุมเสียงการออกอากาศประจำวัน
4. การจัดการควบคุมคลื่นรบกวนวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี พบว่ามีการรบกวนคลื่นวิทยุกระจายเสียงหลักและวิทยุการบินน้อยมาก เนื่องจากได้ทำการส่งเครื่องกระจายเสียงตามหลักการที่กรมประชาสัมพันธ์กำหนด คือ เสาอากาศสูง 30 เมตร กำลังส่ง 30 วัตต์ และรัศมีการออกอากาศภายในรัศมี 15 กิโลเมตร

5. การบำรุงรักษาและดูแลอุปกรณ์ วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ไม่พบปัญหาดังกล่าว เนื่องจากวัสดุอุปกรณ์ยังอยู่ในระยะการประกันและมีอายุการใช้งานน้อย แต่ปัญหาที่พบ คือ ปัญหาจากกระแสไฟฟ้าที่เข้าสู่ระบบการส่งกระจายเสียง เนื่องจากมีกระแสไฟฟ้าตกและกระแสไฟฟ้าเกินบ่อย ๆ ทำให้วิทยุชุมชนต้องติดตั้งเครื่องมือป้องกันอีกชั้นหนึ่ง

นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า ระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ใน 4 มิติ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการจัดตั้ง การมีส่วนร่วมในการบริหาร การมีส่วนร่วมในฐานะผลิต / จัดรายการและการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟัง พบข้อมูล ดังนี้

1 การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งวิทยุชุมชน

จากการศึกษาพบว่าวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี มิได้ดำเนินการให้ชุมชน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งวิทยุชุมชนในระยะเริ่มแรก เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดว่าจะจัดตั้งวิทยุชุมชนขึ้นเพื่อสื่อสารกันระหว่างชุมชนภายในโรงเรียน เพื่อประชาสัมพันธ์กิจการของโรงเรียน ซึ่งมีนักศึกษา ครู และบุคลากร จำนวนมาก แต่ต่อมาวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ได้มีหนังสือเชิญให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการบริหาร เพื่อร่วมกำหนดนโยบายตลอดจนการบริหารจัดการในเบื้องต้นด้วย

2. การมีส่วนร่วมในการบริหารวิทยุชุมชน

จากการศึกษาพบว่าภายหลังที่วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีมิได้ดำเนินการให้ชุมชน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีในระยะแรกแล้ว ต่อมาโรงเรียนได้ดำเนินการแต่งตั้งผู้แทนชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นพื้นที่เขตบริการรับฟังเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการสถานีวิทยุชุมชน

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าคณะกรรมการบริหารที่มีผู้แทนชุมชนเข้าร่วมบริหารข้างต้น ปัจจุบันยังมีการประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการบริหารงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีค่อนข้างน้อยและผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้แทนของชุมชน ก็ยังมีบทบาทในการบริหารน้อยเช่นเดียวกัน

3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตรายการวิทยุชุมชน

จากการศึกษาพบว่าวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี เปิดโอกาสให้ชุมชน / ประชาชนมีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตและผู้จัดรายการ โดยผู้ผลิตและผู้จัดรายการแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชนภายในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ครู นักศึกษา บุคลากรภายในวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี และกลุ่มประชาชนภายนอกวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ซึ่งเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนพื้นที่เขตบริการของวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี เช่น ชุมชนปากเพรียว โดยผู้แทนชุมชนดังกล่าวได้เข้ามาร่วมผลิตและจัดรายการ ออกอากาศอยู่ในปัจจุบัน อาทิ รายการกองทุนหมู่บ้าน สรรหามา

เล่า เสวนาปัญหาชุมชน เป็นต้น โดยการเข้าร่วมผลิตและจัดรายการมีทั้งการเข้าร่วมในนามชุมชน และในนามของบุคคลหรือขอเวลาเข้าผลิต / จัดรายการด้วยตนเอง

4. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟังรายการวิทยุชุมชน

จากการศึกษาพบว่าในการออกอากาศรายการต่าง ๆ แต่ละสัปดาห์ของวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้รับฟังรายการหลายรูปแบบ อาทิ การรายงานผลการรับฟังให้ผู้จัดรายการทราบ การติชม / เสนอแนะ / ประเมินผลรายการ การโทรศัพท์เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการ การส่งจดหมาย ไปรษณียบัตร การเสนอแนะหัวข้อพูดคุยประเด็นเนื้อหาหรือประเด็นปัญหาในรายการร้องทุกข์ / ร้องเรียนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น สำหรับการเข้าร่วมในฐานะผู้ฟังรายการวิทยุชุมชนของประชาชนในรอบ 1 สัปดาห์ สรุปผล ได้โดยประมาณ คือ จดหมาย/ไปรษณียบัตรเข้ายังรายการ 5 -10 ฉบับ ข้อความสั้น (SMS) 50-60 ครั้ง เขียนกระทู้ลงในเวปบอร์ด 10-15 คน โทรศัพท์เข้ารายการ 30-40 ครั้ง

ตอนที่ 3 การรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชน ของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี

จากการศึกษาพบว่า การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การร่วมรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค มีปัญหาการดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี นับตั้งแต่วิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีได้ดำเนินการจัดตั้งวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีขึ้นมาและเริ่มออกอากาศในวันที่ 12 สิงหาคม 2527 จากการวิจัยพบว่าปัญหาในการดำเนินงานมีหลายประการ และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า ผู้เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับผู้บริหาร ผู้ผลิตและผู้จัดรายการได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จได้ จึงขอนำเสนอ ดังนี้

1. ปัญหาการจัดระบบโครงสร้างการบริหาร

จากการศึกษาพบว่าปัญหาการจัดระบบโครงสร้างการบริหารวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี มีดังนี้

1.1 ไม่สามารถกำหนดผู้แทนจากกลุ่มประชาชนได้ครบทุกภาคส่วน เนื่องจากบริเวณโดยรอบของสถานที่ตั้งวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี มีความหลากหลายมากขึ้นมีทั้งสังคมผู้มีฐานะในระดับปานกลางถึงดีและสังคมชนบททั่วไปและพื้นที่บางแห่งเป็นชุมชนหนาแน่น

1.2 การเตรียมการเชิญผู้นำชุมชน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งระยะเริ่มแรกมีเวลาน้อยเกินไป เนื่องจากติดกรอบเงื่อนไขของกรมประชาสัมพันธ์ในขณะที่บุคลากรของโรงเรียนเองมีภารกิจอื่นที่จะต้องดำเนินการควบคู่กันไป

1.3 ขาดการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งโครงสร้างเป็นระบบในลักษณะการเตรียมการ

1.4 คณะกรรมการที่จัดตั้งตามระบบโครงสร้างที่จัดตั้งขึ้นยังมิได้มีบทบาทโดยตรงต่อการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาวิद्यุชุมชนอย่างแท้จริง

1.5 การบริหารด้านการจัดการประชุมคณะกรรมการอำนวยการชุมชนโรงเรียนชุมชนวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี เนื่องจากคณะกรรมการส่วนใหญ่มีภารกิจอื่นมากทำให้การจัดประชุมในแต่ละครั้งมีผู้ขาดประชุมจำนวนมาก การดำเนินการจึงไม่เป็นเอกภาพและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาวิद्यุชุมชนที่ทุกภาคส่วนต้องการ

1.6 สภาพพื้นที่ของบริเวณสถานที่ตั้งวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีเป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างทั้งชุมชนเมืองซึ่งต่างคนต่างอาศัย ชุมชนเกษตรกรรม ชุมชน

ค้าขาย ชุมชนแออัด และความเป็นสถาบันการศึกษาขนาดใหญ่ของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี

1.7 พื้นที่ใกล้เคียงมีสถานีวิทยุชุมชนเกิดขึ้นมากและมีความถี่ใกล้เคียงกันทำให้เกิดคลื่นรบกวนกัน และสถานีวิทยุชุมชนบริเวณใกล้เคียงส่วนใหญ่เน้นการออกอากาศประเภทบันเทิง เช่น เพลงลูกทุ่งตลอดทั้งวัน ทำให้ผู้ฟัง โดยเฉพาะในเขตชนบทนิยมฟังรายการบันเทิงมากกว่ารายการประเภทวิชาการของวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี

1.8 การจัดสรรงบประมาณ เนื่องจากโรงเรียนไม่ได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อการบริหารจัดการวิทยุชุมชนโดยตรง ทำให้การใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการพัฒนาต้องใช้งบประมาณของฝ่ายประชาสัมพันธ์ ดังนั้น การจัดงบประมาณที่มีค่าใช้จ่ายสูงและเป็นงบประจำ เช่น การจัดจ้างบุคลากร จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ไม่สามารถทำได้

2. ปัญหาการระดมทุน

จากการศึกษาพบว่าวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ไม่มีปัญหาเรื่องการจัดระดมทุนเพื่อจัดตั้งวิทยุชุมชนเนื่องจากวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ได้ให้การสนับสนุนทุนเพื่อการจัดตั้งในระยะเริ่มต้น แต่ต่อมาคณะกรรมการฝ่ายสถานีได้เสนอคณะกรรมการฝ่ายอำนวยการด้วยความเห็นห่วงว่าหากประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนหรือระดมทุนอาจจะทำให้ความเป็นเจ้าของหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนลดน้อยลง แต่โรงเรียนก็สามารถจะส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนสนับสนุนในลักษณะอื่น ๆ ต่อไปได้ด้วย อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ไม่ขอสนับสนุนทุนเพื่อการจัดตั้งจากกลุ่มองค์กรหรือบุคคลภายนอก เนื่องจาก อาจขาดความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการในอนาคต เพราะองค์กรหรือกลุ่มบุคคลที่สนับสนุนทุนอาจจะใช้วิทยุชุมชนเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของตน

3. ปัญหาการผลิตและจัดรายการ

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี มีปัญหา ดังนี้

3.1 ผู้ผลิต/ผู้จัดรายการวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา ครู และบุคลากรภายในบางครั้งมีภารกิจซึ่งเป็นงานประจำ เช่น ครูมีหน้าที่สอนทำงานตามที่ผู้บริหารโรงเรียนมอบหมาย ส่วนนักศึกษาบางช่วงมีชั่วโมงเรียนมากและช่วงใกล้สอบต้องอ่านหนังสือ ทำให้รายการขาดหายไปต่อเนื่อง

3.2 ผู้ผลิตและผู้จัดรายการจากภายนอกเข้ามาร่วมผลิตและจัดรายการน้อยเกินไปเมื่อเทียบกับจำนวนรายการที่ออกอากาศประจำวันทำให้กลุ่มผู้ฟังที่รับฟังอาจมีความรู้สึกที่ว่า ที่นี้คือวิทยุชุมชนของวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ซึ่งแท้จริงเป้าหมายของ

วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ต้องการให้เป็นวิทยุชุมชนของประชาชน

3.3 วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีขาดการประชาสัมพันธ์เชิญชวนองค์กรหรือบุคคลภายนอกเข้าร่วมผลิตและจัดรายการอย่างจริงจัง ทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านรายการที่ออกอากาศและการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบอื่น ๆ

4. ปัญหาการรับฟังและการประเมินผลรายการ

จากการศึกษา รายการที่ส่งกระจายเสียง รวม 17 รายการ ของวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี พบว่า

3.1 วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ไม่มีการดำเนินการประเมินผลการรับฟังหรือสำรวจกลุ่มผู้ฟัง จากการมอบหมายและแต่งตั้งโดยคณะกรรมการบริหารอย่างเป็นทางการ ทำให้ไม่สามารถรับทราบข้อมูลที่เป็นผลจากการออกอากาศตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนถึงปัจจุบัน

3.2 ไม่มีบุคลากรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมรับฟังข้อคิดเห็นและประเมินผลการรับฟังส่วนบุคคลการที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่มีภารกิจประจำจึงไม่สามารถดำเนินการได้

5. ปัญหาการดำเนินงานด้านเทคนิค

จากการศึกษา พบว่า การดำเนินงานด้านเทคนิคของวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี มีปัญหา ดังนี้

5.1 ปัญหาด้านบุคลากร ปัจจุบัน ไม่มีบุคลากรที่จัดจ้างเพื่อออกอากาศวิทยุชุมชนโดยตรง ผู้ปฏิบัติงานควบคุมการออกอากาศประจำวันเป็นบุคลากรประจำแผนกอิเล็กทรอนิกส์ของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี

5.2 ปัญหาด้านการขาดสถานที่บันทึกเสียง ปัจจุบันวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ไม่มีห้องบันทึกเสียงทำให้ผู้จัดรายการส่วนหนึ่งไม่สามารถบันทึกเสียงรายการล่วงหน้าเพื่อออกอากาศในช่วงที่ตนเองมีภารกิจได้ทำให้รายการตกขาดหายไป

5.3 ปัญหาการพัฒนาด้านอุปกรณ์ห้องส่งเครื่องส่ง วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี มีแนวคิดที่จะพัฒนาให้อุปกรณ์ห้องส่ง เครื่องส่งและอุปกรณ์ส่วนควบอื่น ๆ ให้มีความทันสมัยและมีคุณภาพสู้กับคู่แข่งได้แต่เนื่องจากความไม่ชัดเจนในนโยบายของรัฐต่อการดำเนินการวิทยุชุมชนในอนาคตทำให้การพัฒนาหยุดชะงัก

ข้อเสนอแนะการดำเนินงานในปัจจุบัน

1. พิจารณาปรับปรุงโครงสร้างวิทยุชุมชนใหม่ อาทิ การกำหนดให้มีผู้แทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการมากขึ้น โดยใช้การประสานงานผ่านผู้นำชุมชนที่สนใจเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ

2. กำหนดบทบาทและขอบเขตของคณะกรรมการแต่ละระดับให้ชัดเจน พร้อมกำหนดกรอบระยะเวลาการประชุมและมีบันทึกการประชุมและแจ้งมติการประชุมไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ
3. ทำการประเมินผลการดำเนินงานวิถียุทธชุมชนทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องและนำเสนอผู้บริหารเพื่อกำหนดนโยบายพัฒนาปรับปรุง
4. ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมฟังรายการมากขึ้น โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างจริงจัง
5. จัดตั้งกองทุนขึ้นมาบริหารจัดการวิถียุทธชุมชน โดยเฉพาะมีการสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากส่วนงานที่มาใช้บริการในลักษณะการบริจาคโดยไม่มีเงื่อนไขเพื่อนำทุนที่ได้ไปพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานตอบสนองความต้องการของประชาชน / ชุมชนทั้งภายในและภายนอกสถาบันพระมหากษัตริย์
6. จัดจ้างบุคลากรขึ้นมาปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะที่งานประจำสถานี่ในตำแหน่งสำคัญ ๆ เช่น ผู้จัดการรายการ ผู้ประกาศ ช่างเทคนิค เป็นต้น โดยบุคลากรเหล่านี้ต้องมีความรู้และประสบการณ์เช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติงานในกระแสหลัก
7. ผลิตรายการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในเขตพื้นที่บริการในลักษณะรายการที่มีความใกล้ชิดกับความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีสัดส่วนมากขึ้น อาทิ
 - รายการที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนในลักษณะการเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้แทนชุมชนแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ท้องถิ่นของตนเอง
 - รายการที่ส่งเสริมการให้บริการชุมชน ท้องที่ ท้องถิ่น ที่กำลังประสบปัญหาหรือรอการแก้ไข โดยเบื้องต้นจะต้องศึกษาว่าแต่ละชุมชนประสบปัญหาหรือรอการแก้ไข โดยเบื้องต้นจะต้องศึกษาว่าแต่ละชุมชนประสบปัญหาอะไร จากนั้นวิถียุทธชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพระเมธีวิทยาสรรพบุรุษจะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางที่จะต้องรายงานปัญหาไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือดำเนินการอื่นใดที่ไม่ขัดต่อการดำเนินงานตามหลักการวิถียุทธชุมชน
 - รายการประเภทที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ใกล้ตัวประชาชนโดยมีเทคนิคการนำเสนอที่กลุ่มผู้ฟังสามารถเข้าถึงเข้าใจในเนื้อหาง่าย ๆ
 - รายการประเภทที่ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในอนาคต

1. การเตรียมการที่จะเชื่อมโยงสัญญาณจากวิทยุเครื่องหนึ่งสื่อพิมพ์ Nation เช่น ข่าวต้นชั่วโมง ซึ่งหากมีการเจรจาเสร็จเรียบร้อยแล้วอาจจะใช้วิธี ดาวเทียมโหลดข่าว แล้วนำมาออกอากาศในช่วงที่เหมาะสม
2. แนวคิดการพัฒนาไปเป็นวิถียุทธชุมชนเพื่อการศึกษาเพื่อเสริมทักษะในการศึกษาให้นักศึกษาเป็นการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์และด้านอื่น ๆ และบริการสาธารณะควบคู่กันไป

3. แนวคิดที่จะพัฒนาไปสู่วิทยุชุมชนโรงเรียน หรือ Humannitary Radio ซึ่งไม่ใช่ Community ล้วน ๆ เพราะ Community Radio วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ยังบริหารจัดการได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้น ในอนาคตโอกาสที่ดำเนินการจะเป็นลักษณะ University Radio ภายในก่อน โดยให้ครูและนักศึกษาซึ่งเป็นบุคลากร ภายใรร่วมกันบริหารจัดการ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทสรุปผลการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยี
พณิชยการสระบุรี ในการศึกษาครั้งนี้ สามารถสรุป อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ
ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล
6. อภิปรายผล
7. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียน
เทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ใน 5 ด้าน ได้แก่ การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน
การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ และการดำเนินงานด้านเทคนิค
2. เพื่อรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียน
เทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ คณะกรรมการ
ฝ่ายอำนวยการวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี คณะกรรมการฝ่ายสถานี
วิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี ครู นักศึกษา ผู้จัดการรายการวิद्यุชุมชน และ
ผู้นำชุมชน/ประชาชนตำบลปากเพรียว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี รวม 20 คน แบ่งตาม
สถานภาพเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการ
สระบุรี คือ ประธานกรรมการ และกรรมการ รวม 2 คน

กลุ่มที่ 2 คณะกรรมการฝ่ายสถานีวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี
คือ หัวหน้าส่วนประชาสัมพันธ์ และ หัวหน้าฝ่ายผลิตรายการ รวม 2 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้แทนครู 4 คน นักศึกษา 4 คน ที่เป็นผู้จัดรายการวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสาระบุรี รวม 8 คน

กลุ่มที่ 4 ผู้นำชุมชน 4 คนและประชาชน 4 คน ที่อยู่ในตำบลปากเพรียว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสาระบุรี รวม 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi - Structure Interviews) โดยกำหนดขอบข่ายการสัมภาษณ์ด้วยการตั้งคำถาม ตามประเด็นที่ศึกษา ซึ่งผู้ตอบสามารถพูดเรื่องนั้นๆ ได้อย่างเปิดกว้าง และสามารถเพิ่มเติมจากประเด็นย่อยอื่นได้ใน ขณะที่สัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ มี 2 ส่วน คือ

แบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 2 ข้อมูลการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสาระบุรี ใน 5 ด้าน ได้แก่ การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค ปัญหา และข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิทยุชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์แบบบรรยาย ซึ่งเป็นการแจกแจงข้อค้นพบที่สำคัญที่สุดในเชิงอธิบาย

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูล เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 85 และเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 15 ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนตำบลปากเพรียว คิดเป็นร้อยละ 90 และ เคยมีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนมาก่อน คิดเป็นร้อยละ 75

ตอนที่ 2 การศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสาระบุรี ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน

การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค ปัญหา และข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิทยุชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร ในภาพรวม มี คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการและ คณะกรรมการฝ่ายสถานี ที่มีองค์ประกอบของผู้มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมในการดำเนินงาน วิทยุชุมชน และมีครู นักศึกษา นักจัดรายการ ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ให้บริการวิทยุ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยเป็นกรรมการ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางการ ดำเนินงานวิทยุชุมชนและสามารถบริหารงานให้วิทยุชุมชนดำเนินการไปได้ตามวัตถุประสงค์ของ การจัดตั้ง

2. การระดมทุน ในภาพรวม ระยะเริ่มต้นจัดตั้งเป็นการลงทุนโดยโรงเรียนเทคโนโลยี พณิชยการสระบุรีเป็นเงินในส่วนของฝ่ายประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนที่คณะผู้บริหารโรงเรียน จัดสรรให้ รวมถึงหลังจากจัดตั้งวิทยุชุมชนแล้ว มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ สาธารณูปโภค ค่าล่วงเวลาบุคลากร ค่าบำรุงรักษาอุปกรณ์ก็ยังใช้เงินที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ได้รับจัดสรรมาอย่าง ต่อเนื่อง ในระยะหลังมีผู้สนใจมาสมัครเป็นนักจัดรายการวิทยุชุมชน และผู้ต้องการประชาสัมพันธ์ กิจการได้สนับสนุนเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางของนักจัดรายการ การลงพื้นที่ชุมชนของ ครู นักศึกษา ในการประสานข้อมูล โดยให้ดำเนินการในลักษณะของการประชาสัมพันธ์ตาม หลักเกณฑ์ซึ่งกรมประชาสัมพันธ์ระบุให้ได้เฉลี่ยไม่เกินชั่วโมงละ 3 นาที โดยให้จัดทำบัญชีรับจ่าย เพื่อตรวจสอบเป็นปัจจุบัน

3. การผลิตและจัดรายการ ในภาพรวมพบว่า มีการผลิตและจัดรายการระหว่างเวลา 05.00-24.00 น. 17 รายการ รวม 4 ประเภท ในอัตราส่วนร้อยละ 25 เท่ากัน ได้แก่ ความรู้ : บันเทิง : ข่าว : สาธารณะ สำหรับอัตราส่วนผู้ผลิตและจัดรายการ ประกอบด้วย ครู ร้อยละ 25 : นักศึกษา ร้อยละ 25 : นักจัดรายการ ร้อยละ 35 : ผู้นำชุมชน ร้อยละ 10 : ประชาชน ร้อยละ 5 การผลิตและจัดรายการ ยังพบอีกว่า มีกลุ่มบุคคลเข้าร่วมผลิตและจัดรายการ แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบุคคล หรือบุคคลภายในโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี อาทิ นักศึกษา ครู และ ผู้นำชุมชน นักจัดรายการ หรือประชาชนภายนอกวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการ สระบุรี เป็นผลมาจากการส่งเสริมให้ผู้สนใจในโรงเรียนและในชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิตและจัด รายการด้วย รวมถึงประชาชนในชุมชนที่มีได้เป็นเพียงผู้ฟังรายการเท่านั้น

4. การรับฟังและประเมินผลรายการ พบว่า คณะกรรมการทั้ง 2 ระดับ ได้มีแนวคิดใน การประเมินผลโดยจัดส่งบุคลากรออกสำรวจผลการรับฟังและข้อเสนอแนะของประชาชนในเขต บริการรับฟังทุก 3 เดือน แต่บุคลากรที่จะเข้าไปดำเนินการมีภารกิจมากทำให้ไม่สามารถทำการ ประเมินผลอย่างเป็นทางการได้ แต่มีนักจัดรายการได้ทำการตรวจสอบผลการรับฟังอย่างไม่เป็น ทางการในแต่ละรายการ ซึ่งมีทั้ง การโทรศัพท์เข้ารายการของกลุ่มผู้ฟัง การส่งข้อความผ่าน โทรศัพท์เคลื่อนที่ (SMS) ของนักจัดรายการ การเขียนกระทู้ในเว็บบอร์ด (Webboard) กระดาน สนทนาของโรงเรียน การเขียนไปรษณียบัตร จดหมายเข้ารายการ และมีผู้สนใจเข้ามาศึกษาและ

ประเมินผลการรับฟังในลักษณะการศึกษาดูงาน มีการจัดประชุมร่วมกันเพื่อรับฟังความคิดเห็นในลักษณะของการมีส่วนร่วม และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลระบุถึงการมีส่วนร่วมในการรับฟังว่า พฤติกรรมการเปิดรับฟังส่วนใหญ่รับฟังในช่วงเช้า เพราะต้องการฟังข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ใช้ชีวิตประจำวันมากที่สุด รองลงมาคือ เป็นข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่องานอาชีพ ผู้ฟังต้องการฟังรายการประเภทการเมืองมากที่สุด โดยการรับฟังรายการก็เป็นส่วนหนึ่งของมีส่วนร่วมในการประเมินผลรายการด้วย

5. การดำเนินงานด้านเทคนิค พบว่า ในด้านเทคนิคการจัดตั้งมีช่างเทคนิคของบริษัทเอกชนเข้ามาติดตั้งอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ประกอบด้วย เครื่องส่ง ห้องส่ง เสาอากาศ และอุปกรณ์ส่วนควบอื่น ๆ มีวิศวกรควบคุมการติดตั้งที่มีความเชี่ยวชาญในการติดตั้งอุปกรณ์วิทยุกระจายเสียงมาก่อน เมื่อเริ่มดำเนินการได้มอบหมายครู นักศึกษา แผนกแผนกไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ มีคุณวุฒิทางการศึกษา เป็นเจ้าหน้าที่กำกับและควบคุมเสียงการออกอากาศประจำวัน และได้ยึดแนวทางการส่งเครื่องกระจายเสียงตามหลักการที่กรมประชาสัมพันธ์กำหนด คือ เสาอากาศสูง 30 เมตร กำลังส่ง 30 วัตต์ และออกอากาศภายในรัศมี 15 กิโลเมตร โดยคณะกรรมการ ครู นักศึกษา นักจัดรายการ ผู้นำชุมชน และประชาชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านเทคนิคโดยเฝ้าฟังและรายงานผลการรับฟังหากพบคลื่นรบกวน

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพนิชยการสระบุรี

ปัญหาที่พบจากการศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชนเทคโนโลยีพนิชยการสระบุรี มีดังนี้

1. การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร
คณะกรรมการขาดการประชุมอย่างต่อเนื่อง
2. การระดมทุน
ผู้บริหารโรงเรียนเทคโนโลยีพนิชยการสระบุรีไม่ได้ตั้งงบประมาณวิทยุชุมชน
ต่อเนื่อง
3. การผลิตและจัดรายการ
ขาดความต่อเนื่อง และรายการยังไม่ตอบสนองความต้องการทุกกลุ่มเป้าหมาย
ในชุมชน
4. การรับฟังและการประเมินผลรายการ
ขาดบุคลากรปฏิบัติงานประจำในการประเมินผลการรับฟังอย่างแท้จริง
5. การดำเนินงานด้านเทคนิค
ขาดบุคลากรที่รับผิดชอบด้านเทคนิคโดยตรง

ข้อเสนอแนะ จากปัญหาที่ได้รับจากการศึกษานั้น ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขไว้ ดังนี้

1. การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร คณะกรรมการควรกำหนดการประชุมให้สม่ำเสมอ โดยกำหนดระยะเวลาการประชุมของคณะกรรมการแล้วแจ้งให้ทราบก่อนล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 15 วัน โดยให้มีการตอบรับผู้เข้าร่วมประชุมและหากไม่สามารถเข้าประชุมได้ให้เสนอชื่อผู้แทนเข้ามา หรืออาจจัดหาเพื่อประชุมสำหรับการประชุมทุกระดับ มีบุคลากรที่เป็นตัวแทนของชุมชนเข้ามีส่วนร่วมดำเนินการในรูปแบบการเป็นกรรมการ โดยการประกาศเชิญชวนผู้สนใจ หรือพิจารณาการคัดเลือกผู้มีความพร้อมให้ครบถ้วนทุกชุมชนในพื้นที่ออกอากาศ พิจารณานำข้อมูลผลการดำเนินงานมาวางแผนปรับปรุงเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง และเสนอผู้บริหารโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี การขาดการประชุมคณะกรรมการ ดำเนินการ
2. การระดมทุน ผู้บริหารโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีควรพิจารณากำหนดนโยบายและหามาตรการส่งเสริม ระดมทุน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น สรุปผลการดำเนินงานของคณะกรรมการ และจัดสรรเงินดำเนินการวิทยุชุมชนตามแผนปรับปรุง ควรจัดงบประมาณสนับสนุนออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากโรงเรียนเป็นรายปี และส่วนที่ 2 คืองบประมาณที่อุดหนุนจากการบริจาคของหน่วยงานภายในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ในวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี หรือ กำหนดแนวทางการระดมทุนเพื่อตั้งเป็นกองทุนดำเนินงานให้เกิดความต่อเนื่อง
3. การผลิตและจัดรายการ ดำเนินการแก้ไขปัญหาขาดความต่อเนื่องในการจัดรายการ ควรมีทีมงานที่รับผิดชอบดำเนินการทดแทนหรือสามารถผลิตรายการจากภายนอกเข้ามายังรายการในลักษณะใช้โทรศัพท์เข้ามาในห้องส่งได้ ควรเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้ามีส่วนร่วมผลิตและจัดรายการมากขึ้น และจัดอบรมเพิ่มพูนทักษะ
4. การรับฟังและการประเมินผลรายการ ขาดบุคลากรปฏิบัติงานประจำในการประเมินผลการรับฟังอย่างแท้จริง ควรดำเนินการแก้ไขโดยการของงบประมาณค่าตอบแทนเป็นลักษณะประจำแล้วทำการจัดจ้างบุคลากรที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานประจำวันก่อน
5. การดำเนินงานด้านเทคนิค การขาดบุคลากรที่รับผิดชอบด้านเทคนิคโดยตรง ควรดำเนินการจัดผู้ชำนาญการมาแนะนำ อบรม ให้ความรู้กับครู นักศึกษา ของงบประมาณค่าตอบแทนเป็นลักษณะประจำแล้วทำการจัดจ้างบุคลากรมาทำหน้าที่โดยกำหนดการตรวจสอบเป็นระยะ

อภิปรายผล

การนำเสนอในส่วนนี้ผู้วิจัยพบว่า มีแนวคิดในการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรี สอดรับกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในลักษณะอาสาสมัคร ซึ่งมีผลต่อการบริหารจัดการด้วยตนเอง ขอนำเสนอเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรี ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร การระดมทุน การผลิตและจัดรายการ การรับฟังและประเมินผลรายการ การดำเนินงานด้านเทคนิค ปัญหา และข้อเสนอแนะการดำเนินงานวิद्यุชุมชน

1.1 การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาการสระบุรี ซึ่งมีการจัดระบบโครงสร้างการบริหาร โดยมีการสรรหาคณะกรรมการ และสมัครใจ ทั้งผู้ที่อยู่ในโรงเรียน และในชุมชน มาทำหน้าที่เป็น คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ และคณะกรรมการฝ่ายสถานี ในลักษณะของการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน มีการกำหนดบทบาทการบริหารงานวิद्यุชุมชนเป็นสื่อกระจายเสียงในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชนเข้ามีส่วนร่วมเป็นกรรมการ โดยคณะกรรมการทั้ง 2 ชุด ในระยะเริ่มแรกมีการจัดประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนงานติดตามงาน และจัดกิจกรรมเพื่อชุมชน ต้องการให้ชุมชนเข้าใช้ประโยชน์ในการเป็นช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ตามหลักการวิद्यุชุมชนทั่วไป ที่คณะกรรมการต้องมาจากคนชุมชน ร่วมดำเนินการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ ในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการวิद्यุชุมชน และให้ประชาชนเข้ามาเป็นอาสาสมัคร และสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2545:10) ระบุในคู่มือวิद्यุชุมชน (FNS) แต่ในการดำเนินงานระยะต่อมาพบว่า คณะกรรมการทั้ง 2 คณะ เกิดความไม่คล่องตัวในการปฏิบัติงาน เนื่องจากติดภารกิจงานประจำ ทำให้การนัดหมายประชุมไม่ครบ การประชุมต้องเลื่อนหรือยกเลิก ส่งผลต่อคณะกรรมการคนอื่น นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ในสัดส่วนของการเป็นกรรมการที่มาจากผู้นำชุมชนและประชาชนยังมีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับ คณะกรรมการที่มาจากผู้ที่อยู่ในสถานศึกษา เนื่องจากพื้นที่เขตบริการรับฟังวิद्यุชุมชนแห่งนี้ มีพื้นที่ครอบคลุมชุมชนใหญ่ที่มีทั้งชุมชนคนมีฐานะ ชุมชนแออัด ชุมชนค้าขาย และชุมชนเกษตรกรรม การคัดเลือกตัวแทนให้ครบตามกลุ่มเป้าหมายจึงกระทำได้ยาก สอดคล้องกับสรุปรายงานของเทศบาลเมืองสระบุรี ประจำปี 2550

1.2 การระดมทุน

จากการศึกษา พบว่า การจัดตั้งวิद्यุชุมชนแห่งนี้จัดตั้งด้วยเงินของโรงเรียนในจำนวนค่อนข้างสูง เพราะผู้บริหารมีความประสงค์ให้อุปกรณ์มีคุณภาพซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของ

เสียงที่ฟังแล้วมีความรื่นรมย์ และโรงเรียนมีเงินทุนดำเนินการเพียงพอ การระดมทุนในการจัดตั้งวิทยุชุมชนแห่งนี้จึงไม่มี การระดมทุนในการจัดตั้งก็ไม่ใช่เงื่อนไขในการจัดตั้งวิทยุชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนได้ใช้เงินจากการจัดสรรให้ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนมาดำเนินการ หลังจากเริ่มดำเนินการแล้ว ก็ยังใช้ทุนดำเนินการเพื่อบริหารจัดการการเงินในส่วนของฝ่ายประชาสัมพันธ์ หากมองในแง่ของความพร้อมของโรงเรียนน่าจะเป็นผลดี และเป็นแนวคิดของผู้บริหารที่ไม่ประสงค์ระดมทุน ด้วยเกรงว่าในอนาคตหากมีผู้ที่สนับสนุนหรือบริจาคเงินเพื่อจัดตั้ง อาจจะเข้ามาใช้ประโยชน์เพื่อการเมืองหรือการอื่นใดที่จะทำให้การบริหารเกิดความไม่คล่องตัวได้ แต่ระยะต่อมา มีนักจัดรายการเข้ามาร่วมจัดรายการก็ได้บริจาคเงินเข้ามาสมทบแต่ก็ไม่ต่อเนื่อง ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนเห็นว่า เมื่อไม่มีการระดมทุน หรือไม่มีกองทุน สำหรับดำเนินการต่อเนื่อง ก็จะไม่สามารถทำให้การดำเนินงานเกิดความคล่องตัวได้ เรื่องนี้ เป็นจุดต่างจากหลักการดำเนินงานวิทยุชุมชนในหลายๆ แห่ง ที่ ระบุว่ารายได้หรือทุนที่จะจัดตั้งหากต้องการระดมทุนจะต้องมาจากหลายแหล่งเพื่อความเป็นอิสระของวิทยุชุมชน หากคณะกรรมการทั้ง 2 ชุด มีนโยบายร่วมกันในเรื่องนี้ ก็อาจมีการระดมทุนที่สามารถรับมาโดยไม่ต้องมีเงื่อนไขข้อแลกเปลี่ยนด้วยก็ได้ ภาพรวมแล้ว วิทยุชุมชนแห่งนี้พบปัญหาน้อย แต่หากพิจารณาในระยะยาวอาจจะจำเป็นต้องจัดหาทุนหรือเพิ่มงบประมาณจากส่วนอื่น ๆ เข้ามาสนับสนุนเพื่อให้การบริหารงานเกิดความคล่องตัวมากขึ้น

1.3 การผลิตและจัดรายการ

จากการศึกษารายการวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพนิชยการสระบุรี พบว่า มีลักษณะของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม นำเสนออย่างหลากหลาย ทั้ง ประเภทความรู้ บันเทิง ข่าว และสาระณะ ตลอดจนมีการสะท้อนข้อคิดเห็นและการร้องทุกข์ การนำเสนอรายการไม่มีรูปแบบที่ที่แน่นอน การผลิตและจัดรายการได้ปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และเป็นการแสดงบทบาทรายการวิทยุชุมชน ตามความคาดหวังของชุมชน รวมทั้ง การให้สื่อวิทยุชุมชนเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสาร เป็นกระบอกเสียงของชุมชนในการบอกกล่าวเรื่องราวต่างๆ ในการพัฒนาชุมชน และเป็นสื่อวิทยุชุมชนที่มุ่งบริการสาธารณะ ไม่ได้มุ่งหวังผลกำไร และยังเป็น การประสานความคิดเห็นที่มีความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ รูปแบบการนำเสนอรายการวิทยุชุมชนจึงไม่สามารถมีเพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์และความต้องการของชุมชน โดยคณะกรรมการ เปิดโอกาสให้ ครู นักศึกษา นักจัดรายการ ผู้นำชุมชน และ ประชาชนที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมผลิตและจัดรายการ ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากการที่ผู้บริหารของโรงเรียนได้มอบหมายให้ ครู นักศึกษา ลงพื้นที่พบปะผู้นำชุมชนและประชาชน สอดถามความต้องการที่จะให้วิทยุชุมชนแห่งนี้ผลิตรายการประเภทใด ช่วงเวลาใด เพื่อให้ตรงต่อความต้องการของผู้ฟัง ซึ่งเป็น 1 ในกระบวนการมีส่วนร่วมที่ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับหลักการดำเนินงานวิทยุชุมชนซึ่ง รุจิรา สุภาพ (2542 : 19) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนาความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชน พบว่าประชาชนเข้าร่วมในการสร้างสื่อใน 3 ระดับ คือ ระดับผู้รับสาร ระดับผู้ผลิต และระดับวางแผน ระดับผู้รับสารจะมีการเข้า

ร่วมในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นมากที่สุด ส่วนการเข้าร่วมในระดับผู้ผลิตมีการเข้าร่วมในขั้นตอนของการผลิต และในส่วนของการวางแผนประชาชนมีส่วนร่วมน้อยลงเพราะ รายการทั้งหมด เป็นไปตามข้อเสนอของผู้ฟังในพื้นที่ทั้งหมด และยังสมัครเข้ามาร่วมผลิตและจัดรายการ ในช่วงเวลาที่ว่างด้วย สำหรับอัตราส่วนของการดำเนินรายการแต่ละประเภท ก็อยู่ในปริมาณเท่าๆกัน คือ ร้อยละ 25 เห็นได้ว่า ผู้นำชุมชน และประชาชน มิได้เป็นเพียงผู้ฟังรายการเท่านั้น ยังร่วมจัดและผลิตรายการด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ปรัชญาของวิถุชุมชนที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วม คือ ประชาชนต้องเข้ามาดำเนินงานปัจจุบันวิถุชุมชนประชาชนจึงเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและเนื้อหาของรายการของวิถุชุมชนก็ทำเพื่อประโยชน์ของชุมชน วิถุชุมชนจึงเป็นวิถุที่ชุมชนทำเพื่อตนเอง ซึ่งองค์การยูเนสโกได้ให้ปรัชญาของวิถุชุมชนไว้ คือ ต้องให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ต้องเป็นวิถุที่ประชาชนมีการบริหารจัดการด้วยตนเอง และเป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย ทั้งในด้านการเป็นผู้ฟังรายการ ซึ่งผู้ฟังสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ทั้งในลักษณะการส่งจดหมายไปรษณียบัตรเข้ารายการ การส่งข้อความสั้น (SMS) ทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ หรือการโทรศัพท์โดยตรง (Phone – in) เข้ารายการ เป็นต้น แนวทางเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีได้เป็นอย่างดี

ประเด็นการมีส่วนร่วมในการผลิตและจัดรายการของชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัยของทิวาพร แสนเมืองชิน (2543:11) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยหน่วยการวิถุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา” ว่า ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ทั้งระดับการติดตามฟัง การร่วมผลิตวางแผนและการบริหาร เพียงแต่การบริหารเป็นเรื่องที่การทำได้ยากกว่าการเข้าร่วมในลักษณะอื่นๆ แต่สิ่งที่พบว่ายังเป็นอุปสรรค คือ เนื้อหาของรายการยังไม่ตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่มากนัก

1.4 การรับฟังและประเมินผลรายการ

การรับฟังหรือประเมินผลรายการซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการดำเนินการวิถุชุมชน เนื่องจากวิถุชุมชนจัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของชุมชน รายการของวิถุชุมชนแห่งนี้ ออกอากาศไปในแต่ละชั่วโมง นักจัดรายการจะทำการสำรวจการรับฟังและประเมินผลรายการเองอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อตรวจสอบผลการรับฟังว่าสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือคนในชุมชนได้เพียงใด ซึ่งเป็นเรื่องที่ดี ในความจริงตามบทบาทหน้าที่ ที่คณะกรรมการกำหนด ได้มีการมอบหมายบุคลากรให้ทำหน้าที่ แต่ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากบุคลากรติดภารกิจประจำ นอกจากนี้ ประชาชนในฐานะผู้รับฟัง ก็ได้มีส่วนร่วมตามหลักการของวิถุชุมชน ที่ต้องประเมินผลการเข้าถึงและความสนใจในการรับฟังของผู้ฟัง โดยการประเมินผลรายการ การประเมินผลการมีส่วนร่วมในวิถุชุมชนในระดับต่างๆ และ การประเมินผลการทำบทบาทหน้าที่ของวิถุชุมชน นักจัดรายการส่วนใหญ่พูดในประเด็นสาธารณะ เคารพในสิทธิ เสรีภาพ บุคคลอื่น ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติไว้

1.5 การดำเนินงานด้านเทคนิค

จากการศึกษาพบว่า อุปกรณ์เครื่องส่ง ห้องส่งและอุปกรณ์ส่วนควบอื่น ๆ ของวิทยุชุมชนแห่งนี้ มีประสิทธิภาพสูง การติดตั้งดำเนินการในระริเริ่มต้น มีช่างจากบริษัทเอกชนเข้ามาดำเนินการ และออกอากาศตามข้อกำหนดของวิทยุชุมชน คือ เสาอากาศสูง 30 เมตร กำลังส่ง 30 วัตต์ รัศมีการออกอากาศ 15 กิโลเมตร และเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2548 เรื่องการแก้ไขปัญหาวิทยุชุมชน ระหว่างดำเนินการมีครู นักศึกษา แผนกไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์เป็นดูแล ไม่พบอุปสรรคในการเกิดคลื่นรบกวนแต่อย่างใด ส่วนการบริหารจัดการ บางครั้งเกิดปัญหาที่เป็นผลกระทบทางเทคนิค จากการเกิดกระแสไฟฟ้าเกินและกระแสไฟฟ้าตก ทำให้ต้องจัดหาอุปกรณ์มาป้องกันความเสียหายผลดีตามมาคือมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

ประกอบกับ ปัจจุบัน มีผู้ประกอบการวิทยุชุมชนจำนวนมาก และส่งคลื่นแรง ทำให้มีคลื่นรบกวนเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ บางครั้ง รบกวนคลื่นวิทยุการบินจนทำให้สถานีวิทยุชุมชนหลายแห่งถูกสั่งเปิดไปเป็นจำนวนมาก แต่วิทยุชุมชนแห่งนี้ ดำเนินภายใต้กรอบวิทยุชุมชนโดยเคร่งครัด นับว่าเป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งในการดำเนินการ และมีครู นักศึกษา แผนกไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์มีส่วนร่วมเข้ามาดูแล ทำให้ประหยัดงบประมาณในการจัดจ้างบุคลากร แต่ผลที่พบต่อมาคือบางครั้ง โรงเรียนปิดภาคเรียน ครูและและนักศึกษาติดภารกิจประจำทำให้ไม่สามารถมาปฏิบัติงานได้

ข้อเสนอแนะการดำเนินงานในปัจจุบัน

1. ผู้เกี่ยวข้องควรพิจารณาปรับโครงสร้างคณะกรรมการ ให้มีผู้แทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการมากขึ้น โดยใช้การประสานงานผ่านผู้นำชุมชนที่สนใจเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ
2. กำหนดบทบาทและขอบเขตของคณะกรรมการแต่ละชุดให้ชัดเจน พร้อมกำหนดกรอบระยะเวลาการประชุมและมีบันทึกการประชุมและแจ้งมติการประชุมไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ
3. ทำการประเมินผลการดำเนินงานวิทยุชุมชนทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องและนำเสนอผู้บริหารเพื่อกำหนดนโยบายพัฒนาปรับปรุง
4. ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมฟังรายการมากขึ้น โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างจริงจัง
5. โรงเรียนควรหามาตรการในการส่งเสริมการระดมทุน โดยให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อบริหารจัดการวิทยุชุมชนที่มีความคล่องตัว
6. คณะกรรมการและผู้เกี่ยวข้อง ร่วมพิจารณาจัดหลักสูตรการฝึกอบรมเพิ่มประสิทธิภาพ ผู้ผลิตรายการ ผู้จัดรายการ ผู้ประกาศ ช่างเทคนิค เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในลักษณะทีมงานประจำวิทยุชุมชน โดยบุคลากรเหล่านี้ต้องมีความรู้และประสบการณ์เช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติงานในกระแสหลัก

7. ผู้เกี่ยวข้องพิจารณาผลิตรายการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่บริการในลักษณะรายการที่มีความใกล้ชิดกับความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีสัดส่วนมากขึ้น อาทิ รายการที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนในลักษณะการเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้แทนชุมชนแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ท้องถิ่นของตนเอง

รายการที่ส่งเสริมการให้บริการชุมชน ท้องที่ ท้องถิ่น ที่กำลังประสบปัญหาหรือรอการแก้ไข โดยเบื้องต้นจะต้องศึกษาว่าแต่ละชุมชนประสบปัญหาหรือรอการแก้ไข โดยเบื้องต้นจะต้องศึกษาว่าแต่ละชุมชนประสบปัญหาอะไร จากนั้นวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสื่อสารจะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางที่จะต้องรายงานปัญหาไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือดำเนินการอื่นใดที่ไม่ขัดต่อการดำเนินงานตามหลักการวิทยุชุมชน

รายการประเภทที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ใกล้ตัวประชาชนโดยมีเทคนิคการนำเสนอที่กลุ่มผู้ฟังสามารถเข้าถึงเข้าใจในเนื้อหาง่าย ๆ

รายการประเภทที่ให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเพื่อประเมินผลรายการวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสื่อสาร เนื่องจากปัจจุบันมีรายการที่ออกอากาศในแต่ละสัปดาห์ ซึ่งมี 17 รายการ ยังไม่มีการประเมินผล แบบเจาะลึกว่ารายการแต่ละรายการสามารถตอบสนองกลุ่มผู้ฟังได้มากน้อยเพียงไร ทั้งนี้ เป้าหมายของการประเมินในส่วนนี้ คือ เพื่อ จะ เพิ่ม ลด หรือตัดรายการ ตลอดเป้าหมายในการพัฒนารายการให้มีประสิทธิภาพ

ประกอบกับปัจจุบัน มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และ ประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ พุทธศักราช 2551 แล้ว ผู้บริหารของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสื่อสาร ต้องศึกษาในรายละเอียด เนื่องจากมีผลต่อการประกอบการ และเป็นการเตรียมความพร้อมเข้าสู่การดำเนินงานวิทยุกระจายเสียงที่ถูกต้องตามกฎหมายต่อไป.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ; และคณะ. (2543). *สื่อเพื่อชุมชน การประมวลเพื่อความรู้*. กรุงเทพมหานคร.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). *คู่มือวิทยุชุมชน (FNS) ปรัชญา แนวคิดและหลักการวิทยุชุมชน*. สาระ
สังเขปออนไลน์ สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2548, จาก [Http : www.Thai-big.org/download.asp](http://www.Thai-big.org/download.asp).
- คม สัมพันธ์รักษ์. (2548). *การศึกษาความเป็นมาและการบริหารจัดการของสถานีวิทยุชุมชนในจังหวัด
ชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต(การสื่อสารมวลชน)กรุงเทพฯ: คณะนิเทศ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- จิระวรรณ ตันกรานนท์. (2542). *การมีส่วนร่วมและบทบาทผู้นำชุมชนชาวไทยภูเขาในการจัดการ
วิทยุชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต(การประชาสัมพันธ์)
กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- จุมพล รอดคำดี. (2542). *วิทยุกระจายเสียงชุมชนของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน*. อุบลราชธานี:
ศิริธรรมออฟเซต.
- เจริญ ภัสระ. (2540, พฤษภาคม). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ*. วารสาร
สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย. ปีที่ 12(5): 1-3
- ทิวาพร แสนเมืองชิน. (2543). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านรายการวิทยุชุมชน
สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร
มหาบัณฑิต(การสื่อสารมวลชน)กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร
- นภาพรณ อัจฉริยะกุล. (2531). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทยุโทรทัศน์ หน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- นาฏยา เสวกแก้ว. (2541). *บทบาทของวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรีต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม
และทรัพยากรธรรมชาติ*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต(นิเทศศาสตร์
พัฒนาการ)กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- ประกิจ อาษา. (2548). *ความต้องการของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ที่มีผลต่อการ
รับฟังวิทยุชุมชนมหาวิทยาลัยรังสิต*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต(นิเทศศาสตร์
พัฒนาการ)กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- ประภากร ดลกิจ. (2544). *การวิเคราะห์การจัดรายการวิทยุชุมชน สร้างสรรค์จินตบุรี*. วิทยานิพนธ์
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต(นิเทศศาสตร์พัฒนาการ)กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.ถ่ายเอกสาร

- พิชญา รัตนพล. (2540) พฤติกรรมการสื่อสาร ความคาดหวังผลประโยชน์และความน่าเชื่อถือของ
รายการสถานีวิทยุเพื่อสังคมและชุมชน. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต
(นิเทศศาสตร์)กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- พีระ จิโรโสภณ. (2547). *ทฤษฎีสื่อมวลชนตามแนวทฤษฎีวิพากษ์*. ในประมวลสาระและแนวการ
ศึกษาชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 10 นนทบุรี.
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิเทศศาสตร์.
- รุจิรา สุภาษา. (2542). *การสร้างสื่อแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมขององค์กร
พัฒนาเอกชน*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต(การสื่อสารมวลชน)
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- ลีลาวดี วัชโรบล. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในวิทยุชุมชน : กรณีศึกษาวิทยุชุมชนคน
เมืองปทุม ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร
มหาบัณฑิต(นิเทศศาสตร์)กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.ถ่ายเอกสาร
- วีระวรรณ ยังกิจการ. (2545). *การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุเพื่อ
ชุมชนของจังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารมวลชน)
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย คณะนิเทศศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.ถ่ายเอกสาร
- สมควร กวียะ. (2546). *การสื่อสารมวลชน บทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ*.
พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โกสินทร์.
- ลีปนพนธ์ เกตุทัต. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และบทบาใหม่*.
วิทยาจารย์. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- สุรินทร์ แปลงประสพโชค. (2534). *การทดลองจัดวิทยุกระจายเสียงชุมชนสำหรับชุมชนชนบทใน
เขตชานเมืองจังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต(การประชาสัมพันธ์)
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.ถ่ายเอกสาร
- แสงทอง อนันตภักดิ์. (2547). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานวิทยุชุมชนศึกษาในพื้นที่
จังหวัดอุบลราชธานี*. รายงานการศึกษาวิชานิเทศศาสตร์ หลักสูตรนิเทศศาสตรมหา
บัณฑิต (นิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมา-
ธิราช.ถ่ายเอกสาร
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2539). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8
(พ.ศ.2540 – 2544)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2543). *แผนพัฒนาการศึกษาเอกชน ฉบับที่ 4
(พ.ศ.2540 – 2544)*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2539). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)*. กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพรินติ้ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2540). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์.
- อรรถรณ ปิณฑิโรวาท. (2545). *การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของประชาชนในวิทยุชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดระยอง*. กรุงเทพฯ: สภาวิจัยแห่งชาติ.
- Chapin, F.S. (1977). *Handbook of Research Design and Social Measurement*. 3rd ed. New York: Longman. ถ่ายเอกสาร.
- Hochheimer. John L. (1991). *Oranizing Communicaty – Based Popular Radio:Coming to Terms with Some Inevitable Promblems*. Internatonal Commnication Assocation. 23-27 May, 1-26
- Johnson, Phylis; & Thomas A.Birk. (1993). *Black/Urban Radio's Community Service Mission;Participation in Education Issues and Events*. Equity & Excellence in Education. 26: 41-47.
- Kasperson, Roger E. ; & Breitbart Myrna. (1974). *Participation, Decentralization and Advocacy Planning*. Washington D.C.: Association of Amarican Geographers. ถ่ายเอกสาร.

ภาคผนวก

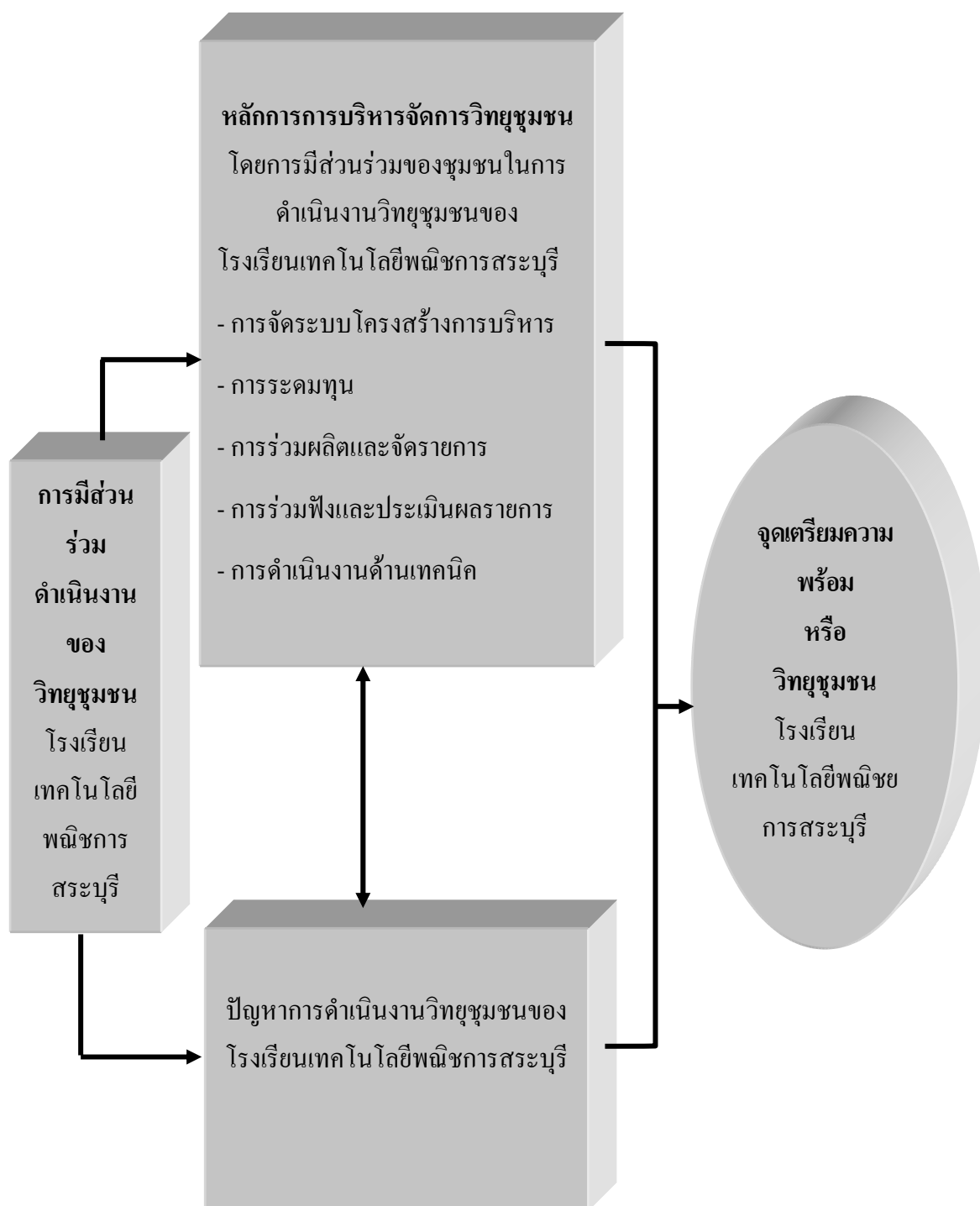
ภาคผนวก ก

แผนผัง

การดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี

F.M. 107.75 MHz

แผนผังการดำเนินงานวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพนิชการสระบุรี
ระบบคลื่นความถี่ F.M. 107.75 MHz

ภาคผนวก ข

รายชื่อ

วิทยุชุมชนในจังหวัดสระบุรี ที่สมัครเข้าร่วมเครือข่ายกับกรมประชาสัมพันธ์
ณ สำนักประชาสัมพันธ์เขต 8 กาญจนบุรี

รายชื่อวิทยุชุมชนในจังหวัดสระบุรี
ที่สมัครเข้าโครงการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนของกรมประชาสัมพันธ์
ณ สำนักประชาสัมพันธ์เขต 8 กาญจนบุรี

1. อำเภอเมืองสระบุรี 19 แห่ง

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M..... MHz	ผู้บริหาร วิทยุชุมชน	ที่อยู่	โทร.
1.	คนสระบุรี	99.25	นายบุญเทียม กุหลาบ	16/35 ถ.เทศบาล 1 ต.ปากเพรียว อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-1780-3044 0-3622-1921 F.0-3622-1921
2.	คนกลางเมือง	100.75	นายอดิเรก ใจวัฒนาสวัสดิ์	352/4 ถ.พิชัยณรงค์ สงคราม ต.ปากเพรียว อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-1836-9937 0-3631-9355 F.0-3631-9355
3.	เมืองสระบุรี	106.25	นายเฉลิมโชค จักขุนิน	7 หมู่ 7 ต.ตลิ่งชัน อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	0-81563-2877 0-3624-8132
4.	วาไรตี้เรดิโอ	98.20	นายอำนาจ รุ่งเรือง	26 ม.4 ต.ตะกุด อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-1860-5076 0-3625-3142-3 F.0-3639-1393
5.	เพื่อคนรัก สุขภาพ	104.75	นายพึงเจ สังข์สุวรรณ นายประมาณ จุลภมร	56 ถ.เทศบาล 3 ต.ปาก เพรียว อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-4018-6422 0-3621-1600 F.0-3621-2038
6.	คนเขาคูบา	91.25	นายเหนียม สุทธิยา	131/39 ซอย 1 ถ.พิชัยณรงค์สงคราม ต.ปากเพรียว อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-3893-2287 08-6791-4732 0-3622-0500
7.	Love Station	F.M. 102.20 MHz	นายณรงค์ศักดิ์ อัสนี	211/17-18 ถ.สุตบรรทัด ต.ปากเพรียว อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-9743-5444 0-36-315140-4 F.0-3622-1441
8.	เทคโนโลยี พาณิชยการ สระบุรี	F.M. 107.75 MHz	นายปัญญา คุณประทุม	232 ถ.พิชัยณรงค์ สงคราม ต.ปากเพรียว อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-9413-1572 0-3631-3773
9.	สระบุรีพัฒนา	101.40	นางลักขมณ เทียมลม	64 ม. 2 ต.หนองยาว อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	0-3630-2919

ลำดับที่	ชื่อจุดปฏิบัติการวิทยุชุมชน	ความถี่ F.M..... MHz	ผู้บริหารวิทยุชุมชน	ที่อยู่	โทร.
10.	มหาชนเพื่อคนสระบุรี	107.40	นายอนันต์ องค์กรานันท์	16/20-21 อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-1682-8684 0-3631-780
11.	นานาชาติเซนต์จอห์นแมรี่	91.75	นายภคคี มั่งมีวัฒนา นายวสันต์ สุขโสภณ	131 ต.หนองยาว อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-1539-2963 0-3621-8660-8 F.0-3622-5445
12.	พีเรดิโอ	101.75	นายพงษ์ศักดิ์ ตันทวีระศักดิ์	118/356 ถ.สุตบรรทัด อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-1619-5555 0-3631-4695
13.	คนเสื้อขาบ	103.90	นายศรีนวล ม้วนชื่น	88/8 ปริญญาทาวเวอร์ ถ.เทศบาล 3 ต.ปากเพรียว อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-4117-9730 0-3631-2171 F.0-3631-9670
14.	Saraburi City Radio	102.75	นายณรงค์ศักดิ์ พวงกุหลาบ	2/8 ม.6 ซอยพวงกุหลาบ ต.ตะกุด อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-6565-0043 0-3631-9072-4
15.	Saraburi City Radio	96.30	นายณรงค์ศักดิ์ พวงกุหลาบ	2/8 ม.6 ซอยพวงกุหลาบ ต.ตะกุด อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-6565-0043 0-3631-9072-4 F.0-3631-9074
16.	คนดลิ่งชัน	95.40	นายสมวงศ์ แสงทองย้อย	56/19 หมู่ 6 บ้านเขาบัวแก้ว ต.ดลิ่งชัน อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	08-1852-0085 0-3631-4812
17.	คนรักวัฒนธรรม	105.00	นางขันทอง ประทุมแก้ว	วัดหนองขริน อ.เมือง จ.สระบุรี หรือ บริษัทลูกทุ่งเน็ตเวิร์ก จำกัด 69/34 ม.12 ถนนพุทธมณฑลสาย 3 แขวง ศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ 10170	
18.	บริษัทลูกทุ่งเน็ตเวิร์ก	104.25	นายนภดล มากทอง	วัดหนองขริน อ.เมือง จ.สระบุรี หรือ บริษัทลูกทุ่งเน็ตเวิร์ก จำกัด 69/34 ม.12 ถนนพุทธมณฑลสาย 3 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขต ทวีวัฒนา กรุงเทพฯ 10170	

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M.. MHz	ผู้บริหารวิทยุ ชุมชน	ที่อยู่	โทร.
19	คลื่นแห่งความรัก	90.10	นายพรต มั่นคง	ห้างทวีกิจคอมเพล็กซ์ ชั้น 1 ต.ปากเพรียว อ.เมือง จ.สระบุรี 18000	036 – 308018

2. อำเภอมวกเหล็ก 5 แห่ง

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M.. MHz	ผู้บริหารวิทยุ ชุมชน	ที่อยู่	โทร.
20.	ตำบลชัยสนุ่น	104.25	นายประจัญ คำสง่า	151 หมู่ 13 ต.ชัยสนุ่น อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี 18220	08-1780-8701 F.0-3690-2113
21.	มวกเหล็กสมาย เรดิโอ	88.50	นายกฤษณ์ มา อินทร์	242ม.1 ครัวอัญชลีลาบเปิด ต.มิตรภาพ อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี 18180	08-1946-8608 0-3632-7277
22.	คนมวกเหล็ก	92.00	นายเฉลิมวิทย์ เฟลินศิริ	58/10 ม.9 ต.มิตรภาพ อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี 18180	08-9806-2516 0-3634-1878
23.	วิทยุชุมชนลำ พญากลาง	89.55	นายประเสริฐ เศษจันทัก (สหกรณ์โคนม)	59 ม.18 ต.ลำพญากลาง อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี 30130	08-9900-1768 08-9900-1109
24.	วิทยุชุมชนคนรัก มวกเหล็ก	101.25	จ.ส.อ.ธนสมบัติ แสงสีดา	อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี 30130	08-7337-8739 0-3634-5215

3. อำเภอเสาไห้ 1 แห่ง

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M.. MHz	ผู้บริหารวิทยุ ชุมชน	ที่อยู่	โทร.
25.	เพื่อนสระบุรี (Buddy Radio)	93.25 z	นายอัศกร โกมลสุบิน	5/3 ม.3 ต.สวนดอกไม้ อ.เสาไห้ จ.สระบุรี 18160	08-1850-5824 0-3627-1423-5 F.0-3627-1423

4. อำเภอพระพุทธบาท 5 แห่ง

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M.. MHz	ผู้บริหารวิทยุ ชุมชน	ที่อยู่	โทร.
26.	ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน พระพุทธบาท	91.25	นายสมจิตร คชฤทธิ์	96/12 หมู่ 8 ต.ธารเกษม อ.พระพุทธบาท จ.สระบุรี 18120	08-9501-3696 0-3632-3126 F.0-3626-7224

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M.. MHz	ผู้บริหารวิทยุ ชุมชน	ที่อยู่	โทร.
27.	พระพุทธรบาท ราชพฤกษ์	93.50	นายเศรษฐพงษ์ พันธุ์รักษ์	หมู่บ้านราชพฤกษ์ ต.ขุน โหล่น อ.พระพุทธรบาท จ.สระบุรี 18130	08-1946-4044 0-3632-2151 F.0-3642-2744
28.	ธารเกษมเพื่อ ข่าวสาร และการอาชีพ	101.25	นายกฤษฎาวงศ์ สิงห์ทอง	5 ม. 3 ถ.สายตรี ต.ธารเกษม อ.พระพุทธรบาท จ.สระบุรี 18120	08-6613-8808 0-3626-9502 F.0-3626-9502
29.	คนชนเมือง (ตำบลพุกร่าง)	99.50	นายวัชรพล แก้ว ดี	35 / 4 ม.6 ต.พุกร่าง อ.พระพุทธรบาท จ.สระบุรี 18120	08-1509-5124 0-3620-1599 F.0-3620-1655
30.	Sky Radio		นายวุฒิชัย พาณิชสาลีน	44/4 หมู่10 ต.ธารเกษม อ.พระพุทธรบาท จ.สระบุรี 18120	036-323679 086-5452255

5. อำเภอแก่งคอย 5 แห่ง

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M.. MHz	ผู้บริหารวิทยุ ชุมชน	ที่อยู่	โทร.
31.	ร่วมด้วยช่วยกัน	105.75	นางรัตนธาร์อร ชฎากิจ	47 ซอย 2 ถ.พระพายัพ ต.แก่งคอย อ.แก่งคอย จ.สระบุรี 18110	08-5195-3058
32.	คนทับกวาง	88.60	นางวิษณี แก้ว สาร	59/234 ถ.มิตรภาพ ต.ทับกวาง อ.แก่งคอย จ.สระบุรี 18110	08-7918-7100 0-3627-3120 F.0-3632-9900
33.	วิทยุชุมชนคน อำเภอแก่งคอย	90.50	นางสาวพัทยา ชฎากิจ	6/1 ม.8 ต.บ้านป่า อ.แก่งคอย จ.สระบุรี 18110	08-7400-4229 0-3632-0209 F.0-3632-0286
34.	วิทยุชุมชนสถานี วิทยุ 45 ซอย 5 (แก่งคอย)	106.75	นางเพ็ญแข แจ้ง จิตต์	45 ถ.สุตบรรทัด ต.แก่งคอย อ.แก่งคอย จ.สระบุรี 18110	0-3624-8256 F.0-3625-2011
35.	วิทยุชุมชนคน ภูธร	99.75	นายประทวน เปล่งปลั่ง	23/1 ม.5 ต.หินซ้อน อ.แก่งคอย จ.สระบุรี 18110	08-9980-8404

6. อำเภอเฉลิมพระเกียรติ 5 แห่ง

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M.. MHz	ผู้บริหารวิทยุชุมชน	ที่อยู่	โทร.
36.	Triple Star Radio	. 87.75	นายกัมพล ญูทันกาศ	52/314 ม.10 ต.ห้วยบง อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี 18000	08-1587-5975 0-3636-9469 F.0-3636-9469
37.	บ้านเพรียววา	97.75	นายอนันต์ อินทสอน	13 ม. 1 ต.ผึ้งรวง อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี 18000	08-1384-6811
38.	ตำบลหน้าพระ ลาน	105.10	นางมะปราง พ่วงพูล	615/5 ม. 2 ต.หน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี 18000	0-3634-7002 0-3633-4208
39.	คนผึ้งรวง	99.75	นายสมบัติ ท้าวครุฑ	27 หมู่ 1 ต.ผึ้งรวง อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี 18000	
40.	คนหนองหว้า	89.25	นางสาวทัศนีย์ ฟองสมุทร	25 หมู่ 7 ต.พุดแดง อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี 18000	08-4078-3694 0-3622-7005

7. อำเภอหนองแค 6 แห่ง

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M.. MHz	ผู้บริหารวิทยุชุมชน	ที่อยู่	โทร.
41.	คนหินกอง	97.25	นายฉัตรชัย ไทยบรรเทิง	9/3 ม.3 ถ.สุวรรณศร ต.โคกแย้ อ.หนองแค จ.สระบุรี 18230	08-1852-1345 0-3638-9636 F.0-3630-5795
42.	คนไผ่ธรรม	103.25	นายสวัสดิ์สมล มิตรธีรโรจน์	25/2 ถ.สุวรรณภูมิ ม.1 ต.โคกแย้ อ.หนองแค จ.สระบุรี 18140	08-9425-5229 0-3637-9428
43.	ศรีปทุม	106.65	นายศุภวัชร สงวนพรรค	30 ม.8 ต.หนองโรง อ.หนองแค จ.สระบุรี 18140	0-3632-6103 08-1853-6935
44.	คนรักถิ่น	92.75	นายณรงค์เวทย์ สงวนพรรค	9/1 ม.6 ต.กุ่มหัก อ.หนองแค จ.สระบุรี 18140	08-1254-0779 0-3629-1962
45.	คน OTOP	92.50	นายณรงค์เวทย์ สงวนพรรค	ที่ว่าการอ.หนองแค อาคารสำนักงาน สหกรณ์ 1 ตำบล 1ผลิตภัณฑ์	08-1254-0779 0-3629-1962

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M.. MHz	ผู้บริหารวิทยุชุมชน	ที่อยู่	โทร.
46.	สวรรค์บ้านนา	95.25	นายชัยนาจ เกิดศิลป์	21/1 หมู่ 6 ตรงข้าม วัดหนองผักชีเหนือ ถ.สุวรรณศร ก.ม.4 ต.โคกแย้ อ.หนองแค จ.สระบุรี 18230	08-1988-0127 0-3630-5362

8. อำเภอบ้านหมอ 5 แห่ง

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M.. MHz	ผู้บริหารวิทยุชุมชน	ที่อยู่	โทร.
48.	คนบ้านหมอ	92.75	นายจิตติวุฒิ ปัญญาภาวิน	146/5 ม.5 ต.บ้านหมอ อ.บ้านหมอ จ.สระบุรี 18130	0-3620-1254 F.0-3620-2334
48.	คนอารมณ์ดี	94.10	นายพรต มั่นคง	137/1 ม.10 ต.บ้านหมอ อ.บ้านหมอ จ.สระบุรี 18130	08-7170-3080 0-3620-2448 F.0-3620-2123
49.	ท่าลาน (กลุ่มผู้นำชุมชน ท่าลาน)	100.25	นายสมบัติ คงแสงชู	66/10 ม. 3 ต.บ้านคร้ว อ.บ้านหมอ จ.สระบุรี 18270	08-1994-0722 08-5187-4714 0-3633-1121
50.	คนไผ่ขวาง	106.75	นายรัตนชัย เขียว มณี	อบต.ไผ่ขวาง ม. 1 ต.ไผ่ขวาง อ.บ้านหมอ จ.สระบุรี 18130	08-3602-1461 0-3620-8494 F.0-3620-7567
51.	พิทักษ์บ้านหมอ	99.85	นางมยุรี พินิจศักดิ์	108/29 หมู่ 9 ต.บางโขมด อ.บ้านหมอ จ.สระบุรี 18130	08-4634-2590

9. อำเภอวังม่วง 3 แห่ง

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M.. MHz	ผู้บริหารวิทยุชุมชน	ที่อยู่	โทร.
52.	คนวังม่วง	100.75	นายทินกร จันทรดี (ดีเจหนุ่มเมืองลพ)	297 ม.1 ต.คำพราน อ.วังม่วง จ.สระบุรี 18220	08-7122-6200 0-3635-9437
53.	คนทำอ้อย	98.00	นายสมจิตร รุจิรวรรณ	บ.น้ำตาลสระบุรี 188 ม.1 ต.คำพราน อ.วังม่วง จ.สระบุรี	08-1946-1748 0-3635-9281 F.0-3635-9187
54.	คนบนดอย	95.75	นายสมจิตร รุจิรวรรณ	61 หมู่ 3 ตำบลวังม่วง อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี 18220	08-1946-1748 0-3635-9281 F.0-3635-9187

10. อำเภอวิหารแดง 3 แห่ง

ลำดับ ที่	ชื่อจุดปฏิบัติการ วิทยุชุมชน	ความถี่ F.M.. MHz	ผู้บริหารวิทยุชุมชน	ที่อยู่	โทร.
55.	บ้านบางกง	94.75	นายขวัญชัย เกตุอำ	50/1 ม.9 ต.วิหารแดง อ.วิหารแดง จ.สระบุรี 18150	08-1852-2092 0-3635-5226
56.	ตำบลหนองสรวง	93.75	นายธนพณ ปิ่นชัยโย	1 หมู่. 2 ต.หนองสรวง อ.วิหารแดง จ.สระบุรี 18150	08-7405-4504 0-3629-2023 F.0-3629-2023
57.	วิหารแดง	92.25	นายสายัณห์ เทียนพงศกร	59/3 หมู่3 ต.เจริญธรรม อ.วิหารแดง จ.สระบุรี 18150	08-1353-7549 F.0-3636-5389

ภาคผนวก ค

การดำเนินการเตรียมความพร้อม

โครงการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน ของกรมประชาสัมพันธ์

การดำเนินการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน โครงการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนของกรมประชาสัมพันธ์

กรอบการดำเนินการ

1. เจตนารมณ์

หลักเกณฑ์นี้เป็นหลักเกณฑ์ชั่วคราวในการดำเนินการจัดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน เพื่อเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง และเตรียมความพร้อมในการเข้าถึงช่องทางการสื่อสารของชุมชน ทั้งในด้านเทคนิคและเครื่องมือ ด้านการผลิตรายการ และด้านการบริหารจัดการสมบัติสาธารณะที่เป็น คลื่นความถี่ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน และเพื่อสนับสนุนการปฏิรูปสื่อตามมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และหลักการสิทธิในการสื่อสารของประชาชน

2. หลักเกณฑ์ชั่วคราวการดำเนินการจัดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน

“ชุมชน” หมายความว่า กลุ่มคนหลากหลายที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกันภายใต้พื้นที่กระจายเสียง เดียวกัน

“จัดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน” หมายความว่า การประกอบกิจการวิทยุเพื่อบริการสาธารณะ ในพื้นที่การกระจายเสียงที่กำหนด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารที่ สนองตอบความต้องการของชุมชน รวมทั้งเชื่อมโยงสมาชิกของชุมชนผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้และ ทักษะคิด การสร้างความเข้าใจ ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วม ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

3. ลักษณะสำคัญของจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน

3.1 กลุ่มคนที่หลากหลายในพื้นที่กระจายเสียงสามารถเข้าถึงได้ง่าย เท่าเทียม และมี ส่วนร่วม ทุกขั้นตอน

3.2 เป็นสมบัติสาธารณะที่ชุมชนจัดตั้งและเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมทั้ง บริหารจัดการ ด้วยตนเอง

3.3 ใช้ระบบอาสาสมัครช่วยในการดำเนินการ

3.4 ไม่มุ่งหวังกำไรทางธุรกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นอิสระ ปราศจากการครอบงำ และ แทรกแซงจากกลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์โดยมิชอบ กลุ่มการเมือง และพรรคการเมืองทุกระดับ

3.5 เป็นช่องทางการสื่อสารสาธารณะที่สมาชิกในชุมชนมีบทบาทเป็นได้ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร

3.6 เป็นสื่อเพื่อประโยชน์ตามความต้องการของชุมชน และมุ่งสร้างโอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาส ในชุมชน

3.7 เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสาร เชื่อมโยงการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

4. หลักการจัดตั้งและดำเนินการของจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน

4.1 หลักการ

กลุ่มต่างๆ และสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการและโครงสร้างในการบริหาร จัดการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน การสนับสนุนการดำเนินการ การจัดทำผังรายการ การผลิต การออกอากาศ และการติดตามประเมินผลการดำเนินการ โดยได้รับความช่วยเหลือหรือร่วมมือในการพัฒนาทักษะจากหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานวิชาการ

4.2 การจัดตั้ง / การดำเนินการ

4.2.1 การจัดตั้ง

- จุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนที่ดำเนินการแล้วเข้าร่วมดำเนินการ ในนามกรมประชาสัมพันธ์ / กลุ่มบุคคลที่มีความพร้อมและประสงค์จะดำเนินการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนในนามกรมประชาสัมพันธ์
- ชุมชนประเมินความต้องการและหาข้อตกลงร่วมกันในการจัดตั้งจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน และการเข้าร่วมดำเนินการในนามกรมประชาสัมพันธ์
- กรมประชาสัมพันธ์ตรวจสอบ รับรองมาตรฐานทางเทคนิคของเครื่องส่ง / อุปกรณ์ ในการดำเนินการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน พร้อมทั้งขึ้นทะเบียนเครื่องส่ง / อุปกรณ์ดังกล่าว

4.2.2 การบริหารจัดการ

- กรมประชาสัมพันธ์ฝึกอบรมแกนนำหลักในเรื่องการบริหารจัดการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน
- ชุมชนและกลุ่มองค์กรที่สนใจร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ / โครงสร้างหลักการบริหารจัดการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน

4.2.3 การผลิตรายการ

- สสำรวจและค้นหากลุ่มบุคคล องค์กรที่สนใจการผลิตรายการ
- จัดฝึกอบรมปฏิบัติการการจัดและผลิตรายการ
- จัดฝึกอบรมความรู้ด้านอุปกรณ์และเครื่องมือ
- ทดลองผลิตรายการเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดรายการ
- ประชุมกลุ่มองค์กรผู้สนใจเพื่อจัดทำผังรายการ

4.2.4 การออกอากาศ

- ในระหว่างที่ยังไม่มีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) จะออกอากาศในนามกรมประชาสัมพันธ์

4.2.5 กระบวนการพัฒนาความรู้และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

- กำหนดแผนการพัฒนาด้านการจัดรายการ การผลิตรายการ และขยายการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่กระจายเสียงอย่างต่อเนื่อง

- ชุมชนร่วมประเมินผลการดำเนินการเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้

4.3 โครงสร้างหลักในการบริหารจัดการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน

- เป็นการดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ โดยมีโครงสร้างหลักในการดำเนินงานของ จุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน ประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการมีหน้าที่รับผิดชอบด้านการกำหนดนโยบายและดูแลด้านการดำเนินงาน

5. ขั้นตอนการแจ้งเพื่อขอดำเนินการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน

5.1 คณะกรรมการดำเนินการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนของกรมประชาสัมพันธ์ ในพื้นที่ ประกอบด้วย

- ผู้บริหารหน่วยงาน (ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย / ผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์เขต (1 – 8) ประธาน

- ผู้แทนหน่วยงาน / ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการจัดรายการ กรรมการ

- ผู้แทนหน่วยงาน / ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านเทคนิค กรรมการ

- ผู้แทนหน่วยงาน / ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมาย กรรมการ

- ผู้แทนหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง กรรมการ

- นักวิชาการสื่อสารมวลชน กรรมการ

- ผู้แทนหน่วยงาน กรรมการและเลขานุการ

- ผู้แทนหน่วยงาน กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการมีหน้าที่รับรอง ส่งเสริม พัฒนาวิทยุชุมชน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการ ดำเนินการ และดูแลการสรุปการดำเนินการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนเพื่อนำเสนอ คณะอนุกรรมการประเมินผลการดำเนินการจุดเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน

5.2 กลุ่มผู้ดำเนินการที่จะขอเข้าร่วมดำเนินการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน ต้องมีโครงสร้างหลักในการบริหารจัดการตามข้อ 4.3 โดยก่อนออกอากาศ ให้กลุ่มผู้ดำเนินการฯ ทำการยื่นเรื่องต่อคณะกรรมการดำเนินการจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนของกรมประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ ตามข้อ 5.1

5.3 ข้อมูลและเอกสารประกอบการขอรับรองดังต่อไปนี้

5.3.1 ชื่อจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน / สถานที่ตั้ง พร้อมแนบแผนที่ตั้งประกอบ

5.3.2 รายชื่อกลุ่มองค์กรที่ร่วมจัดและกลุ่มองค์กรในพื้นที่กระจายเสียง

5.3.3 วัตถุประสงค์การจัดตั้งจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน

5.3.4 โครงสร้างการบริหารจัดการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน พร้อมด้วย องค์ประกอบของคณะกรรมการตามข้อ 4.3

5.3.5 ผังรายการและกลุ่มผู้รับผิดชอบรายการ

5.3.6 ความถี่ที่ใช้ในการออกอากาศ

5.3.7 ลักษณะเครื่องส่งและกำลังส่ง

5.3.8 ความสูงของเสาอากาศและรัศมีการออกอากาศ

5.3.9 แผนการดำเนินงานระหว่างการออกอากาศ แผนการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ แผนการขยายการมีส่วนร่วม แผนการผลิตรายการ และแผนการประเมินผล

5.4 กลุ่มผู้ดำเนินการฯ / ผู้รับมอบอำนาจกระทำการแทน ยื่นเอกสารตามข้อ 5.3 ต่อคณะกรรมการดำเนินการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนของกรมประชาสัมพันธ์ ในพื้นที่ และดำเนินการให้มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องส่ง พร้อมทั้งปฏิบัติตามกฎหมายวิทยุคมนาคมอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ ภายใน 60 วันนับจากวันที่คณะกรรมการดำเนินการฯ ออกประกาศ

5.5 ในการพิจารณาตามข้อ 5.2 และข้อ 5.4 คณะกรรมการดำเนินการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนต้องพิจารณารับรองภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับเอกสาร หากพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ให้ขยายระยะเวลาต่อไปได้อีกไม่เกิน 30 วัน ในกรณีที่ คณะกรรมการดำเนินการฯ เห็นว่ามีข้อบกพร่องด้านเอกสาร หรือเครื่องส่ง ให้คณะกรรมการดำเนินการฯ ให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมเอกสารหรือแก้ไขข้อบกพร่องของเครื่องส่งต่อไป

5.6 ในกรณีที่มีการร้องเรียนว่าการออกอากาศก่อให้เกิดการรบกวนวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมใด หากคณะกรรมการดำเนินการฯ ตรวจสอบแล้วพบว่าเป็นไปตามคำร้องเรียนให้ คณะกรรมการดำเนินการฯ แจ้งจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนนั้นหยุดออกอากาศเป็นการชั่วคราว จนกว่าจะมีการแก้ไขและผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการดำเนินการฯ

5.7 หลักการควบคุมด้านรายการ ให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2530 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

5.8 ป้ายชื่อ “จุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน” จะต้องแสดงให้เห็น ณ ที่ตั้งดำเนินการอย่างชัดเจน

6. ลักษณะพึงประสงค์ทางเทคนิค

6.1 รัศมีการส่งกระจายเสียงไม่เกิน 15 กิโลเมตร

6.2 กำลังส่งไม่เกิน 30 วัตต์ (ระบบ เอฟ.เอ็ม.)

6.3 เสาสูงไม่เกิน 30 เมตร จากระดับพื้นดิน

7. หลักเกณฑ์นี้เป็นหลักเกณฑ์ชั่วคราว

เพื่อสนับสนุนการดำเนินการออกอากาศวิทยุชุมชน ดังนั้น เมื่อมีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) และคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) แล้ว การดำเนินการออกอากาศจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนตามหลักเกณฑ์นี้ เป็นอันต้องยุติ การดำเนินการและไม่สามารถอ้างสิทธิใดๆ ทั้งสิ้น และยินยอมให้คณะกรรมการ กสช. และ กทช. เป็นผู้กำหนดต่อไป

กรอบการเข้าร่วมโครงการ

1. ผู้ขอเข้าร่วมโครงการ

1.1 จุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนที่ดำเนินการแล้ว / กลุ่มบุคคลที่มีความประสงค์จะดำเนินการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนในนามกรมประชาสัมพันธ์

1.2 กลุ่มบุคคล / องค์กรที่จะดำเนินการต้องประกอบด้วย

- สมาชิกของชุมชนนั้นมากกว่า 1 แห่ง

- องค์กรวิชาชีพหรือสาขาอาชีพต่างๆ / องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับ

ชุมชนนั้น

1.3 ให้มีผู้รับมอบอำนาจกระทำการแทนคณะกรรมการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนในการทำสัญญาเข้าร่วมโครงการกับกรมประชาสัมพันธ์

2. วัตถุประสงค์ของการดำเนินการ

2.1 ต้องเป็นการบริการสาธารณะ เพื่อส่งเสริมความรู้ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา สุขภาพ อนามัย กีฬา ความมั่นคงของรัฐ การประกอบอาชีพ การเผยแพร่ข่าวสาร ประโยชน์ของท้องถิ่น หรือประโยชน์สาธารณะอื่นใดของชุมชนนั้น

2.2 หารายได้เพียงพอที่เหมาะสม เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจการ

2.3 ต้องเป็นประโยชน์ตามความต้องการของชุมชนที่รับบริการ

3. การบริหารกิจการ

3.1 ต้องบริหารจัดการโดยกลุ่มบุคคลที่จัดตั้งขึ้นโดยชุมชนนั้นๆ

3.2 หัวหน้า / เจ้าหน้าที่จุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนต้องไม่เป็น ส.ส. ส.ว. ข้าราชการ สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

3.3 จัดให้มีคณะกรรมการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน ประกอบด้วยผู้นำชุมชน / ผู้นำท้องถิ่น / ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

4. รายการและโฆษณาที่ออกอากาศ

4.1 ต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวิทยุชุมชนและต้องเป็นรายการเพื่อประโยชน์สาธารณะและชุมชน

4.2 รูปแบบรายการเป็นการให้สาระความรู้โดยตรง หรือผ่านรูปแบบรายการอื่น

4.3 รายการและโฆษณาที่ออกอากาศจะต้องเป็นไปตามกฎ ระเบียบ วิทยุกระจายเสียงและ วิทยุโทรทัศน์ ตลอดจนกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

4.4 ผู้เข้าร่วมโครงการต้องรับผิดชอบดูแลรายการของจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน ให้เป็นไปตามถูกต้องตามกฎหมายและข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการให้บริการส่งวิทยุกระจายเสียง

4.5 จุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนมีการโฆษณาหารายได้เท่าที่เหมาะสม เพื่อเป็น ค่าใช้จ่ายได้ชั่วโมงละไม่เกิน 6 นาที

5. โครงสร้างจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน

5.1 คณะกรรมการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน ไม่น้อยกว่า 5 คน ซึ่งมาจากผู้นำท้องถิ่น / ผู้นำชุมชน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

5.2 หัวหน้าจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน 1 คน

5.3 เจ้าหน้าที่รายการ / ธุรการ / เทคนิค อย่างน้อยประเภทละ 1 คน

6. การกำกับดูแล

6.1 จุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนต้องปฏิบัติตามกฎหมาย วิทยุกระจายเสียงและ วิทยุโทรทัศน์ กฎหมายว่าด้วยวิทยุคมนาคม ตลอดจนกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด

6.2 ให้คณะกรรมการกำกับดูแลด้านรายการของวิทยุกระจายเสียงในส่วนภูมิภาค ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ดูแลในพื้นที่ และ กองงาน กกช. กำกับดูแลด้านรายการของจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน ในกรุงเทพมหานคร

7. การประเมินผลโครงการ

7.1 ให้มีคณะกรรมการประเมินผลการดำเนินการจุดเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน ในคณะกรรมการ กกช. ทำหน้าที่ติดตาม ประเมินผลการดำเนินการจุดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนทั่วประเทศ

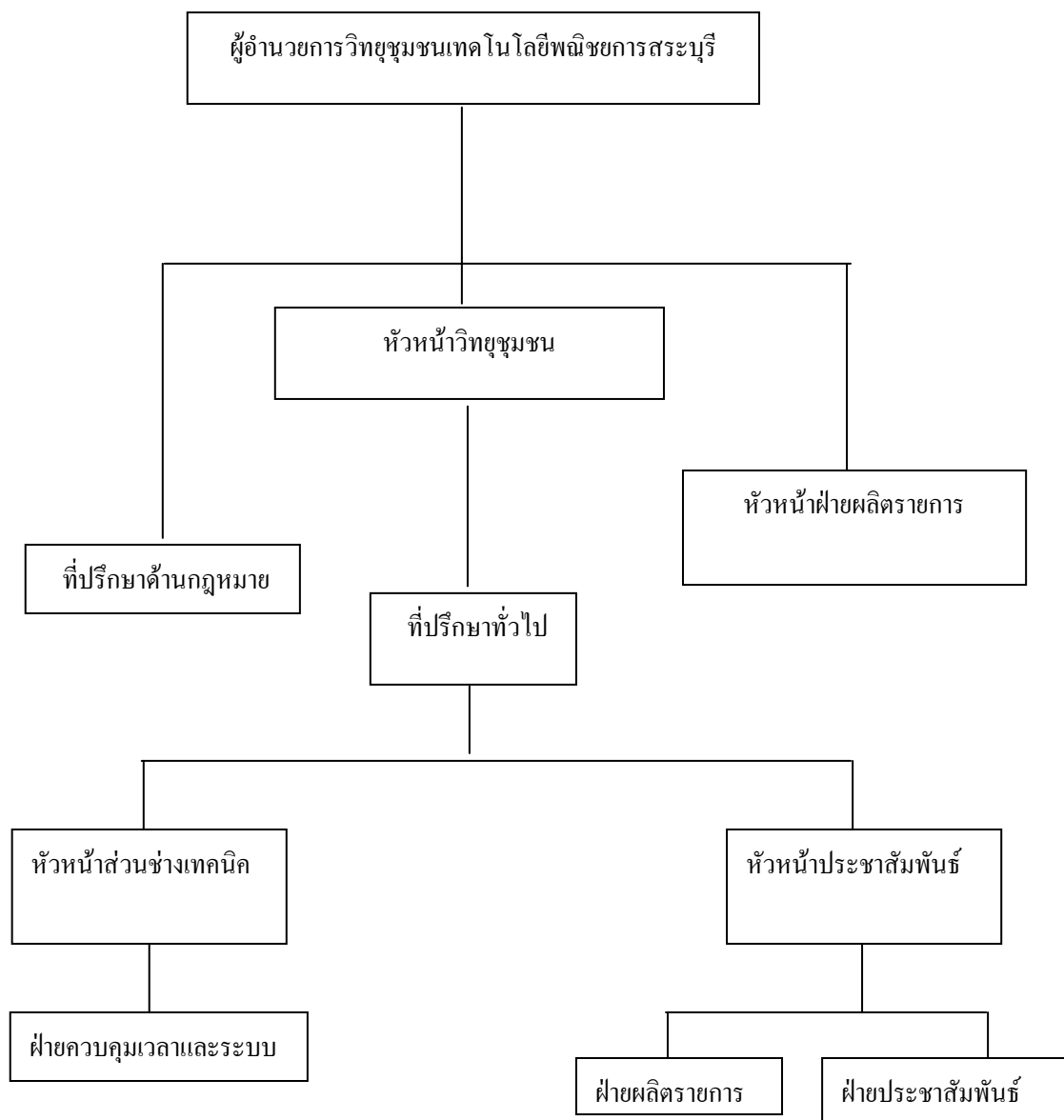
7.2 คณะอนุกรรมการประเมินผลการดำเนินการจัดเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชน /
คณะกรรมการดำเนินการจัดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนของกรมประชาสัมพันธ์ /
คณะอนุกรรมการกำกับดูแลด้านรายการของวิทยุกระจายเสียงในส่วนภูมิภาค / เจ้าหน้าที่ กปส. ที่
เกี่ยวข้อง มีอำนาจเข้าไปตรวจสอบ การดำเนินการจัดปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยุชุมชนได้

ภาคผนวก ง

โครงสร้างการบริหารงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี

F.M. 107.75 MHz

โครงสร้างการบริหารงานวิเทศชุมชนเทคโนโลยีพาณิชยการสระบุรี

ภาคผนวก จ
ผังรายการออกอากาศ วันจันทร์ – วันอาทิตย์
วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี
F.M. 107.75 MHz

ผังรายการออกอากาศ วันจันทร์ – อาทิตย์
วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสรรค์ FM. 107.75 MHz

วัน เวลา	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์	อาทิตย์
05.00 -06.00 น.	* รับอรุณลูกทุ่งเก่า อ.สนอง-นวลฉวี						
06.00–07.00 น.	* สาระ – บ้านเทิง เพื่อชีวิต จ๊อด						
07.00-08.00 น.	ถ่ายทอดรายการข่าว รับสัญญาณจาก สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย						
08.00-09.00 น.	* ข่าวฝากจากชุมชน / ข่าวท้องถิ่น / เสียงธรรมจากชุมชน (ครู - นักศึกษา – นักจัดรายการ - ผู้นำชุมชน)						
09.00-10.00 น.	* ข่าวสารการศึกษา /สาระดีๆ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (ครู - นักศึกษา– นักจัดรายการ – ผู้นำชุมชน)					* โลกของเด็ก (นักศึกษา)	
10.00-11.00 น.	* ที่นี่มีอาชีพ /ข่าวสารจัดหางาน (ครู - นักศึกษา– นักจัดรายการ – ผู้นำชุมชน)					* ศิลปวัฒนธรรมชุมชน (ผู้นำชุมชน)	
11.00-12.00 น.	* ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ ประชาธิปไตยชุมชน (ครู - นักศึกษา – นักจัดรายการ – ผู้นำชุมชน)					* กองทุนหมู่บ้าน (คณะกรรมการกองทุน)	
12.00-13.00 น.	ถ่ายทอดรายการข่าว รับสัญญาณจาก สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย						
13.00-15.00 น.	* สาระ – บ้านเทิง เพื่อชีวิต จ๊อด						
15.00-17.00 น.	* ลูกทุ่งยามบ่าย อ.दनัย					* ลูกทุ่งวันหยุด สนธยา	
17.00-19.00 น.	* เสรรหามาเล่า คุณสมพงษ์ – ดำรวจ					* เสวนาปัญหาชุมชน หนุ่มเมืองเพรียว	
19.00-20.00 น.	ถ่ายทอดรายการข่าว รับสัญญาณจาก สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย						
20.00-21.00 น.	* สตริง DJ. บอล					* สตริง คิม	
21.00-22.00 น.	* เพลงลูกทุ่ง สนธยา						
22.00-24.00 น.	* ลูกทุ่ง หมอลำ นวลฉวี						

หมายเหตุ : * ถ่ายทอดข่าวต้นชั่วโมง จาก สวท.

ภาคผนวก จ

เครื่องมือใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์
เพื่อการจัดทำสารนิพนธ์ เรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทยุชุมชน
ของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี
ระบบ F.M. 107.75 MHz

โดย
นางสมพร มโนรัตน์
นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสัมภาษณ์

(ชุดที่ 1)

การวิจัย เรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทย์ชุมชน
ของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาสระบุรี

คำชี้แจง

1. ตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์ จะใช้เวลาประมาณ 45 – 60 นาที โดยการสัมภาษณ์จะมีการบันทึกเสียงการสนทนา โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงจนกระทั่งสิ้นสุดการสัมภาษณ์
2. แบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด 3 ส่วน ดังนี้
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
 - ส่วนที่ 2 ข้อมูลการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทย์ชุมชน
 - ส่วนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

 ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ
 - () ชาย () หญิง
2. ที่พักอาศัย
 - () ในชุมชนตำบลปากเพรียว
 - () นอกชุมชนตำบลปากเพรียว
3. ประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิทย์ชุมชน
 - () เคย
 - () ไม่เคย
4. สถานภาพ
 - () กรรมการฝ่ายอำนวยการ
 - () กรรมการฝ่ายสถานวิทย์
 - () นักจัดรายการวิทยุ
 - () ผู้นำชุมชน
 - () ประชาชน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการสัมภาษณ์

- การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตามหลักการวิทย์ชุมชนทั่วไป

1. การจัดระบบโครงสร้างการบริหาร

ก. วิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนศึกษาสระบุรีมีการจัดโครงสร้างอย่างไร ใช้หลักการหรือแนวคิดใด

.....

ข. ท่านมีส่วนกำหนดรูปแบบโครงสร้างข้างต้นหรือไม่อย่างไร.....

ค. การจัดระบบโครงสร้างการบริหารมีปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

2. การระดมทุน

ก. การระดมทุนเพื่อจัดตั้งวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีในลักษณะใด.....

ข. การบริหารกองทุนเป็นไปในลักษณะใด.....

ค. การระดมทุนมีปัญหาหรือไม่อย่างไร.....

3. การผลิตและจัดรายการ

ก. ประชาชน / ชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิต / จัดรายการวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีอย่างไร.....

ข. การดำเนินการในด้านการให้ประชาชน / ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตและจัดรายการมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร.....

4. การรับฟังและประเมินผลรายการ

ก. ประชาชน / ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับฟังและประเมินผลรายการที่วิทย์ชุมชนโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีออกอากาศไปอย่างไร ในรูปแบบใด(การร่วมรายการโดยตรง การเขียนจดหมาย การโทรศัพท์เข้ารายการ (Phone – in)หรืออื่นๆ.....

และมีผลการดำเนินการเป็นอย่างไร (ในรอบ 1 เดือน)

1. จดหมาย.....ฉบับ

2. ร่วมจัดรายการ.....ครั้ง

3. โทรศัพท์เข้ารายการ.....ครั้ง

4. อื่นๆ

ข. การร่วมรับฟังและประเมินผลรายการวิทย์ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร.....

5. การดำเนินงานด้านเทคนิค

ก. วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีมีแนวทางการดำเนินงานด้านเทคนิคอย่างไร (มอบหมายให้ใครรับผิดชอบและดำเนินการในรูปแบบใด)

.....

ข. การดำเนินงานด้านเทคนิคมีปัญหาการดำเนินการ อาทิ การเกิดคลื่นรบกวน การบำรุงรักษา การปรับปรุงประสิทธิภาพ หรือไม่อย่างไร.....

.....

ค. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนควรจะพัฒนาในด้านใดเพิ่มเติมที่จะทำให้วิทยุชุมชนประสบความสำเร็จสูงสุด.....

.....

ง. การมีส่วนร่วมของประชาชน / ชุมชนเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีหรือไม่ อย่างไร.....

.....

- ปัญหาการดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี

ปัญหาการดำเนินงานวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีปัจจุบันในภาพรวมเป็นอย่างไร

1.....

2.....

3.....

ปัญหาข้างต้นมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

1.....

2.....

3.....

- อื่น ๆ

ก. ท่านคิดว่าวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีควรตอบสนองความต้องการของชุมชนในด้านใดเป็นพิเศษในสถานการณ์ปัจจุบัน

.....

ข. ท่านคิดว่ามีปัจจัยเสริมอะไรบ้างที่ทำให้วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีประสบความสำเร็จ

.....

ค. ท่านคิดว่าวิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรีประสบความสำเร็จในการดำเนินการหรือไม่ ควรจะปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนใด

.....

แบบสัมภาษณ์

(ชุดที่ 2)

การวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมดำเนินงานวิद्यุชุมชน
ของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี

(สำหรับ ผู้จัดการรายการ/ผู้ผลิตรายการวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ผลิต/จัดรายการชื่อ.....

วันเวลาออกอากาศ.....

1. รูปแบบรายการของท่านมีลักษณะอย่างไร.....

.....

2. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับการผลิต/จัดรายการกับท่านอย่างไร.....

.....

3. ผลผลิตการดำเนินงานในลักษณะการมีส่วนร่วมในรายการที่ท่านผลิต/จัดอยู่เป็น
อย่างไร(ระยะเวลา 1 เดือน)

.....

3.1 จดหมายร่วมรายการ.....ฉบับ

3.2 การโทรศัพท์เข้ารายการ.....ครั้ง

3.3 สัมภาษณ์ออกอากาศสด.....ครั้ง

3.4 ออกรายการในห้องส่ง.....ครั้ง

4. ท่านคิดว่าปัจจุบันรายการของท่านประสบความสำเร็จด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน
หรือไม่

.....

5. ท่านมีแนวทางที่จะเพิ่มช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิद्यุ
ชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรีอย่างไร.....

.....

6. ปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของท่านและแนวทางแก้ไข.....

.....

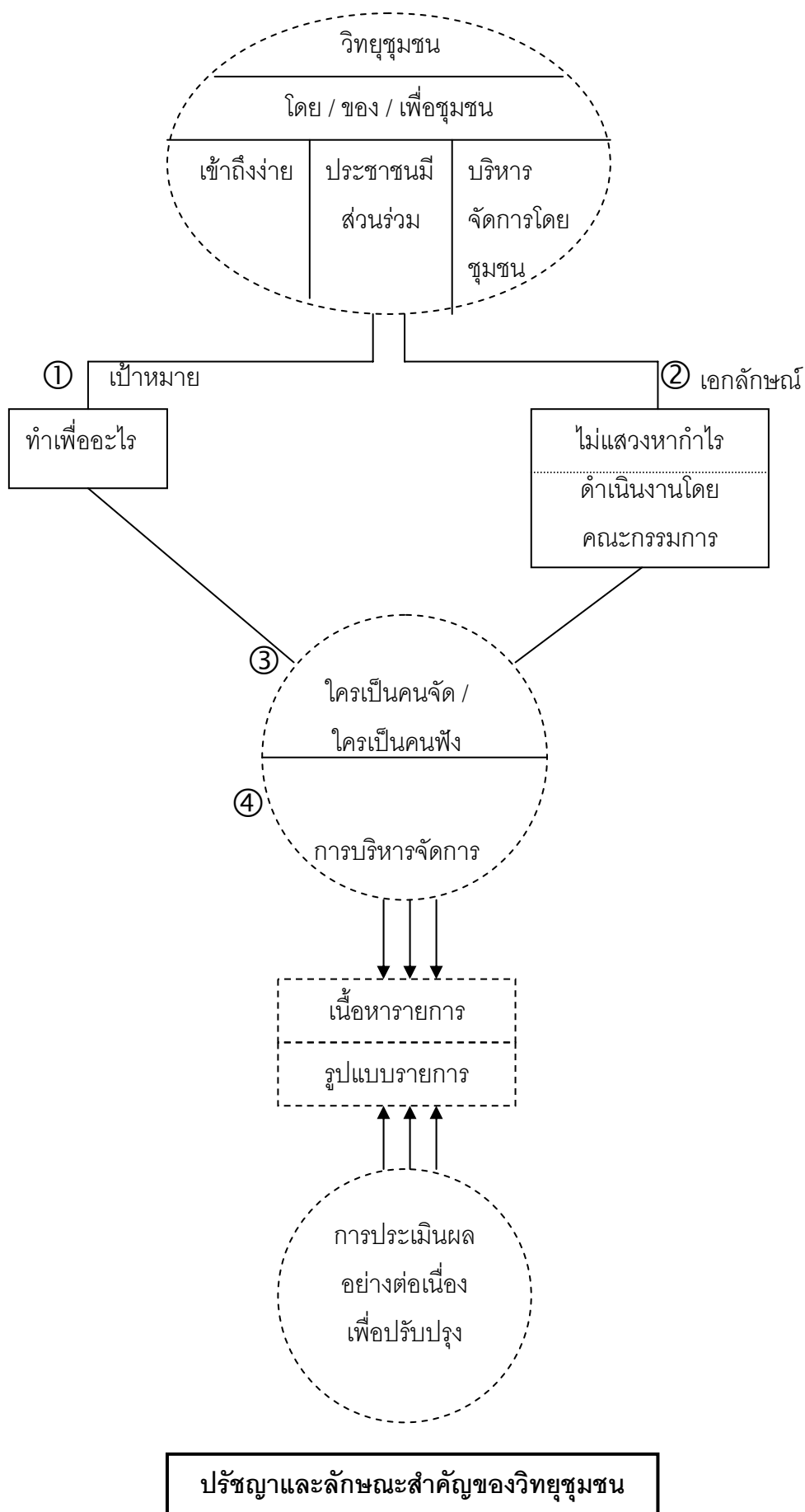
7. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของโรงเรียนเทคโนโลยี
พัฒนการสระบุรีในฐานะท่านเป็นส่วนหนึ่งของวิद्यุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพัฒนการสระบุรี

.....

.....

ภาคผนวก ข

โครงสร้างปรัชญาและลักษณะสำคัญของวิทยุชุมชน

ภาคผนวก ฅ
มติคณะรัฐมนตรี 16 สิงหาคม 2548
เรื่อง การแก้ไขปัญหาวิตยชุมชน

มติ คณะรัฐมนตรี ประจำวันที่ 16 สิงหาคม 2548

เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาวิตยุชุมชน

คณะรัฐมนตรีรับทราบตามที่สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีรายงานแนวทางการแก้ไขปัญหาวิตยุชุมชน โดยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายสุรนันทน์ เวชชาชีวะ) ร่วมกับกรมประชาสัมพันธ์ได้ประสานงานและสั่งการให้มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาวิตยุชุมชน ดังต่อไปนี้

1. ยืนยันในหลักการการสนับสนุนให้ชุมชนมีกลไกในการสื่อสารภายในชุมชน ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนการสร้างโอกาสให้กับประชาชน
2. ยืนยันแนวทางการดำเนินการวิญชุมชน ภายใต้โครงการจตุปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิญชุมชน โดยมีหลักเกณฑ์กำลังส่งไม่เกิน 30 วัตต์ เสาอากาศสูงไม่เกิน 30 เมตรจากระดับพื้นดิน และรัศมีการออกอากาศไม่เกิน 15 กิโลเมตร (กรอบกติกา 30-30-15)
3. ยืนยันการอนุญาตให้โฆษณาได้ไม่เกินชั่วโมงละ 6 นาที เพื่อที่จะเป็นการหารายได้สนับสนุนการดำเนินการของวิญชุมชนให้เลี้ยงตนเองได้ แต่การดำเนินการดังกล่าวจะต้องไม่เป็นการขายโฆษณาเพื่อแสวงหากำไรเชิงพาณิชย์ แต่ให้อยู่ในกรอบของการเผยแพร่ภาพลักษณ์ของสินค้าในท้องถิ่นหรือชุมชนเท่านั้น โดยผู้ให้การสนับสนุนต้องเข้าใจเงื่อนไขและข้อจำกัดของกำลังส่ง และผู้มิรายได้ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลจะต้องเสียภาษีถูกต้องตามกฎหมาย
4. บังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยเฉพาะกับคลื่นวิญที่รบกวนวิญการบิน วิญกระจายเสียง และวิญโทรทัศน์ ตาม พรบ.วิญคมนาคม พ.ศ. 2498 พรบ.วิญกระจายเสียงและวิญโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 ตลอดจนประมวลกฎหมายรัษฎากรและกฎระเบียบคำสั่งที่เกี่ยวข้อง
5. ให้มีการติดตามตรวจสอบเนื้อหาการจัดรายการ โดยเฉพาะที่อาจกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยคณะอนุกรรมการกำกับดูแลด้านรายการของวิญกระจายเสียงในส่วนภูมิภาค ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ทั้งนี้จะจัดให้มีการอบรมด้านข่าวรายการ และด้านผู้ประกาศแก่ผู้ดำเนินรายการ และให้พิจารณามาตรการที่ผู้จัดรายการวิญต้องได้รับรองเป็นผู้ประกาศตามระเบียบกรมประชาสัมพันธ์ว่าด้วยการออกใบรับรองเป็นผู้ประกาศของสถานีวิญกระจายเสียงและวิญโทรทัศน์ พ.ศ. 2547
6. สนับสนุนให้มีการสัมมนาระดมความคิดเห็น เพื่อให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ประกอบการก่อนมี กสช. จึงควรที่จะสนับสนุนให้มีการจัดสัมมนาระดับประเทศ 1 ครั้ง และระดับนานาชาติ 1 ครั้ง เพื่อระดมความคิดเห็น สรุปรบทเรียน และจัดร่างกรอบ

แนวทางการดำเนินการวิทยุชุมชน รวมทั้งการเตรียมความพร้อมของภาคประชาชนในการจัดทำร่างแผนแม่บทวิทยุชุมชนภาคประชาชน ทั้งนี้การจัดสัมมนาดังกล่าวจะเชิญนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้ได้ข้อมูลและสร้างรูปแบบว่าด้วยวิทยุชุมชนที่สอดคล้องตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 และมาตรฐานสากล โดยผลการสัมมนาจะจัดส่งให้กรม. และ กสช. ต่อไป

7. ติดตามการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหในอนาคต โดยเฉพาะการออกอากาศทางอินเทอร์เน็ต โดยขอให้กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นผู้พิจารณา ร่วมกับกรมประชาสัมพันธ์

ภาคผนวก ญ
ภาพสถานที่
วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี
F.M. 107.75 MHz

ภาพสถานที่
วิทยุชุมชนของโรงเรียนเทคโนโลยีพณิชยการสระบุรี F.M.107.75 MHz

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสมพร มโนรัตน์
วันเดือนปีเกิด	3 เมษายน 2500
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลราชวิถี เขตพญาไท กรุงเทพฯ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	72/27 ถนนเลี้ยวเมือง 1 ตำบลโพสะ อำเภอเมืองอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง 14000
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ประชาสัมพันธ์จังหวัดสระบุรี
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสระบุรี ศาลากลางจังหวัดสระบุรี ถนนพิชัยบรมวงศ์สงคราม ตำบลปากเพรียว อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี 18000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2516	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนบ้านหมอพัฒนานุกูล จังหวัดสระบุรี
พ.ศ. 2518	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา(ปกศ.ต้น) จากวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา
พ.ศ. 2520	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง(ปกศ.สูง) (วิชาเอกสังคมศึกษา) จากวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา
พ.ศ. 2527	ปริญญาตรี (ครุศาสตร์บัณฑิต) (วิชาเอกอุตสาหกรรมศิลป์) จากวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา
พ.ศ. 2551	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) (การบริหารการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ